

**T. C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI**

MERZİFON EVLERİ

**Hazırlayan
Emel ŞENER BOY**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Sultan Murat TOPÇU**

Yüksek Lisans Tezi

**TEMMUZ 2014
KAYSERİ**

**T. C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI**

MERZİFON EVLERİ

**Hazırlayan
Emel ŞENER BOY**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Sultan Murat TOPÇU**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Bu çalışma Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi
tarafından SBY-12-3874 kodlu proje ile desteklenmiştir.**

**TEMMUZ-2014
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Adı-Soyadı: Emel ŞENER BOY

İmza :

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

"Merzifon Evleri" adlı Yüksek Lisans Tezi Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

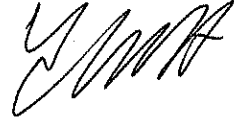
Tezi Hazırlayan

Emel ŞENER BOY

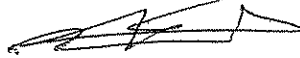
Danışman

Doç. Dr. Sultan Murat TOPÇU

Sanat Tarihi Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Kerim TÜRKMEN

Doç. Dr. Sultan Murat TOPÇU danışmanlığında Emel ŞENER BOY tarafından "Merzifon Evleri" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

16.02.2014

JÜRİ:

Danışman: Doç. Dr. Sultan Murat TOPÇU

Üye: Doç. Dr. Başak Burcu TEKİN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Remzi AYDIN

(Handwritten signatures of the jury members)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 24/7/2014 tarih ve 17 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

24/7/2014
Prof. Dr. Lütfullah ÇEBECİ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

İlkçağlardan günümüze geniş bir zaman yelpazesi içerisinde birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Merzifon, doğal güzelliklerinin yanı sıra son derece zengin bir kültürel mirasa da sahiptir. Adeta açık hava müzesi olarak değerlendirebileceğimiz Merzifon'da günümüze kadar uzanan farklı dönemlerde inşa edilmiş çok sayıda ve birçok türde mimari eserle karşılaşmaktayız.

Çok zengin bir mimari mirasa sahip olmakla birlikte, bugüne kadar coğrafi ve kültürel özelliklerini yansıtan birkaç kaynak dışında Merzifon ilçesi üzerine ayrıntılı olarak yapılmış pek fazla çalışma bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Hazırladığımız Yüksek Lisans tezi çalışmasında ise bu zengin mirasın bir parçasını teşkil eden Amasya İli, Merzifon İlçesi, Merzifon Evleri'ni plan, mimari ve süsleme özellikleri bakımından tanıtmayı amaçladık. Bu konuyu almamızdaki temel amaç mimariye duyduğumuz yoğun ilgi, yaşadığımız kente mesleğimiz itibarıyla hizmet etme duygusu ve yöremizin coğrafi güzelliklerinin yanında sivil mimarisi ile de önemli bir yere sahip olduğunu bilim dünyasının ilgisine sunmaktır.

Çalışmalarımızda öncelikle bana her zaman güvenen, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme, bu konuyu seçmemde öncülük eden Doç. Dr. Murat ÇERKEZ' e, araştırmalarım, hazırlamamda bana danışmanlık ve önderlik eden sayın hocam Doç. Dr. Sultan Murat TOPÇU' ya, arazi çalışmalarım süresince yardımlarını esirgemeyen Elif YANAR' a, tezin tüm aşamaları boyunca her zaman yanımda olan eşim Nazım BOY' a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Tez çalışmamızı proje kapsamında destekleyen Erciyes Üniversitesi Rektörlüğü'ne, her türlü konuda kolaylık gösteren Merzifon Belediye Başkanlığı ile İmar ve Şehircilik bölümü personellerine, yardımlarından dolayı Merzifon halkına şükranlarımı sunarım.

Emel ŞENER BOY

ÖZET

Merzifon, geleneksel Türk evleri bakımından zengin olmasına rağmen günümüze kadar evlerle ilgili detaylı ve bilimsel bir çalışma yapılmamıştır. Çalışmanın amacı, gün geçtikçe çeşitli sebeplerle harap olan evleri katalog halinde belgelemek ve Türk ev mimarisi içerisinde ki yerini belirlemektir.

Bu çalışma da Merzifon'un değişik mahallelerinde bulunan 18 adet ev incelenmiştir. Geçmişte yaşayan insanların gelenek göreneklerini, örf ve adetlerini en iyi şekilde yansıtan bu evler 19.yüzyıl sonu ile 20.yüzyıl başlarına tarihlendirilmektedir.

Merzifon evleri genellikle iki katlıdır. Evler ahşap hımsı ve bağdadi tekniği ile yapılmıştır. Bodrum katlar taş olup, depolama işleri için kullanılmaktadır. Zemin katlar hizmet alanları, üst katlar asıl yaşam alanı olup, farklı biçimlerde çıkmalarla sokağa açılmıştır. Merzifon evlerinde dört adet dış sofalı, on dört adet iç sofalı plan tipi tespit edilmiştir. İç mekanda görülen süsleme ahşap ve alçı ile yalın şekilde yapılmıştır.

Çalışmamızda geçmişten günümüze kültürümüzün bir yansıması olan ve her geçen gün sayıları biraz daha azalan konut mimarimizin tanıtılarak bilim dünyasına kazandırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Merzifon, Bağdadi, Geleneksel, Süsleme, Ev

ABSTRACT

Merzifon, although rich in terms of Turkish house there hasn't been detailed and scientific study until to the present day. The purpose of the study, which devastated homes for various reasons day by day as a catalog documentation and to determine its place in the Turkish home architecture.

In this study 18 houses, which located in different neighborhoods were examined in Merzifon. People, who lived in the past these houses which are reflected in the best way to their traditions and customs are dated to the late 19th and early 20th century.

Merzifon homes are usually two-storey. These houses were made of lath and plaster technique. Basements floor are stone, are used for storage business. Ground floors are service areas, the upper floors are of the principal living areas and opened to the street with date in different formats. In the homes of Merzifon have been identified fourteen outer hall, inner hall plan type. Seen in the interior decorations are made with wood and plaster straight forward way.

From past to present, in our work which is a reflection and descending a little more with each passing day the number of residential to introduced to architecture to the world of science was to aimed.

Key Words: Merzifon, Wooden Constructions, Traditional, Decoration, House.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI.....	ii
KABUL ONAY	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZİM LİSTESİ	x
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	xiii
1.GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
1.2. Araştırmanın Yöntemi.....	5
1.2.1. Arşiv ve Yayın Tarama	5
1.2.2. Arazi Çalışması.....	6
1.3. Araştırmanın Kaynakları	8
2.MERZİFON’UN COĞRAFİ KONUM, TARİHSEL GELİŞİM, SOSYAL VE EKONOMİK DURUMU	10
2.1. Coğrafi Konum	10
2.2.Tarihsel Gelişim.....	11
2.3. SOSYAL ve EKONOMİK YAPI	12
2.3.1.Merzifon Halkının Genel Durumu	12
2.3.2. Nüfus	12
2.3.2.1. Mahalleler	13
2.3.3. Ekonomik Yapı	15
VI. Merzifon Evleri Kataloğu.....	17
4. DEĞERLENDİRME.....	71
4.1 Plan Özellikleri	71
4.1.1. İç Sofalı Evler	71
4.1.2. Dış Sofalı Evler	72
4.2. Cephe Özellikleri	72
4.2.1. Cephe Düzeni.....	72
4.2.1.1. İki Katlı ve Üç Katlı Evlerde Cephe	73

4.2.1.2. Evlerdeki Arka Cephe Hareketleri	73
4.2.1.3. Alınlıklar	74
4.2.2. Girişler	74
4.2.2.1 Girişi Sokaktan Olan Evler	75
4.2.2.2 Girişi Avludan Olan Evler	75
4.2.2.3. Girişi Sokaktan ve Avludan Olan Evler	76
4.3. Kat sistemi	76
4.3.1. Avlular	76
4.4.1.1. Çeşmeler	77
4.3.1.2. Havuzlar ve Fıskiyeler	77
4.3.1. Bodrum Katlar	78
4.3.2. Zemin Katlar	78
4.3.3. Üst Katlar, Yaşam Mekanları	78
4.4. Servis Birimleri	79
4.4.1. Mutfaklar	79
4.4.2. Tuvaletler	79
4.5. İç Mekan Özellikleri	80
4.5.1. Ocaklar	80
4.5.2. Dolaplar, Şerbetlikler	80
4.5.3. Lambalıklar ve Sedirler	81
4.5.4. Tavanlar	82
4.6. Açıklıklar	82
4.6.1. Kapılar	82
4.6.1.1. Cümle Kapıları	82
4.6.1.2. Oda Kapıları	83
4.6.2. Pencereleler	83
4.6.2.1. Bodrum Kat Pencereleleri	84
4.6.2.2. Yaşama Birimlerine Ait Pencereleler	84
4.7. Merdivenler	84
4.7.1. Evin Dışındaki Merdivenler	84
4.7.2. Evin içerisinde Bulunan Merdivenler	84
4.8. Üst Örtü Sistemi	85
4.9. Süslemeler	86

4.9.1. Ahşap Süslemeler.....	86
4.9.1.1. Dolapların Ahşap Süslemeleri	86
4.9.1.2. Tavanların Ahşap Süslemeleri	87
4.9.2. Alçı Süslemeler	87
4.10. Malzeme ve Teknik.....	88
4.10.1. Taş	88
4.10.2. Maden	88
4.10.3. Ahşap	89
4.11. Tarihlendirme.....	89
SONUÇ	91
KAYNAKÇA	93
ÇİZİMLER	95
FOTOĞRAFLAR	152
ÖZGEÇMİŞ.....	227

ÇİZİM LİSTESİ

1. Türk Evi'nin yapısal ögeleri (Celal Esad ARSEVEN'den)
2. Katalog 1 Vaziyet Planı (Fatma YILDIRIM'dan)
3. Katalog 1 Bodrum Kat Planı (Fatma YILDIRIM'dan)
4. Katalog 1 Zemin Kat Planı (F. YILDIRIM ' dan)
5. Katalog 1 1.Kat Planı (F. YILDIRIM'dan)
6. Katalog 1 Doğu Cephe (F. YILDIRIM'dan)
7. Katalog 1 Batı Cephe (F. YILDIRIM'dan)
8. Katalog 1 Kuzey Cephe (F. YILDIRIM'dan)
9. Katalog 1 Güney Cephe (F. YILDIRIM'dan)
10. Katalog 2 Vaziyet Planı (Fatma YILDIRIM ' dan)
11. Katalog 2 Bodrum Kat Planı (Fatma YILDIRIM'dan)
12. Katalog 2 Zemin Kat Planı (F. YILDIRIM'dan)
13. Katalog 2 1.Kat Planı (F. YILDIRIM'dan)
14. Katalog 2 A-A Kesiti (F. YILDIRIM'dan)
15. Katalog 2 B-B Kesiti (F. YILDIRIM'dan)
16. Katalog 2 C-C Kesiti (F. YILDIRIM dan)
17. Katalog 2 Kuzey Cephe (F. YILDIRIM'dan)
18. Katalog 2 Doğu Cephe (F. YILDIRIM'dan)
19. Katalog 2 Güney Cephe (F. YILDIRIM'dan)
20. Katalog 3 Vaziyet Planı (Merzifon Belediyesinden)
21. Katalog 3 Bodrum Kat Planı (Merzifon Belediyesinden)
22. Katalog 3 Zemin Kat Planı (Merzifon Belediyesinden)
23. Katalog 3 1.Kat Planı (Merzifon Belediyesinden)
24. Katalog 3 Güneydoğu Cephe (Merzifon Belediyesinden)
25. Katalog 3 Kuzeydoğu Cephe (Merzifon Belediyesinden)
26. Katalog 3 Kuzeybatı Cephe (Merzifon Belediyesinden)
27. Katalog 3 Güneybatı Cephe (Merzifon Belediyesinden)
28. Katalog 4 Vaziyet Planı (Sevcan TOPAL'dan)
29. Katalog 4 Bodrum Kat Planı (Sevcan TOPAL'dan)
30. Katalog 4 Zemin Katı Planı (Sevcan TOPAL'dan)
31. Katalog 4 1.Kat Planı (Sevcan TOPAL'dan)

32. Katalog 5 Vaziyet Planı (Fatma YILDIRIM'dan)
33. Katalog 5 Bodrum Kat Planı (Fatma YILDIRIM'dan)
34. Katalog 5 Zemin Kat Planı (F. YILDIRIM'dan)
35. Katalog 5 1.Kat Planı (F. YILDIRIM'dan)
36. Katalog 5 Batı Cephe (F. YILDIRIM'dan)
37. Katalog 5 Kuzey Cephe (F. YILDIRIM'dan)
38. Katalog 5 Doğu Cephe (F. YILDIRIM'dan)
39. Katalog 5 Güney Cephe (F. YILDIRIM'dan)
40. Katalog 6 Vaziyet Planı (Rahime Karaoğlu MURAT'tan)
41. Katalog 6 Bodrum Kat Planı (Rahime Karaoğlu MURAT'tan)
42. Katalog 6 Zemin Kat Planı (Rahime Karaoğlu MURAT'tan)
43. Katalog 6 Ara Kat Planı (Rahime Karaoğlu MURAT'tan)
44. Katalog 6 1.Kat Planı (Rahime Karaoğlu MURAT'tan)
45. Katalog 6 Ön (Kuzey) Cephe (Rahime Karaoğlu MURAT'tan)
46. Katalog 6 Arka(Güney) Cephe (Rahime Karaoğlu MURAT'tan)
47. Katalog 6 Sağ Yan (Batı) Cephe (Rahime Karaoğlu MURAT'tan)
48. Katalog 6 Sol Yan (Doğu) Cephe (Rahime Karaoğlu MURAT'tan)
49. Katalog 7 Zemin Kat Planı (Nazım BOY)
50. Katalog 7 1.Kat Planı (Nazım BOY)
51. Katalog 8 Vaziyet Planı (Mimar Sevcan TOPAL'dan)
52. Katalog 8 Bodrum Kat Planı (Mimar Sevcan TOPAL'dan)
53. Katalog 8 Zemin Kat Planı (Mimar Sevcan TOPAL'dan)
54. Katalog 8 1.Kat Planı (Mimar Sevcan TOPAL'dan)
55. Katalog 8 Batı Cephe (Mimar Sevcan TOPAL'dan)
56. Katalog 8 Kuzey Cephe (Mimar Sevcan TOPAL'dan)
57. Katalog 8 Doğu Cephe (Mimar Sevcan TOPAL'dan)
58. Katalog 9 Vaziyet Planı (Mimar Arif ERİKÇİ'den)
59. Katalog 9 Zemin Kat Planı (Mimar Arif ERİKÇİ'den)
60. Katalog 9 1.Kat Planı (Mimar Arif ERİKÇİ'den)
61. Katalog 9 Çatı Katı Planı (Mimar Arif ERİKÇİ'den)
62. Katalog 9 Doğu Cephe (Mimar Arif ERİKÇİ'den)
63. Katalog 10 Vaziyet Planı (Merzifon Belediyesinden)
64. Katalog 10 Bodrum Kat Planı (Merzifon Belediyesinden)

65. Katalog 10 Zemin Kat Planı (Merzifon Belediyesinden)
66. Katalog 10 1.Kat Planı (Merzifon Belediyesinden)
67. Katalog 10 Batı Cephe (Merzifon Belediyesinden)
68. Katalog 10 Kuzey Cephe (Merzifon Belediyesinden)
69. Katalog 10 Doğu Cephe (Merzifon Belediyesinden)
70. Katalog 11 Vaziyet Planı (Mimar Erol PAÇACIOĞLU'ndan)
71. Katalog 11 Bodrum Kat Planı (Mimar Erol PAÇACIOĞLU'ndan)
72. Katalog 11 Zemin Kat Planı (Mimar Erol PAÇACIOĞLU'ndan)
73. Katalog 11 1.Kat Planı (Mimar Erol PAÇACIOĞLU'ndan)
74. Katalog 11 Batı Cephe (Mimar Erol PAÇACIOĞLU'ndan)
75. Katalog 11 Güney Cephe (Mimar Erol PAÇACIOĞLU'ndan)
76. Katalog 11 Doğu Cephe (Mimar Erol PAÇACIOĞLU'ndan)
77. Katalog 12 Bodrum Kat Planı (Merzifon Belediyesinden)
78. Katalog 12 Zemin Kat Planı (Merzifon Belediyesinden)
79. Katalog 12 1.Kat Planı (Merzifon Belediyesinden)
80. Katalog 13 Vaziyet Planı
81. Katalog 13 Zemin Kat Planı
82. Katalog 13 1.Kat Planı
83. Katalog 13 2.Kat Planı
84. Katalog 13 Çatı Katı Planı
85. Katalog 14 Vaziyet Planı
86. Katalog 14 Bodrum Kat Planı
87. Katalog 14 Zemin Kat Planı
88. Katalog 14 1.Kat Planı
89. Katalog 15 1.Kat Planı (Nazım BOY)
90. Katalog 15 Çatı Katı Planı (Nazım BOY)
91. Katalog 16 Zemin Kat Planı (Nazım BOY)
92. Katalog 16 1.Kat Planı (Nazım BOY)
93. Katalog 17 Zemin Kat Planı (Nazım BOY)
94. Katalog 17 Ara kat Planı (Nazım BOY)
95. Katalog 17 1.Kat Planı (Nazım BOY)
96. Katalog 18 Zemin Kat Planı (Nazım BOY)

FOTOĞRAF LİSTESİ

- Fotoğraf 1. Merzifon Harita
Fotoğraf 2. Meşrutiyetin İlanı kutlamaları sırasında Kolordu Sokak
Fotoğraf 3. Güneydoğu Cephe
Fotoğraf 4. Doğu Cephe
Fotoğraf 5. Sokak Kapısı
Fotoğraf 6. Eve Giriş Kapısı
Fotoğraf 7. Pencere Detayı
Fotoğraf 8. Torna Lokmalı Korkuluk
Fotoğraf 9. Alçı Tavan Göbeği
Fotoğraf 10. Tavan Silmesi Alçı Süsleme
Fotoğraf 11. Kuzey Cephe Görünüş
Fotoğraf 12. Pahlı Pencere Görünüş
Fotoğraf 13. Kolej Lojmanları
Fotoğraf 14. Bodrum Genel Görünüş
Fotoğraf 15. Bodrumdan sofaya çıkan merdivenler
Fotoğraf 16. Kuzeybatıda Yer Alan Oda
Fotoğraf 17. Fırın-Kiler
Fotoğraf 18. Güneydoğu Cephe
Fotoğraf 19. Kuzeydoğu Cephe
Fotoğraf 20. Pencere Görünüş
Fotoğraf 21. Sürgülü kapı ve balkon
Fotoğraf 22. Balkon
Fotoğraf 23. Üst kata çıkış merdivenleri
Fotoğraf 24. Duvar İçerisinde Gömme Dolaplı Oda
Fotoğraf 25. Güneybatı Cephe
Fotoğraf 26. Sokak Kapısı
Fotoğraf 27. Pahlı Pencere
Fotoğraf 28. Tavan Göbeği
Fotoğraf 29. Genel Görünüş
Fotoğraf 30. Bodrum
Fotoğraf 31. Bodrum
Fotoğraf 32. Zemin Kat Sofa

- Fotoğraf 33. Ocak, Şerbetlik ve Dolaplar
- Fotoğraf 34. 1. Kat Sofa
- Fotoğraf 35. Yüksek Sofa
- Fotoğraf 36. Misafir(Bahçe) Köşkü
- Fotoğraf 37. Bodrum
- Fotoğraf 38. Seki
- Fotoğraf 39. Şerbetlik ve Dolaplar
- Fotoğraf 40. Pencere ve Sedir
- Fotoğraf 41. Tavan
- Fotoğraf 42. Aşevi
- Fotoğraf 43. Ocak ve Dolaplar
- Fotoğraf 44. Fırın
- Fotoğraf 45. Ambar ve Kafesli Pencere
- Fotoğraf 46. Batı Cephe
- Fotoğraf 47. Kuzey Cephe
- Fotoğraf 48. Doğu Cephe
- Fotoğraf 49. Güney Cephe
- Fotoğraf 50. Bahçe Kapısı
- Fotoğraf 51. Vitraylı Pencere
- Fotoğraf 52. Şerbetlik Gözleri
- Fotoğraf 53. Taşıyıcı Ayaklar
- Fotoğraf 54. Bodrum
- Fotoğraf 55. Sofa
- Fotoğraf 56. Ocak ve Dolaplı Oda
- Fotoğraf 57. Çatı
- Fotoğraf 58. Alçı Lambalıklar ve Tarihli Obje
- Fotoğraf 59. Kuzey Cephede Yer Alan Oda ve Üç Kanatlı Kapı
- Fotoğraf 60. Balkon
- Fotoğraf 61. Mutfak
- Fotoğraf 62. Çatı Odası
- Fotoğraf 63. Yüksek Sofa
- Fotoğraf 64. Banyo
- Fotoğraf 65. Ocaklı Oda

- Fotoğraf 66. Kuzey Cephe
Fotoğraf 67. Güney Cephe
Fotoğraf 68. Eve Giriş Kapısı
Fotoğraf 69. Volta Tavan
Fotoğraf 70. Bodrum
Fotoğraf 71. Sofa
Fotoğraf 72. Mutfak
Fotoğraf 73. Tavan
Fotoğraf 74. Zemin Kat Sofa
Fotoğraf 75. Zemin Kat Ocaklı Mutfak
Fotoğraf 76. Kuzey Cephede Yer Alan Oda
Fotoğraf 77. Sedir ve Pencereler
Fotoğraf 78. Sokak Cephesi
Fotoğraf 79. Eve Giriş Kapısı
Fotoğraf 80. Kirpi Saçaklar
Fotoğraf 81. Alçı Şerbetlik ve Dolaplar
Fotoğraf 82. Tavan
Fotoğraf 83. Alçı Lambalık
Fotoğraf 84. Bodrum
Fotoğraf 85. Mutfak
Fotoğraf 86. Şerbetlik
Fotoğraf 87. Abdestlik
Fotoğraf 88. Batı Cephe
Fotoğraf 89. Kuzey Cephe
Fotoğraf 90. Şerbetlik Detay
Fotoğraf 91. Bahçe Kapısı
Fotoğraf 92. Mutfak
Fotoğraf 93. Zemin Sofa
Fotoğraf 94. 1.Kat Mutfak
Fotoğraf 95. Balkonlu Oda
Fotoğraf 96. Batı Cephe
Fotoğraf 97. Güney Cephe
Fotoğraf 98. Kuzey cephe

- Fotoğraf 99. Batı Cephe
Fotoğraf 100. Sofa
Fotoğraf 101. Üst Kat Merdivenler
Fotoğraf 102. Dolaplı Oda
Fotoğraf 103. Doğu Cephe
Fotoğraf 104. Güney Cephe
Fotoğraf 105. Bodrum
Fotoğraf 106. Dolaplı Oda
Fotoğraf 107. Doğu Cephe
Fotoğraf 108. Güney Cephe
Fotoğraf 109. Kuzey cephede yer alan oda
Fotoğraf 110. Mutfak
Fotoğraf 111. Üst kat oda
Fotoğraf 112. Balkon
Fotoğraf 113. Güney Cephe
Fotoğraf 114. Şerbetlik
Fotoğraf 115. Sofa
Fotoğraf 116. Kuzeybatı Oda
Fotoğraf 117. Kuzey Giriş Cephesi
Fotoğraf 118. Batı Cephe
Fotoğraf 119. Ara kat
Fotoğraf 120. 1.Kat
Fotoğraf 121. Kuzey Cephe
Fotoğraf 122. Bodrum Merdivenleri
Fotoğraf 123. Bodrum
Fotoğraf 124. Mutfak
Fotoğraf 125. Kuzey Cephe
Fotoğraf 126. Şınavat (Şarap Havuzu)
Fotoğraf 127. Düz Tavan
Fotoğraf 128. Tekne Tavan
Fotoğraf 129. Mutfaktan Fırına geçiş
Fotoğraf 130. Mutfaktan Fırına geçiş
Fotoğraf 131. Lambalık

- Fotoğraf 132. Lambalık
Fotoğraf 133. Lambalık
Fotoğraf 134. Lambalık
Fotoğraf 135. Oda Kapısı
Fotoğraf 136. Ahşap Pencereler
Fotoğraf 137. Taş söveli pencere
Fotoğraf 138. Giriş merdiveninde yer alan sütunlar
Fotoğraf 139. Dolap kapakları üzerinde yer alan süslemeler
Fotoğraf 140. Dolaplar
Fotoğraf 141. Düz Tavan
Fotoğraf 142. Çıtakari Tavan
Fotoğraf 143. Şerbetlik
Fotoğraf 144. Şerbetlik
Fotoğraf 145. Köşe taşları
Fotoğraf 146. Cümle Kapısı
Fotoğraf 147. Kapı Tokmağı
Fotoğraf 148. Kapı Tokmağı
Fotoğraf 149. Kapı Tokmağı

1.GİRİŞ

Genel tanımıyla, bir ailenin oturabileceği büyüklükte yapılmış barınaklara ev diyoruz ¹. Sivil mimarinin en yaygın örneklerinden olan evler, sosyal bir varlık olan insanın barınmasının sağlayan fizyolojik, sosyolojik, estetik ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı yapı türleridir ². Türk lehçelerinde ev, iv, üw, öy, üy, eb, ep ve öm gibi şekillerde görülen kelimenin sözlük anlamı “barınak, çadır” olup bazı lehçelerde “kadın” ve “aile” manalarına gelir ³.

Uzun bir uygarlık geçmişi olan her ulusun kendine özgü bir yaşam kültürü olmuştur. Köklü tarihlerinin uzunca bir döneminde Türkler de göçerek, yerleşerek, farklı coğrafyalarda başka toplumlarla ilişkiler kurarak yeni, çok yönlü değerlere ulaşma başarısını göstermişlerdir ⁴.

Türk evlerinin kökenleri, Türklerin Orta Asya’da sürdürdüğü göçebelik dönemine kadar uzanmaktadır. İç Asya’da uzun yıllar göçebe ve yarı-göçebe bir hayat süren Türklerin konut ihtiyaçlarını yazı geçirdikleri yaylaklarda yurt adı verilen çadırlarla, kışı geçirdikleri kışlaklarda ise ahşap veya kerpiç evlerle giderdikleri tarihsel kaynaklardan anlaşılmaktadır. Özellikle çadır, göçebe Türklerin hayatında önemli bir yer işgal etmiş, gerek Orta Asya’da gerekse Anadolu’da taş-tuğla gibi malzemelere dayalı mimariyi önemli ölçüde etkilemiştir. Türklerde yerleşik yaşamın M.Ö.3.-4. yüzyıllara kadar eskilere dayandığını Maverünnehir, Dehistan, Sistan, Harezm, Cürcan, Talas ve Çu ovalarındaki kalıntılar göstermektedir. Kent, kasaba ve köy yaşamına, tarım ve ticarete dayalı bir yerleşik hayatın söz konusu olduğu Uygur döneminde ise arkeolojik

---

¹ Doğan **Hasol**, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, Yem Yayın, İstanbul 2008, s.163.

² Haşim **Karpuz**, *Türk İslam Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1984, s.9.

³ Nebi **Bozkurt**, “Ev”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 11, İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınevi, 1995, s. 502.

⁴ Metin **Sözen**, *Türklerde Ev Kültürü* Doğan Kitapçılık, İstanbul 2001, s.7.

kalıntılar, yazılı kaynaklar ve fresk-minyatür gibi görsel malzemelerle saptanabilen gelişmiş bir konut mimarisinin oluşturulmuş olduğu anlaşılmaktadır⁵.

Selçuklular dönemindeki evler, ortada yer alan avlunun dört yanında eyvanlar ve eyvanların köşelerinde yer alan odalardan meydana geliyordu. Yapı malzemesi kerpiç ve tuğla olan evlerin inşaat sırasında ahşap ana yapım malzemesi olarak kullanılmıştı⁶.

Bu dönemde evler genellikle tek katlı yapıydı.

Ev, genellikle yapıldığı malzemeye, bulunduğu yere, sahip olduğu şahıslara göre ve tasarım biçimine göre isimlendirilebilmektedir. Şehir dışında bahçe içerisinde yapılan evlere “bağ evi”, dağlarda yapılan evlere “dağ evi”, akarsu, göl ve denize yüzen evlere “deniz evi”, bir şehrin ileri gelenlerinin oturduğu evlere “eşraf evi”, kış aylarında oturlan evlere “kış evi” veya “kışlık”, yaz aylarında oturlan evlere “yaz evi” veya “yazlık” denilmektedir. Tasarım biçimine göre ise; aynı plan özelliklerini gösteren yan yana iki eve “ikiz ev”, aynı ya da benzer planlı evlerin yan yana dizilerek oluşturduğu kümeye ise “sıra evler”, bir tek ailenin oturması için yapılmış eve ise “tek ev” denilmektedir⁷.

Türk evinin oluşmasında değişik etkenler rol oynamıştır. Bu etkenlerin başında Osmanlı'nın yaşadığı coğrafya, Anadolu'nun çevresel ve kültürel ortamı ile Türklerin Orta Asya'dan getirdikleri kültür değerlerinin ve mimari miraslarının etkisi gelmektedir⁸. Osmanlı İmparatorluğu Orta Asya ve diğer yörelerden etkilenen Selçuklu ve Beylikler döneminden gelen gelenekleriyle Anadolu'da hazır bulduklarını, kendi inanç ve anlayışlarıyla birleştirerek Osmanlı Türk evi dediğimiz konut tipini oluşturmuştur⁹. Türk evinin esas gelişim çizgisini XVII. yüzyıldan itibaren izlemekteyiz. XVII., XVIII. ve XIX. yüzyıl evleri olmak üzere üç devirde incelenen Osmanlı Türk Evi Üslubu, sınırlarını belirlediği her yerde etkisini göstermiştir¹⁰. Bir Türk evini incelediğimizde pek çok mimari unsurun bulunduğunu görmekteyiz. Bu mimari unsurlardan her birisinin özel bir adı ve yeri vardır. Bu unsurlar bazen buldukları yere göre bazen de

⁵ Önder **Küçükerman**, *Anadolu'daki Türk Evinde Mekan Organizasyonu Açısından Odalar*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınevi, İstanbul 1973, s. 24.

⁶ Bahaeddin **Ögel**, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Ankara 1991, s.43.

⁷ Doğan Demirci, “Isparta Evleri”, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Isparta 2010 (Yayınlanmamış Doktora Tezi), s. 2.

⁸ Haşim **Karpuz**, “Türk Evi, Osmanlı Evi”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, C.10, İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları, 2000, s. 450.

⁹ Sedat Hakkı **Eldem**, *Türk Evi Osmanlı Dönemi I, TAÇ Vakfı Yayını, İstanbul 1984*.

¹⁰ Sedat Hakkı **Eldem**, *Türk Evi Plan Tipleri, İstanbul, 1968, s. 43*.

işlevine göre adlandırılmıştır. Celal Esat Arseven bir Türk evinin çiziminde evin cephesinde bulunan mimari elemanları ve adlarını göstermektedir¹¹ (Çizim:1).

Doğan KUBAN, Türk ev mimarisini Anadolu'da yedi bölgeye ayırmıştır. Bunların içerisinde hımsı yapı tekniğinin, yani içerisi kerpiç dolgululu ve taşıyıcı sistemi ağaç, zemin katı genellikle taş olan konut mimarisinin, Anadolu'nun kıyıları ile orta yayla arasında, Sivas dolaylarından Batıya ve İç Ege'den Torosların Kuzey yamaçlarına kadar uzandığını, yer yer diğer bölgelerde ve Balkanlarda görüldüğünü belirtmiştir. Anadolu'nun geliştirdiği konut türünün gerçek temsilcilerinin de bu grup olduğunu söylemektedir. Batı Anadolu'nun bütün kent ve kasabalarının Kütahya'nın, Kula'nın, Birgi'nin, daha kuzeyde Bursa'nın, Sivrihisar'ın, Bolu'nun, Safranbolu'nun, Kastamonu'nun, Amasya'nın, Çankırı'nın evleri bu karakterdedir. Bu teknikle yapılan evler diğer tiplerdeki gibi sınırlı kalmamış, büyük bir alanda kullanılmış ve bölgesel tipleri de etkilemiştir¹².

Türk Evi, genellikle eğimli alanlar üzerinde, dar sokaklara dönük halde inşa edilmiştir. Anadolu'da bazı yerleşimlerin ise düz alanlara kurulduğu görülmektedir. Bazı bölgelerdeki evler, yöresel malzemeye göre inşa edilmiştir: Karadeniz Bölgesi'nde ahşap, Doğu Anadolu'da taş, Orta Anadolu'da kerpiç yaygın kullanılan malzemelerdendir. Batı Anadolu Bölgesi'ndeki evlerde taş ve tuğla malzeme bir arada kullanılmıştır. Bölme duvarlarında bağdadi veya ahşap karkas tekniği tercih edilmiştir. Çoğunlukla iki veya üç katlı olan evlerin alt katlarında ahşaptan büyük bir avlu kapısı yer alır. Üst katlar sokağa bazen çıkma şeklinde taşıntı yapmaktadır. Pencereleri ahşap kafeslere sahiptir. Saçakları geniş tutulmuştur. Çatılar kırma veya beşik çatı şeklinde düzenlenmiş olup oluklu (alaturka) kiremitlerle kaplanmıştır. Anadolu'nun bazı bölgelerinde evlerin üzeri düz dam şeklindedir. Konutların avlusunda müştemilat kısımları bulunur. Alt katlar ahır, depo, kiler vb. mekânlara ayrılmıştır. Ahşap merdivenle çıkılan üst kat genellikle yaşam alanı olduğu için Türk Evi'nin plan şemasını belirleyici durumdadır. Sofasız, dış sofalı, iç sofalı, orta sofalı evler Türk evlerinde en çok uygulama alanı bulan plan tipleridir; bu plan tipleri kronolojik olarak ortaya çıkmıştır. Bazı kaynaklarda dış sofalı plan tipinin kendi içerisinde yan sofalı, "L" sofalı ve "U" sofalı olmak üzere üç alt başlık halinde incelendiği görülmektedir¹³. İç

¹¹ Celal Esat Arseven, "Ev", Sanat Ansiklopedisi, İstanbul: Maarif Matbaası, 1943, s. 572.

¹² Doğan Kuban, *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1995, s. 186.

¹³ Cengiz Bektaş, *Halk Yapı Sanatı*, Popüler Mimarlık Dizisi 1, İstanbul, 2001, s.67.

Anadolu'da orta sofalı plan tipi yaygın iken Batı Anadolu'da iklimin uygunluğu nedeniyle dış sofalı veya iç sofalı plana daha sık rastlanmaktadır. Sofalar evlerin odalarına veya diğer mekânlarına dağılım alanı teşkil etmelerinin yanı sıra yazın özellikle Batı bölgelerde meyvelerin kurutulduğu, halıların dokunduğu, yazlık hayatın yaşandığı yer olarak önem taşımaktadır. Odalar, ailelerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmiştir. Üzerleri süslü veya sade tutulan ahşap tavanlarla kaplanan odalarda ocak, sergen, yüklük, gusülhane gibi kısımlar da mevcuttur. Bazı örneklerde odaların oturma kısımları seki şeklinde yükseltilmiştir. Kimi odalar harem selamlık, yaz odası, kış odası, köşk, baş oda şeklinde tasarlanmıştır. Odaların girişleri önemlerine göre vurgulanmıştır. Türk Evi'nin bazı örneklerde görkemli şekilde süslendiği, bir kısım örnekte ise tamamen sade tutulduğu görülmektedir. Saçaklar, çıkmalar, cumbalar, tavanlar, kapılar, evlerin en çok süslenen bölümlerindedir. Genellikle tezyinata geometrik, bitkisel, yazı motifleri veya şehir, ağaç, cami tasvirleri, hayvan figürleri dikkati çekmektedir. Evlerin tarihlendirilmesinde kitabeler önem taşımaktadır. Ancak çoğunda bir kitabe bulunmaması yöredeki, bölgedeki ve Anadolu'daki mevcut örneklerle karşılaştırma yapmayı gerektirir. Mimari ve süsleme özellikleri dönem karakterini ortaya koyabilmektedir. Günümüze ulaşan Türk evleri genellikle XVIII-XIX. yüzyıla aittir¹⁴.

Türk evinin planlanmasında yer alan bazı esas unsurlar gibi, cephe mimarisine de hakim unsurlar vardır. Cephe mimarisinin etkili unsurların başında saçaklar ve çıkmalar gelir. Türk evi, çıkma ve saçak yardımıyla, odaların genişlemesi, aydınlatılması, havalandırılması, manzaraya açılması, yağmurdan korunması gibi imkanlar elde edilmiştir. Aynı zamanda sokaklara derinlik ve perspektif kazandırılmıştır¹⁵.

1.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmamız "*Merzifon Evleri*" adını taşımaktadır. Orta Karadeniz Bölgesi'nin iç kesiminde önemli bir köprü konumundaki Merzifon, sosyo-kültürel yapısının yanında zengin bir mimari dokuya sahiptir. Bu kapsamda Merzifon'daki mimari eserlere yönelik önemli çalışmalar yapılmaktadır. Ancak Anadolu'da pek çok kentin sivil mimari

¹⁴ Kuban, *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, s.186.

¹⁵ Haşim **Karpuz**, "Türk Evi, Osmanlı Evi", Osmanlı Ansiklopedisi, C.10, İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları, 2000. s. 454.

örnekleri açısından araştırılmasına ve yöresel konut mimarisinin ortaya çıkarılmasına karşın, tarihi Merzifon evleri ile ilgili bugüne kadar bilimsel bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür.

Hemen her yerde karşımıza çıkan eski evler; içinde yaşayanların kültürünü yansıtan, geçmişle gelecek arasındaki sürekliliği sağlayan önemli değerlerdir. Eski eserlerimizin içerisinde aile yapısını ve yaşayışını eski evler kadar bu derece detaylı yansıtacak başka bir mimari yapı çeşidi bulunmamaktadır. Konutlar insanın ve ailenin koruyucu kültürel çevresini oluşturmakta, dünyadaki yapıların %80-85'i evlerden oluşmaktadır. Buna göre bilginin öncelikle konut alanında ortaya konulmuş olması gerekmektedir¹⁶.

Görsel malzemenin diğer kaynaklarla desteklendiği çalışmamızda Merzifon evleri ile ilgili bir katalog oluşturulmasının yanı sıra, tezimizde evlerin plan, cephe tipleri, mimari elemanları ve süslemelerine ilişkin ayrıntılı olarak değerlendirilmektedir. Çalışmamızın Merzifon Konut Mimarisi açısından bir eksikliği tamamlamasının yanı sıra Merzifon evleri ile ilgili yapılacak sonraki araştırmalara da kaynak teşkil edeceğini düşünmekteyiz.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamızı 'Arşiv ve Yayın Tarama', 'Arazi Çalışması' ile 'Tasnif ve Yazım Aşaması' olmak üzere üç aşamada yaptık.

1.2.1. Arşiv ve Yayın Tarama

Yapılan araştırmalar sonucu kaynakların çok az olduğu görülmüştür. Daha önce yazılan birkaç Belediye Kültür Yayını dışında kaynak yoktur. Elli yıl önce mevcut olan eski evleri görebilseydik istatistiklerimiz belki de farklı sonuçlar doğurabilecekti. Günümüze ulaşabilen belirli ev tipleri üzerinde durmaktan çok, daha gerçekçi verilere ulaşabilmek için yanan, yıkılan, yok olan evlerin bilgilerini de elde ederek tezimizde bunlardan da bahsedilmiştir.

Sivil mimari örneği anıt eser olarak tescilli Merzifon evlerinin plan rölövesini hazırlayan Rabia Bozkurt, Mehmet İsmet Aykın, Fatma Yıldırım, Sevcan Topal, Ömür Altınbaş, Hüsamettin Yelken, Erol Paçacıoğlu, H.Arif Erikçi gibi mimarlar ile zaman zaman diyalog kurulmuş evin mimari özellikleri ile ilgili fikir alışverişinde

¹⁶ Turgut Cansever, *Ev ve Şehir*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1994, s. 192.

bulunulmuştur. Ayrıca bazı evlerin plan ve cephe çizimleri de söz konusu evlerin plan rölövelerini hazırlayan mimarlardan temin edilerek tezimizde kullanılmıştır.

1.2.2. Arazi Çalışması

Konumuz olan eski Merzifon evleri ile ilgili periyodik olarak üç aydan fazla süren saha çalışmamızda Merzifon'un eski mahallelerinin tamamına gidilmiş, bu mahallelerdeki sokakların her biri gezilmiştir. Tespit edilen 18 evin 17 tanesinin zemin veya üst katından fotoğraf çekilmiş ve bu 18 eve ait plan, kroki veya cephe çizimi temin edilmiş olup, evlerin tamamına ait paftalara ulaşılmıştır. Evlerin çoğunluğunun ilçenin merkezi bölgesinde bulunan Hacı Hasan, Sofular, Eski Cami ve Hoca Süleyman, Nusratiye Mahallelerinde olduğu tespit edilmiştir. Toplanan rölöve, fotoğraf ve belgeler, yayınlarla birlikte değerlendirilerek yazım aşamasına geçilmiştir.

Merzifon' da 19. yüzyılın ortalarında inşa edilen konutlardan günümüze kadar ayakta kalabilen çok az örnek bulunmaktadır. Çalışmamızda Merzifon ev mimarisi hakkında yeterli fikir verebilecek örneklerden pek çoğu incelenmiş ve evler hakkında bilgi toplanarak değerlendirmeler yapılmıştır. Arazi çalışması sırasında özellikle evlerinin, "korunması gerekli sivil mimari örneği anıt eser" olarak tescil edileceğini düşünen ev sahiplerinden bazıları korkarak evin incelenmesine izin vermemiştir. Bunun gibi bazı kiracılar da ev sahiplerinin izni olmadan içeriden fotoğraf çekmemize veya evin içerisini incelememize izin vermemiştir. İncelemek için sahiplerinden izin alamadığımız evlerin yanı sıra kapılarına asma kilit vurulan metruk evlerden bazılarının içerisini de incelememiz mümkün olmamıştır. Bu şekilde fotoğraf çekimi mümkün olmayan evlerin fotoğrafları, bu konuyla ilgilenen Mimar Rabia Bozkurt'tan, Fatma Yıldırım'dan ve Samsun Koruma Kurulu arşivinden temin edilmiştir. İçerisine girilemeyen evlerin az olması ve incelemelerde diğer pek çok evin 30-40 yıl hatta bazı evlerin 50-60 yıl öncesine ait eski fotoğrafların olduğunun görülmesi olumlu gelişmelerdendir.

Bununla birlikte yaklaşık 10 yıl önce yanarak yok olmuş evlerin de bilgi ve fotoğraflarına ulaşılabilmektedir. Tüm bu belge ve bilgilerin kaybolmadan gelecek kuşaklara aktarılmasının önemi yanında okuyucularla paylaşılmasının, Merzifon ev mimarisinin tüm yönleriyle bilinmesi açısından çok faydalı olacağını düşünmekteyiz. Konuya ilişkin son on senede çekilen fotoğraflarda, hatta araştırmamız sırasında çekilen fotoğraflarda bile evlerin ne kadar çabuk değiştikleri açıkça görülmektedir. Böyle evlerin yerinde yapılan çizimleri esnasında zorluk çektik. Çünkü evlerin yok olan

bölümlerinin ya farazi ya da başkalarının ifadesine göre çizmenin ne derece doğru olacağı tartışılır bir durumdur. Bazı evlerde sonradan yapıldığı anlaşılan bölümler de ayrı bir problemi oluşturmaktadır. Böyle evlerin yerinde yapılan çizimleri esnasında da sonradan yapıldığı tahmin edilen bölümlerin hangi yıllarda ve neyin yerine yapıldığı konusu ortaya çıkmaktadır. Bu durum aslında yok olan bir kültürü de açıkça belgelemektedir. Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi Merzifon 'da da bir dönemin sessiz temsilcileri diyebileceğimiz evler gün geçtikçe yıkılmakta, yanmakta, bazen de çağın ihtiyaçları doğrultusunda değiştirilmektedir. Tez çalışmamızı yaparken bile bazı evlerin yok olduklarını, bunların boş arsa olarak kaldıklarını veya yerlerine apartmanların yapıldığını gördük.

1.2.3. Tasnif ve Yazım Aşaması

Tezimiz; Giriş, Katalog, Merzifon'un coğrafi konum,tarihsel gelişim, sosyal ve ekonomik yapısı, Değerlendirme ve Sonuç olmak üzere toplam beş ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümü oluşturan Giriş bölümünde Türk ev mimarisisiyle ilgili bilgi verildikten sonra, araştırmamızın amacı ve önemi, araştırmamızın yöntemi ve kaynakları hakkında bilgi vermeye çalıştık.

İkinci bölümde Merzifon'un coğrafi konumu, tarihsel gelişimi, sosyal ve ekonomik yapısı hakkında bilgi verdik.

Üçüncü bölüm olan katalog bölümünde evlerin plan özelliklerini, cephe düzenlerini, kapılarını, pencerelerini, tavanlarını, süslemelerini ve yapı sistemlerini ayrıntılı olarak anlattık.

Dördüncü bölüm olan değerlendirme bölümünde Merzifon'un eski evlerinin ortak veya farklı mimari özelliklerinden bahsederek, mimari özellikleri ayrı başlıklar halinde ele aldık.

Beşinci bölüm olan sonuç bölümünde ise tezimizde bahsedilen tüm evlerin genel bir değerlendirilmesini yaptık.

1.3. Araştırmanın Kaynakları

Kaynaklarda Merzifon evlerine ilişkin çok az bilgi bulunmakta olup bu bilgiler de birkaç cümleden ibarettir. Kaynaklarda Merzifon evlerinden daha ziyade Merzifon tarihi ile ilgili bilgilere ulaşabiliyoruz. 20. yüzyılın başlarında Abdi-Zade Hüseyin Hüsameddin Efendinin yazdığı “*Amasya Tarihi*”¹⁷ isimli kitabında Merzifon tarihinden bahsetmektedir. Buna benzer şekilde “*Evliya Çelebi Seyahatnamesinde*”¹⁸ Merzifon’daki (1647) biraz mübalağa yaparak mahalle sayısını 44, ev sayısını 4000 ve dükkan sayısını da 600 olarak belirtmiştir. Bunun yanında A.Aziz Taşan’ın “*Dün’den-Bugün’e Merzifon*”¹⁹ adlı kitabı önemli kaynaklar arasında gösterebiliriz. Sosyal, ekonomik, kültürel içerikli birkaç makale incelenerek tezimizde yer verilmiştir. Ayrıca 2010 yılında yayınlanan “*Geçmişten Günümüze Merzifon*”²⁰ adlı kitapta yer alan makaleler incelenmiş ve tezimiz için önemli kaynak teşkil ettiği için kullanılmıştır. Yine Merzifon Belediyesinin Kültür ve Sanat Yayınları olarak 2011 de yayınlanan “*Fotoğraflarla Merzifon*”²¹ adlı kitap tezimiz için önemli derecede görsel kaynak olmuştur. Merzifon ilçe merkezinde sadece 23 evin tescil kaydı bulunmakta olup, bu evler *Amasya Kültür Envanteri* isimli kitapta yer almaktadır. Korunması gerekli kültür varlığı olarak kayıt altına alınan evler, plan şemaları veya cephe düzeninin farklılıklarına göre belli bir sisteme göre tescil edilmemiştir. Merzifon’da mahallelerin gezilmesi sırasında tesadüf edilen bazı evler korunması gerekli sivil mimari örnekleri olarak kayıt altına alınmış olup tescillerde; tescil fişini hazırlayan personelin bilgisi doğrultusunda tanımlanan evlerin, bilgilerinde eksiklikler, bazen de yanlışlıklar olduğu da görülmektedir. Örneğin kitapta verilen adres ile bizim ulaştığımız adresler örtüşmemektedir. Ayrıca tescil fişinin büyük bölümünün boş kalması bizim sadece tescillenen evler için bu kaynağı kullanmamızı gerektirmiştir. Sözlü kaynaklar olarak evin sahipleri ve civarda yaşayanlar ile görüşülmüş, ancak tatmin edici cevaplar alınamamıştır. Görüşmelerde alınan cevapların tutarsız, yanlış, gerçeğe ve bilimselliğe uzak ifadeler olduğu anlaşılmıştır. Zaten evlerde ikamet eden şahısların ya sonradan şehre gelerek yerleşmiş ya da evin asıl sahibinin üçüncü kuşaktan varisleri oldukları

¹⁷ Abdizade Hüseyin Hüsameddin Efendi, *Amasya Tarihi*, Amasya Belediyesi Kültür Yayını, Amasya 2007, s.3-18-109-212-245.

¹⁸ Kurşun, Z.; Kahraman, S.A. ve Dağlı, Y. *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, YKY, İstanbul 1999, Cilt 2.

¹⁹ A.Aziz Taşan, *Dün’den-Bugün’e Merzifon*, Erler Matbaası, İstanbul 1979.

²⁰ Hasan Babacan, *Geçmişten Günümüze Merzifon*, Hangar Yayıncılık, Ankara 2010.

²¹ M.Kadri Aydın, *Fotoğraflarla Merzifon*, Özcan Ofset, Merzifon 2011.

görülmektedir. Evlerle ilgili olarak sorulan sorulara bazıları hikâyemsi cevaplar vermekte, bazıları da bilgi sahibi olmadıklarını söylemektedirler.

Sonuç olarak, çalışmalarımız genellikle görsel malzemeye ve sayısı oldukça az olan bu yazılı bilgilere dayanmaktadır. Kaynaklarla birlikte kendi çekimlerimiz de dâhil olmak üzere 40'dan fazla eski Merzifon evine ait binlerce fotoğraf bulunmaktadır. Fakat bu fotoğraflardaki evlerin az bir kısmı orijinal hali korunarak günümüze gelmiş olup çoğu ev önemli değişikliklere uğramıştır.

2.MERZİFON'UN COĞRAFİ KONUM, TARİHSEL GELİŞİM, SOSYAL VE EKONOMİK DURUMU

2.1. Coğrafi Konum

Karadeniz Bölgesinin orta kesiminde Amasya İli'ne bağlı ve merkez ilçeden sonra en büyük yerleşim yeri olan Merzifon, Taşan Dağı güney eteklerinde kurulmuştur.

Şehrin doğusunda Suluova, güneyinde Amasya ile Çorum'a bağlı Mecitözü ilçesi, batısında Gümüşhacıköy, kuzeyinde Samsun'a bağlı Vezirköprü ve kuzeydoğusunda Havza ilçeleri bulunmaktadır (Fotoğraf:1). Merzifon, Orta Karadeniz Bölgesi'nin Anadolu steplerine bakan iç kesiminde yer alır.

İlçenin kuzeyi ve batısı dağlık olup, orta doğu kesimleri ovalıktır. Kuzeyine 1905 m.ye ulaşan Taşan Dağı, doğusunda Akdağ, güneyinde Çakır dağının uzantıları bulunmaktadır.

Yüzölçümü 971 km, denizden yüksekliği 740m'dir. Bir beldesi, 69 köyü vardır. İlçe merkez nüfusu 52.192, köylerin nüfusu 16.843, toplam nüfusu ise 69.035 kişidir.

Karadeniz ve İç Anadolu Bölgelerinin ikliminden etkilenen şehirde yazları kurak ve yağışsız, kış ve baharları yağışlı geçer.

Merzifon'un, Osmanlılar zamanında coğrafi konumu ve ticarî yollar üzerinde bulunması nedeniyle önemi gittikçe artmış, halkın her türlü ihtiyacına cevap verebilecek nitelikte sosyal ve dini fonksiyonlara yönelik farklı türdeki yapıların çarşı bölgesine inşa edilmesiyle zenginleştirilmiş; bunun neticesinde özellikle ticarî açıdan güçlü bir şehir olarak gelişmiştir²².

---

²² Murat Çerkez, "Merzifon'da Türk Devri Mimari Eserleri", Ankara Üniversitesi SBE, Ankara 2005, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), s.18.

2.2.Tarihsel Gelişim

Merzifon yöresinde yapılan arkeolojik araştırmalar çok sayıda höyük ve yerleşim alanının olduğunu göstermiştir. Bu höyüklerden elde edilen buluntulara göre Merzifon bölgesindeki ilk yerleşimin MÖ.5500'e kadar indiği anlaşılmaktadır²³.

Hitit, Frig, İskit, Kimmerler, Lidyalılar ve Persler'in hakim olduğu bölge,M.Ö.291'de kurulan Pontus krallığının başşehri olmuştur. Bu arada Merzifon'un da Bozok Türklerinden Amasya Valisi *Barsevinç*, Pontus kralı V.Mitridat ve Roma komutanlarından *Pompeius* tarafından kurulduğuna dair çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Dolayısıyla Milattan birkaç yüzyıl önce kurulduğu anlaşılan şehir, M.S.395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla birlikte Bizans (Doğu Roma) topraklarına dahil olmuştur²⁴.

Merzifon Bizans döneminde Danişmend Emiri İltekin Gazi tarafından 1075 tarihinde fethedilmiştir. Danişmend topraklarının XII.yüzyıl ortalarında Selçuklu Devleti'ne bağlanmasıyla Merzifon şehri de Selçuklu hakimiyeti altına girmiştir²⁵. Moğol istilasından sonra yüz yıl kadar İlhanlı idaresine geçen Merzifon şehri XIV. yüzyıl ortaların kadar Sivas emiri Eratna Bey, bu yüzyılın sonlarına doğru Emir Şad ve Kadı Burhaneddin arasında el değiştirmiştir. 1393 yılında Yıldırım Bayezid'in bölgeyi Osmanlı topraklarına katması sırasında Taşanoğulları'ndan Hasan ve Ali Bey,Yıldırım Bayezid'e bağlılığını bildirmesi sonucu Merzifon ve çevresinde de Osmanlı dönemi başlamıştır. Osmanlı hakimiyeti döneminde Merzifon şehri, Amasya Sancağına bağlı büyük kaza merkezlerinden biri olmakla birlikte Amasya'nın Osmanlı kültür ve ticari hayatında önemli merkezlerden sayılması dolayısıyla bir dereceye kadar Amasya'nın gölgesinde kalmış olsa da, burası yine de önemli bir kültür ve ticaret merkezi olarak görülmüş, bu özelliğini Cumhuriyet devrinde de devam ettirmiştir²⁶.

²³Anonim, *Merzifon Guide...*, s.10..

²⁴Murat Çerkez, "Merzifon'da Türk Devri Mimari Eserleri", Ankara Üniversitesi SBE (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2005, s.18,

²⁵Besim **Darkot**, "Merzifon", İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1988, Cilt 7, s.786.

²⁶Adnan **Gürbüz**, "Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın Merzifon Vakıfları", Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Uluslararası Sempozyumu , Ankara 2001, s.321.

2.3. SOSYAL ve EKONOMİK YAPI

2.3.1. Merzifon Halkının Genel Durumu

Merzifonlular zeki, çalışkan, hürmetkar ve temiz kalpli kimselerdir. Erkekler kadın hukukuna riyakar ederler.

Halkın giyim ve kuşamlarında bazı ekonomik farklılıklar olduğu görülmektedir. Erkekler düz elbise, pek azları kemerli ceketle, zıpka denilen bir şalvar giyerler. Kadınlar ise, çoğu kendi ürettiği yerli kumaşlarla, bir kısmı İstanbul veya Bursa ipeklerinden rop(Entari) üzerine manto, başlarına şapka veya başörtü giyerler.

Köylerde genellikle hayat sade ve sakindir. Giyim kuşam erkeklerde; dokumadan bir şalvar, başlarında kasket, ayaklarında iri çivili kundura, çapula veya çarık, bazılarının bellerinde üç-dört metre uzunluğunda yünden kuşak olduğu bildirilmektedir.

Köylerde yaşayan kadınların giyim kuşamı ise; kaput bezinden gömlek, ketenden bir içlik, dokumadan paçalık, başlarında muhtelif renkte başörtü veya yazma, ayaklarında çarık, çapula veya çivili potin olduğu kaynaklarda bildirilmiştir²⁷.

2.3.2. Nüfus

Roma İmparatorluğu ile tarih sahnesine çıkan Merzifon; Bizans, Selçuklu, İlhanlı ve ardından Osmanlı Devleti hâkimiyetine girmiştir. Müslim ve gayrimüslimlerin uzun yıllar bir arada yaşadığı bu yerleşim yerinde, 16.yüzyılda 28 Müslüman, 6 gayrimüslim hane, toplam 34 hane bulunmaktaydı. 17.yüzyılda buraya yapılan gayrimüslim göçleriyle birlikte nüfusun üçte ikisini Müslümanlar oluştururken, üçte birini de Hıristiyanlar oluşturur hale gelmiştir²⁸. Erzurum'dan İstanbul'a dönerken Merzifon'a uğramış olan Evliya Çelebi(1647) biraz mübalağa yaparak mahalle sayısını 44, ev sayısını 4000 ve dükkan sayısını da 600 olarak belirtmiştir²⁹. Merzifon'un nüfusuna dair ilk sağlıklı belgeler Osmanlı Devleti'nin 1831' deki ilk nüfus sayım sonuçlarından elde edilse de bu sayımda sadece erkeklerin sayıldığı ve kadınların bu sayıma dâhil olmadığı belirtilmiştir. Bundan önceki verilen bilgiler tartışmaya açıktır. 1831 sayımına göre, Merzifon'da 4.928'i Müslüman, 2.178'i Hıristiyan olmak üzere 7.106 kişi yaşamakta, şehirde Çingene ve Yahudi bulunmamaktaydı. Merzifon XIX. yüzyıl başlarında orta

²⁷ Şahabettin Uygun, *Merzifon İlçesi*, Tecelli Basımevi, İstanbul 1938, s.20-21.

²⁸ Zafer Gölen, "Atatürk Döneminde Merzifon ve Çevresinin Nüfusu", Geçmişten Günümüze Merzifon, Ankara 2010, s.565.

²⁹ Anonim, Merzifon 2013, s.16.

büyükte bir şehirdi. Sancak merkezi Amasya dahil tüm kazalarda daha fazla nüfusa sahipti. Amasya kazaları içinde en fazla gayrimüslim Merzifon’ da yaşamaktaydı. Gayrimüslimlerin çoğu Ermeni’dir ve Ermeni ayaklanmasında Merzifon önemli bir üst görevi görecektir. 1877-1878’ de nüfusta belirgin bir artış yaşanmıştır. 1881-82-1893 sayımında ise kadın nüfus da dahil edilmiştir. 18.787 Müslüman, 5.317 Ermeni, 163 Rum, 279 Katolik nüfusu olmak üzere toplamda 24.546 kişi yaşamaktaydı. 1896-97’de Merzifon 24.000 Müslüman, 5.820 Ermeni, 1.200 Rum olmak üzere toplam 31.020 kişiydi. 1914 sayımında ise 25.370 Müslüman, 8.160 Ermeni, 1.160 Protestan, 1.067 Rum, 406 Katolik Ermeni, 707 Kıpti, 3 Süryani yaşadığı kaynaklarda geçmektedir³⁰. 1927 ile 1950 yılları arasındaki ilçe bazındaki nüfus sayım sonuçları aşağıya çıkartılmıştır(Tablo 1).

	1927	1935	1940	1945	1950
Şehir	14.667	13.058	13.301	16.037	15.257
Köy	13.449	19.720	21.654	23.191	26.345
Toplam	28.126	32.778	34.955	39.228	41.602

Tablo 1 Merzifon Nüfusunun Köy ve Şehir yerleşimleri itibariyle dağılımı³¹

2.3.2.1. Mahalleler

XVI.yüzyılda Merzifon’da Hacı Ahmed Fakih, Bakkal Süleyman, Hacı Rahat, Harmanlar Mescidi, Cami-i Cedid, Südcü, Tarakçı, Hacı Balı, Mahzen, Hoca Süleyman, Neccar, İmaret, Kadı Mahub, Depecik, Küçük, Hamid, Cami-i Atik, Çilehane, Surma Suk, Ahi Bahtiyar Mescidi, Seydi Çelebi Mescidi, Sofular, Şadırvan, Seydi Bölüğü, Halil Bey Mescidi, Hacı Adil, Tuz Pazarı ve Han-ı Bahşi isimli 28 Müslüman mahallesi ile Bozahane, Erzincani, Kaplan ve Kilisa adlı 4 gayrimüslim Ermeni mahallesi olmak üzere toplam 32 mahalle bulunmaktaydı³². Evliya Çelebi ise XVII.yüzyılda Merzifon’un 44 mahalle 4000 kadar kiremit ev ile 600 dükkanlık bir şehir olarak tanımlamaktadır³³.

XIX.yüzyılda temettuat kayıtlarının mahalle mahalle düzenlenmiş olmasından şehirde 21 mahallenin bulunduğu bunun 18’inin Müslüman, 3’ünün ise Ermeni gayrimüslim

³⁰ Gölen, s.568.

³¹ Dilşen İnce **Erdoğan**, “Halkevi Dergilerinden Bir Örnek: Merzifon Halkevi Dergisi Taşan”, Geçmişten Günümüze Merzifon, Ankara 2010,s.607.

³² Adnan **Gürbüz**, “Toprak Vakıf İlişkileri Çerçevesinde XVI.Yüzyılda Amasya Sancağı”, Ankara Üniversitesi SBE (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1993, s.87-91.

³³ Evliya Çelebi, *Seyahatname, C II, İstanbul 1314, s.313.*

mahallesi olduğu anlaşılmaktadır. Müslüman mahallelerden 13’ü, gayrimüslim mahallelerden ise 3’ü aynı adı taşımaktadır. Ayrıca Alaca Minare, Cami-i Atik, Hacı Bali, Hoca Süleyman, Neccar ve Seyyid Bölük mahallelerinde Müslümanlar ile gayrimüslimlerin ayrı mekanlarda ve aynı mahalle adı altında yaşadıkları görülmektedir. Harmanlar mahallesi civarında ise Boşeyan isimli bir taifenin yaşadığı bunların ise bugünkü Romanlar olduklarını hane reislerinin “elekçi ve seçici”, gibi meslekleri yapmış olduklarından Merzifon’daki en fazla yük ve binek hayvanına sahip olmalarından anlamaktayız.

Sıra No	Mahalle Adı	Hane Sayısı	Temettu No	Sıra No	Mahalle Adı	Hane Sayısı	Temettu No
1	Alaca Minare	12	14160	10	Hacı Vahid	69	14188
2	Bozacı	79	14179	11	Hoca Süleyman	16	12931
3	Cami-i Atik	11	14173	12	Harmanlar	121	14190
4	Cami-i Cedid	64	14171	13	Neccar	59	13010
5	Gazi Mahbub	40	14164	14	Seyyid Bölük	20	14167
6	Hacı Adil	55	12929	15	Sofular	60	14192
7	Hacı Bali	94	14161	16	Sursamud	74	14193
8	h.Ahmed Faki	48	14196	17	Südçü	38	12925
9	Hacı Hasan	130	14186	18	tavşan	67	1936
Toplam		533		Genel Toplam		1057	

Tablo 2 Tanzimat Dönemindeki Müslüman Mahalleler

Sıra No	Mahalle adı	Hane sayısı	Temettu No
1	Bozahane	113	14185
2	Erzincan	65	14178
3	Kaplan	61	14172
Toplam		239	

Tablo 3 Tanzimat Dönemindeki Gayrimüslim Mahalleler

Sıra No	Mahalle Adı	Hane Sayısı		Sıra No	Mahalle Adı	Hane Sayısı	
		Müs	Gayri müslim			Müs	Gayri müslim
1	Alaca Minare	12	66	5	Harmanlar	121	35
2	Cami-i Atik	11	47	6	Neccar	59	48
3	Hacı Bali	94	70	7	Seyyid Bölük	20	60
4	Hoca Süleyman	16	28			200	143
Toplam		133	211	Genel Toplam		544	687

Tablo 4 Tanzimat Döneminde Müslüman İle Gayrimüslimlerin Birlikte Yaşadıkları Mahalleler

XIX. yüzyılda mahalle sayılarının XVI. ve XVII. yüzyıla göre azalmasının birkaç nedeni vardır. bu nedenlerin başında bazı mahallelerin birleştirilmesi gelir. Yine bazı mahallelilerin göç ve diğer sebeplerle mahallelerini terk edip başka bir mahalleye yerleşmiş olmaları mahalle sayılarının azalmasına yol açmıştır. Diğer bir sebep de mahallelere ait olarak tutulan temettuat defterlerinden bazılarının arşivde bulunamamasıdır.

Günümüzde Merzifon'da 21 mahalle bulunmaktadır. Bunlardan Camicedid, Hacıbalı, Harmanlar, Hocasüleyman, Sofular, Naccar, Tavşan, Gazimahbup, Hacıhasan adlı mahallelerin isimleri bu döneme kadar aynen devam etmişlerdir³⁴.

2.3.3. Ekonomik Yapı

Merzifon, Anadolu-Karadeniz geçiş hattı üzerinde olmasının sağladığı avantaj ile tarih boyunca ticari hayatın hareketli olduğu önemli bir merkez olmuştur. Merzifon, Osmanlı yol teşkilatı içinde İstanbul'dan başlayıp Gebze, İzmit, Sapanca, Bolu, Tosya, Hacı Hamza, Merzifon, Niksar, Şebinkarahisar, Bayburt, Tercan, Erzurum ve Kars üzerinden geçerek İran'a ulaşan "sol kol" üzerinde yer almaktaydı. Aynı zamanda Merzifon Bağdat'tan gelip Samsun limanına ulaşan bir kervan yolunun da üzerinde bulunmaktaydı³⁵. Bunun sonucu olarak şehirde 24 hane reisi ulaşım işiyle meşgul olmuştur. Bu kişiler bizzat tüccar olmasalarda ticarete aracılık yapmış olmaktadır³⁶. Tüccar zümresi ticareti belirleyen diğer bir unsurdur. Şehirde bu mesleği Müslüman mahallelerde tüccar ve ticaret ehli adıyla 6 kişi, gayrimüslim mahallelerde ise tüccar taifesi ve erbaba-ı ticaret adı ile 9 kişi yapmaktaydı.

Merzifon'da sanayinin XIX.yüzyılda tarım ve ticaret kadar gelişmediği bilinmektedir. Sanayi alanında dokuma ve tekstil işi ön plana çıkmıştır. Müslüman mahallelerde 375, Gayrimüslimlerde 192 olmak üzere toplam 567 hane reisi bu alan ile ilgili bir meslekle uğraşmaktadır. Müslüman mahallelerde 44 hane reisinin mesleği olan debbağlık sanayinin küçük bir kolunu oluşturmakta olup, derinin terbiyesi işine debagat, bu işi yapan esnafa da debbağ denilirdi. Sanayi faaliyetlerinden diğeri de tarımsal etkinlikler sonucunda elde edilen tahılların öğütülmesi için 4 farklı mahallede bulunan değirmenlerdi³⁷.

³⁴ Selim Özcan, "Tanzimat Döneminde Sosyal ve Ekonomik Açından Merzifon", Geçmişten Günümüze Merzifon, Ankara 2010, s.475-477.

³⁵ Mahmut H.Şentürk, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Yol Teşkilatı ve Ulaşım Sistemi, *İlim ve Sanat Dergisi*, sayı, III/16, İstanbul 1987, s.80-85.

³⁶ Özcan, s.496.

³⁷ Özcan, s.497.

Gelir kaynakları arasında ekonomiye hakim en önemli kaynak zanaat ve ticaretle ilgili meslek gelirleridir. Ardından ziraat ve gayrimenkullerin kira gelirleri gelmektedir. Bunları maaş gelirleri, hayvancılıktan elde edilen gelir ve işçi gelirler takip etmektedir³⁸.

---

³⁸ Özcan, s.497.

VI. Merzifon Evleri Kataloğu

Katalog No: 1

Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi: Fadime TURAYLAR-?

Adresi: Sofular Mahallesi, Kolordu Sokak No:10 adresinde, tapunun 30.30.ş. Pafta, 22 Ada, 6 Parselinde yer almaktadır (Çizim:2-Fotoğraf:2).

İnceleme tarihi:06.09.2012-11.06.2013-24.08.2013

Kat adedi: Bodrum +Zemin+ 1.Kat

Bahçede bulunan elemanlar: Çeşme, Fıskiyeli havuz ve sonradan eklenen odunluk

Plan özellikleri: : İç sofalı plan tipine sahip olan yapının bodrum katı depo ve kiler olarak kullanılmıştır. Ayrıca bodrum kat içerisinde dikdörtgen formda bir sarnıç bulunmaktadır. Bodrum kata, doğu yöndeki bahçe tarafından çift kanatlı ahşap kapı ile girilir (Çizim:3). Zemin kata on basamaklı merdivenle çıkılan çift kanatlı ahşap kapı ile girilmektedir. Balkonun alt kısmı beşik kemerle desteklenmekte olup dört ahşap ayak üzerine oturmuştur. Sofanın sağında ve solunda yer alan birer kapı odalara açılmaktadır. Sokağa bakan güneydoğu cephede yer alan başoda diğer odalara göre daha geniş ve özenli düzenlenmiştir. Tavan kısmı bir silme ile çerçeveslenmiş ve madalyon şeklinde tavan göbeği ile süslenmiştir. Baş oda üç kanatlı kapısı ile güney odadan ayrılmıştır. Kalabalık misafirler geldiği zaman, çift kanatlı kapılar açılarak bu odalarda ağırılanmıştır. Güney odanın batı duvarında gömme dolap yapılmış olup, bu dolapların ortasında sonradan kapatıldığını düşündüğümüz şerbetlik kısmı yer almaktadır. Girişin sağındaki oda günlük kullanım için düzenlenmiş, sonradan batı duvarına mutfak kısmı eklenmiştir. Ayrıca batı duvarından bir kapı ile doğrudan orijinal mutfak kısmına geçilebilmektedir. Sofadan, çift kanatlı kapıdan geçilerek üst kata çıkış merdivenine ulaşılmakta olup bu bölümde güney kısımdaki odaya ve orijinal mutfak kısmına doğrudan açılan birer kapı vardır. Orijinal mutfakta ocak, yüklük, dolap ve yıkanmalık bölümü vardır. Kuzeyde yer alan kapıdan geçilerek dört basamaklı merdivenle fırın kısmına inilmektedir. Fırın kısmı dikdörtgen bir oda olarak düzenlenmiştir. İçerisinde ocak, fırın, çeşme ve banyo bulunmaktadır (Çizim:4). Sofanın doğu yönünde üst kata çıkan merdivenin altında tuvalet bulunmaktadır. Evin üst kat planı da aynı şekilde düzenlenmiştir. Merdivenlerden çıktığımızda kuzey yönde beşik kemerli bir girişi olan mutfak yer almaktadır. Mutfakta ocak, terek(raf), dolap ve tezgâh vardır. Güney yönde ise yatak odası ve tuvalet kısmı yer almakta olup bu bölüm de beşik kemerli olarak

düzenlenmiştir. Yatak odasının batı duvarında yüklük vardır. Tuvalet aralığında ise çatıya çıkmak için basamaklar yapılmıştır. Sofaya çift kanatlı bir kapıyla girilmekte ve girişin tam karşısında doğu cephede balkon yer almaktadır. Kuzeydoğu cephede yer alan oda alt kattaki odayla aynı plana sahip olmakla birlikte, alt kattaki odadan farklı olarak burada batı duvarından açılan bir kapı ile giyinme odasına geçilir. Giyinme odası dolaplardan oluşan küçük boyutta bir odadır ve sofaya doğrudan açılan bir kapısı vardır. Güneydoğuda yer alan oda misafir odası olarak düzenlenmiş olup, sokağa bakan güney cephesinde bir balkonu vardır. Güneyde yer alan odaya ise doğrudan kapısı vardır (Çizim:5).

Cephe: Konak iki cepheden de sokağı görmektedir. İlk cephesi doğuya, yani bahçeye bakar vaziyette olup bir balkonu vardır (Çizim:6). Balkon üzerinde yer alan üçgen alınlığın ortasında üzerinde ay-yıldız motifi olan madalyona benzer metal bir obje vardır (Fotoğraf:3. İkinci cephe, sokağa bakmakta olan güney cephe ve bir balkonu vardır (Çizim:7-Fotoğraf:4). Batı cephesinde küçük boyutta havalandırma amaçlı yapılmış iki adet pencere vardır (Çizim: 8). Kuzey cephe komşu bahçeyi görmektedir. Bu cephede bir asma baca yer almaktadır (Çizim:9). Yapının tüm cephe köşeleri ahşap köşe pervazlıdır. Zemin kat ve üst kat tüm yönlerde ahşap bir silmeyle birbirinden ayrılmaktadır.

Kapılar: Sokağa açılan güney cephede yer alan iki adet giriş kapısı ahşap malzeme ile yapılmıştır. Ana giriş kapısı, iki kanatlı dikdörtgen formudur. Kanatlar yan yana getirilmiş düşey tahtaların arkadan üç yatay kuşakla tutturulmasıyla yapılmıştır. Tahtalar bu kuşaklara, *kalpaklı çivi* denilen bombeli iri başlı çivilerle dışarıdan çakılmıştır. Bu çiviler aynı zamanda bezeme aracı olarak da kullanılmıştır. İki kanat arasındaki aralığı örtmek üzere yapılan *bini* denilen çıkıntılı kısım bulunur (Fotoğraf: 5). Diğer kapı üç kanatlı büyük bir kapıdır ve yüklü hayvanlar gireceği zaman ya da düğün zamanı açılır. Bodrum kapısı çift kanatlı yapılmıştır. Konağa giriş kapısı iki kanatlıdır. Üç yönden pervaz altta eşikle çerçevenmiştir (Fotoğraf: 6). Oda kapıları tek kanatlıdır. Ancak sofa girişleri çift kanatlı ve tepe pencerelidir. Başodadan güneye açılan oda kapısı üç kanatlıdır. Birinci katın balkon kapısı tek kanatlıdır.

Pencereler: Yapının bodrum katında, giriş ekseninin sağında ve solunda demir parmaklıklarla çerçevelenmiş birer adet dikdörtgen formda küçük söveli pencere bulunmaktadır. Yapının zemin katında ve birinci katında yine evin giriş ekseninin solunda ve sağında ikişer adet dikdörtgen şekilde pencere yer alır. Batı cephede havalandırma amaçlı küçük kare pencereler yapılmıştır. Tuvalet penceresi sürekli havalandırmanın sağlanması için alttan dönel yapılmıştır. Kuzey cephede yer alan pencereler dar, uzun ve tek kanatlı dikdörtgen formda sürme pencerelerdir. Pencereler korunma amaçlı demir parmaklıklarla çerçevelenmişlerdir. Güney cephe pencereleri konağın en önemli bölümlerinde biridir. Çünkü bu tarz pencere Merzifon’ da birkaç konakta farklı şekillerde karşımıza çıkar. Zemin katta yer alan pencere ahşap giyotin tarzda demir parmaklıdır. Pahlı çıkma şeklindeki pencerenin üstü yarım kubbe ile örtülüdür (Fotoğraf: 7).

Tavanlar: Bodrum katı ahşap bakkal tavan ile yapılmıştır. Zemin ve 1.kat tavanları tekne tavan şeklinde yapılmış, bağdadi sıva ile kaplanmıştır. Konağın üzeri kırma çatı ile örtülü olup, kırma çatının üzeri alaturka kiremit ile kaplanmıştır. Güney cephede yer alan balkonun üstü oluklu saç örtüsü ile kapatılmıştır. Yapıya bitişik olan fırın üstü ise bakkal tavan ile kapatılmıştır.

Süsleme: Bodrum kattaki küçük pencerelerde kullanılan torna lokmalı parmaklıklar, cepheye bir süsleme ögesi olarak hareketlilik kazandırmıştır (Fotoğraf: 8) . Tüm cephede kullanılan, ahşap köşe pervazları ve silmeler cepheyi zenginleştiren diğer elemanlardır. Yapının ana giriş kapısının demir süslemeli şebekesi bulunmaktadır. Güney cephede yer alan odaların tavanları alçı süslemeli olup, tekne tavanın göbeklerinde alçı bir madalyon içerisinde oyma tekniğiyle yapılmış stilize şekilde bitkisel bezemeler bulunmaktadır (Fotoğraf: 9). Tavan silmesi “s ve c” kıvrımları ile suyolu oluşturmaktadır. Tavan köşelerinde akantus yaprağı motifleri yerleştirilmiştir (Fotoğraf: 10).

Yapı sistemi ve malzemeler: Yapının bodrum katının ön cephesinde, dolgu tuğla kullanılmış olup, bu katın diğer cephelerinde moloz taş kullanılmıştır. Zemin kat ve birinci kat ahşap çatı arası tuğla örgü adıyla anılan hımış tekniğiyle yapılmıştır. Bazı odaların tavan süslemelerinde alçı malzeme kullanılmıştır. Dış kapı, oda kapıları,

pencere çevreleri, tavan ve taban döşemelerinde, üst kat köşelerindeki köşe pervazları, zemin kat ile üst katı ayıran korniş, evin içerisinden üst kata çıkan merdivenler, bunların korkulukları ile çatı konstrüksiyonunda ahşap malzeme kullanılmıştır. Ana giriş kapısında, pencere parmaklıklarında, oda kapısında, dolap mekanizmalarında ve çatı çıkış basamaklarında demir malzeme kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının ne zaman yapıldığı bilinmemekle birlikte 2. Meşrutiyet'in ilan edildiği 1908 tarihinde yapılan kutlamalara ait bir fotoğrafta evin mevcut olduğu görülüyor. Bu da yapının 1908 yılından önce inşa edildiğini gösterir (Fotoğraf:2).

Katalog No: 2**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Ramazan-Remziye Kozlu³⁹ -?**Adresi:** Sofular Mahallesi, Köylü Sokak No:5 adresinde, tapunun 30.30.ş. Pafta, 22 Ada, 2 Parselinde yer almaktadır(Çizim:10).**İnceleme tarihi:**07.09.2012-15.01.2014**Kat Adedi:** Bodrum+Zemin+1.Kat+Çatı Katı**Bahçede Bulunan Elemanlar:** Tuvalet, Çeşme, Odunluk(Kuruluk)

Plan Özellikleri: Dış ve köşe sofalı plan tipine sahip olan evin bodrum katına bahçede yer alan doğu cepheden tek kanatlı ahşap çakma kapı ile girilmektedir. Bodrum katında depolama amaçlı kullanılan oda ve kare formu sarnıç vardır(Çizim:11). Zemin kata güney cepheden dört basamaklı merdivenle çıkılan tek kanatlı ahşap kapı ile girilmektedir. Hizmet katı olarak düzenlenmiş olan bu bölüm de girişin güneydoğusunda bir oda yer almaktadır. Mutfak ve tuvaletin bu katta yer almasından dolayı bu odanın günlük kullanım için düzenlenmiş olduğu düşünülmektedir. Güney ve doğu cephesinde pencere açıklığı vardır. Sofanın güneybatısında girişi sofada yer alan tek kapıdan sağlanan banyo, tuvalet ve lavabo yer almaktadır. Sofanın sağındaki oda mutfak olarak düzenlemiştir. Mutfağın sokağa bakan kuzey duvarında orijinal ocak ve dolap bulunmaktadır.Güneye bakan duvarında ise günümüzde düzenlemiş tezgah ve ocak bulunmaktadır. Mutfağın doğu duvarında balkona çıkışı sağlayan kapı ve kapının iki yanında pencere bulunmaktadır(Çizim:12). Sofanın kuzeyinde yer alan on altı basamaklı ahşap merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Üst kat üç oda bir sofa ve "L" şeklinde balkondan oluşmaktadır. Sofanın doğusunda yer alan çift kanatlı ahşap kapı ile başodaya geçilir. Başodanın kuzey, güney ve doğu cephesinde pencere açıklığı vardır. Sofanın güneyinde iki oda vardır. Güneydoğuda yer alan odadan balkona geçişi sağlayan kapı yer almaktadır. Bu iki oda arasında yer alan kapı açıklığıyla birbirine bağlanmıştır(Çizim:13-16). Sofadan devam eden ahşap merdivenle çatı katına çıkılmaktadır. Çatı katında merdiven sahanlığının hemen karşısında çatı odası yer almaktadır. Odanın doğu duvarında pencere açıklığı vardır.

Cephe: Ev, kuzey ve doğu cepheden sokağı görmektedir. Kuzey cephe, güney ve doğu cephenin aksine olabildiğince az pencere açıklığına sahiptir(Fotoğraf:11). Zemin katta dikdörtgen formda küçük boyutlarda havalandırma amaçlı pencere ve pencere boşluğu

³⁹ Evin sahipleri şehir dışında oldukları için sadece dış cephe çekimi yapılabilmektedir. Evin mimari ve diğer özellikleri anlatılırken çizim üzerinden yararlanılmıştır.

vardır. 1.katta ise iki adet dikdörtgen pencere vardır .(Çizim:17)Doğu cephe bahçeyi görmekte olup kuzey cepheye göre oldukça hareketli düzenlenmiştir. Zemin ve 1.kat ta balkon vardır. Balkon altları ahşap dikmelerle desteklenmiştir. Pencereleler kuzey cepheye göre daha büyük formda yapılmıştır(Çizim:18). Güney cephe komşu bahçeyi görmektedir. Balkon ve pencere açıklığı kuzey cepheyle benzerlik gösterir(Çizim:19). Batı cephesi komşu eve bitişik nizamdadır. Zemin ve 1.kat ahşap bir silmeyle birbirinden ayrılmıştır. Cephe köşeleri ahşap köşe pervazlıdır.

Kapılar: Sokağa açılan kuzey cephede yer alan giriş kapısı ahşap malzemeden tek kanatlı yapılmıştır. Bodrum kapısı tek kanatlı ahşap *çakma kapı* denilen kuşak ve çapraz adı verilen parçalar üzerine yan yana gelecek şekilde vidalanan yada çivilenen tahtalarla yapılan kapı kanadıdır. Eve giriş kapısı, tek kanatlıdır ve bir basamakla çıkılmaktadır. Oda kapıları tek kanatlıdır. Sadece başoda çift kanatlıdır. Balkon kapıları da tek kanatlı yapılmıştır.

Pencereler: Evin bodrum katı doğu cephesinde havalandırma ve ışılandırma amaçlı küçük kare formlu pencere açıklığı bulunmaktadır. Sokağa bakan kuzey cephe olabildiğince az pencere açıklığına sahipken, doğu ve güney cephede pencere açıklığının çokluğu dikkati çekmektedir. Cephelerde yer alan oda pencerelerinin tümü ahşap giyotin tarzıdır. Doğu cephe Başodada yer alan pencere pahlı çıkma şeklinde olup üstü alaturka kiremitle örtülmüştür(Fotoğraf:12).

Tavanlar: Bodrum ve 1. kat tavanları ahşap tavanla kaplıdır. Zemin ve çatı katı odası *bağdadi sıva* denilen bağdadi çıtalar üzerine üç kat halinde vurulan sıva tekniğidir⁴⁰. Konutun üzeri beşik çatı ile örtülü olup, üzeri alaturka kiremitle kaplıdır. Bahçede yer alan tuvalet ve kuruluşun bir kısmı tek eğimli çatı ile örtülü olup alaturka kiremitle kaplıdır. Diğer kısım ise beşik çatıyla örtülü olup alafranga kiremitle kaplanmıştır.

Yapı sistemi ve malzemeler: Evin bodrum katı duvarlarında moloz taş kullanılmış olup döşeme malzemesi olarak taş kullanılmıştır. Zemin ve 1. kat duvarları ahşap çatki arası kerpiç dolgu (Hımış) tekniğiyle yapılmış döşeme olarak da ahşap kullanılmıştır. Dış kapı, oda ve balkon kapıları, balkon korkulukları, pencere çerçeveleri, dış cephe kat

---

ve köşe silmeleri çatı alınlığı, taşıyıcı ayaklar, evin içerisinde yer alan merdiven ve korkuluğu, çatı konstrüksiyonunda ahşap malzeme kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının ne zaman yapıldığı bilinmemekle birlikte kolordu sokağına yakın olması sebebiyle ve komşu ev olan katalog 1 ve katalog 3'te yer alan pahlı çıkma yapmış pencerelerinden ve malzemesinden dolayı aynı tarihlerde yani 19. yy'ın sonu ile 20. yy'ın başı arasında yapıldığını düşünmekteyiz.

Katalog No: 3

Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi: Merzifon Belediyesi Kültür Evi-?

Adresi: Sofular Mahallesi, Kolordu sokak No:19 adresinde, tapununun 30.30.ş. Pafta, 22 Ada, 1 Parselinde yer almaktadır(Çizim:20-Fotoğraf:13).

İnceleme tarihi:08.09.2012-14.08.2013

Kat adedi: Bodrum +Zemin+ 1.Kat

Bahçede bulunan elemanlar: Çeşme, fırın, yunmalık, sonradan eklenen kuruluk ve tuvaletler.

Plan özellikleri: Ev iç sofalı plan tipine sahiptir. Bodrum kata, bahçeye bakan doğu cephedeki tek kanatlı ahşap kapı ile girilmektedir. Bodrum, depo ve kiler amaçlı kullanılmıştır(Fotoğraf:14). Bodrum içerisinden direk zemin kat sofaya çıkan on basamaklı ahşap merdiven bulunmaktadır (Fotoğraf:15). Bodrum güneybatısında sarnıç vardır (Çizim:21). Zemin kata, doğu cepheden on basamaklı merdivenle çıkılan tek kanatlı ahşap kapıdan girilir. Sofanın sağında ve solunda yer alan birer kapı odalara açılmaktadır. Sofanın solunda (kuzeybatı) yer alan oda diğer odalardan daha büyük ve özenli yapılmıştır (Fotoğraf:16). Üç kanatlı ahşap kapı ile kuzeybatıdaki diğer odaya bağlanmaktadır. Sofanın sağında(kuzeydoğu) ki oda daha küçük dikdörtgen formdadır. Güneybatıdaki oda mutfak olarak düzenlenmiştir. Odanın kuzeybatı duvarında ocak ve dolaplar yer alır. Güneybatı duvarında tek kanatlı ahşap kapı vardır bu bölümden beş basamaklı merdivenle fırın kiler ve banyoya inilebilmektedir(Fotoğraf:17). Merdivenin sağında(güneybatı) dikdörtgen planlı kiler, solunda(güneydoğu) kare planlı küçük bir banyo, kilerden açılan kapı ile de dikdörtgen planlı fırın ve ocak kısmına ulaşılır. Fırın odasının güneybatısındaki tek kanatlı kapı ile bahçeye çıkılabilmektedir(Çizim:22). Sofanın kuzeydoğusundan ahşap merdivenle 1.kata çıkılmaktadır. 1.kat zemin katla aynı planda düzenlenmekle birlikte başodada (güneydoğu) yer alan güneybatı duvarı yüklükle kaplıdır ve içerisinde yunmalık kısmı vardır. Sofanın güneybatısında yer alan tek kanatlı kapı balkona açılmaktadır(Çizim:23).

Cephe: Ev iki cepheden de sokağı görebilmektedir. İlk cephe güneydoğuya bahçeye bakan cephe (Fotoğraf:18). Zemin ve 1.katta birer balkonu vardır. Üst kat balkon üzerinde üçgen alınlık yer alır. Balkon dört ahşap ayak üzerine oturtulmuştur(Çizim:24). İkinci cephe sokağa bakan kuzeydoğu cephesidir. Fırın kısmı bu cephede bulunur(Çizim:25-Fotoğraf:19). Kuzeybatı ve güneybatı cephe bahçe

duvarıyla sınırlandırılmıştır (Çizim:26-27). Evin tüm cephe köşeleri ahşap köşe pervazlıdır ve ahşap kat silmeleri her cephede kullanılmıştır.

Kapı: Sokak kapısı günümüzde bahçe kuzeybatı duvarında yer alan çeşme üzerine monte edilmiştir. Ahşap iki kanatlı kapı kalpaklı çivilerle dışarıdan çakılmıştır. İki kanat arasındaki boşluğa bini yerleştirilmiştir. Orijinalinde bahçe kısmından sokağa açılan bir kapı daha olduğu 19.yy da çekilen bir fotoğrafta görülmektedir (bk.Fotoğraf:13). Bodrum kapısı tek kanatlı ahşap kapıdır. Eve giriş kapısı tek kanatlıdır. Üç yandan pervazla alttan eşikle çerçevelenmiştir. Oda kapıları tek kanatlı yapılmıştır. Başoda içerisinde yer alan kapılar diğer odayla bağlantı sağlayabilmek için üç kanatlıdır. Üst kat balkon kapısı tek kanatlı yapılmıştır.

Pencereler: Konutun bodrum katında beş adet mazgal pencere vardır. Zemin kat ve 1. kat pencereleri ahşap giyotin tarzda yapılmış olup düşey dikdörtgen formdadır. Zemin kat pencereleri koruma amaçlı demir parmaklıklarla çerçevelenmiştir. Giriş kat güneybatı başodada yer alan pencere pahlı çıkma (yarım altıgen)şeklinde yapılmış üzeri alaturka kiremitle örtülüdür. Pencere altı ahşap ayaklarla desteklenmiştir (Fotoğraf:20).

Tavanlar: Bodrum katı düz ahşap tavan ile örtülüdür. Zemin ve 1.kat odaları tekne tavanla yapılmış bağdadi sıva ile kaplanmıştır. Konutun üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Balkon üzeri beşik çatı ile örtülmüş alaturka kiremitle kaplanmıştır. Fırın üzeri ise tek eğimli çatı ile örtülmüştür.

Yapı sistemi ve malzemeler: Evin bodrum katında çoğunlukla moloz taş kullanılmış olup bazı duvarlarda dolgu tuğla malzeme kullanılmıştır. Zemin kat ve 1.kat hıms tekniğiyle yapılmıştır . Orijinal sokak kapısı, eve giriş kapı kanatları, oda kapı kanatları, pencere çerçeveler ve söveleri, tavan ve taban döşemeleri, dış cephe kat silmeleri ve köşe pervazları, balkon destek ayakları ve balkon korkulukları , zemin kat çıkış merdivenleri ve merdiven korkulukları, evin içerisinde yer alan merdivenler ve korkulukları, çatı konstrüksiyonunda ahşap malzeme kullanılmıştır. Sokak giriş kapısında, pencere parmaklıklarında, oda kapıları mekanizmalarında, dolap mekanizmalarında madeni malzeme kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının ne zaman yapıldığı bilinmemekle birlikte kolordu sokakta yer alan katalog 1 deki yapıyla plan açısından benzer olması 19. yy'ın sonu ile 20. yy'ın başı arasında inşa edildiğini düşündürmektedir (bk.Fotoğraf:13).

Katalog No: 4**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Serhan TÜRKER-?**Adresi:** Sofular Mahallesi, Kolordu sokak No:1 adresinde, tapununun 30.30.ş. Pafta, 22 Ada, 1 Parselinde yer almaktadır (Çizim:28).**İnceleme tarihi:**08.09.2012-14.08.2013**Kat adedi:** Bodrum +Zemin+ 1.Kat**Bahçede bulunan elemanlar:** Mutfak, ocaklık, kömürlük, tuvalet

Plan özellikleri: Düzgün olmaya üçgen planlı taş ve tuğla örgü ile sokaktan sınırlandırılmış olan bahçenin ortasında yer alan eve güneybatıdaki sokak kapısından girilmektedir. İç sofalı plan tipine giren ev bodrum, zemin ve 1.kattan oluşmaktadır. Bodruma güneydoğu da yer alan kapılardan girilir. Bodrum üç oda olarak düzenlenmiş olup arka bahçeye bakan güneydoğu cephedeki tek kanatlı ahşap kapılar ile girilmektedir (Çizim:29). Zemin kata sokak giriş kapısının hemen karşısında yer alan tek kanatlı kapıdan girilebildiği gibi bahçenin kuzeybatısında yer alan kapıdan da girilebilmektedir. Zemin kat kuzeybatıda iki dikdörtgen planlı oda yer almaktadır. Güneybatıda yer alan odanın güney duvarında ıslak mekanlar (tuvalet-banyo) bulunmaktadır. Ortada yatay dikdörtgen planlı sofanın yer aldığı evin kuzeydoğu ve güneydoğu da yer alan dört odası bulunmaktadır. Kuzeydoğu da yer alan odalar arasında sürgülü kapıdan geçiş sağlanmıştır(Fotoğraf:21). Kuzeydoğuda yer alan odaların doğu duvarında yer alan iki adet kapı ortak balkona açılır (Fotoğraf:22). Sofanın güneydoğusunda yer alan mekan mutfak olarak kullanılmıştır. Mutfağın doğu duvarında yer alan kapı tuvalete açılır (Çizim:30). 1.kata sofanın doğu duvarında yer alan on yedi basamaklı ahşap merdivenle çıkılır (Fotoğraf:23). Bu kat sofa, mutfak ve iki odadan oluşur. Sofaya açılan merdivenin güneyinde mutfak mekanı bulunmaktadır. Küçük kare planlı mutfağın kuzey duvarında dolap güney duvarında tezgah bölümü yer alır. Sofanın doğusunda yer alan iki adet kapı odalara açılır. Kuzeydoğuda yer alan mekanın batı duvarında büyük bir dolap, doğu duvarında ise balkona açılan kapı bulunmaktadır(Fotoğraf:24). Güneydoğuda yer alan odanın doğu duvarından balkona açılan kapının sonradan kapatıldığı sıva çatlaklarından anlaşılmaktadır (Çizim:31).

Cephe: Yapı bahçe duvar sınırlamasına rağmen 1.kat cepheleri sokağı görmektedir. Güneybatı cephe Kolordu sokağı, güneydoğu cephe arka bahçeyi ve komşu evi

görmektedir (Fotoğraf:25). Bu cephenin zemin ve 1.katında balkon yer alır. Ahşap ayaklarla desteklenen balkonlar ahşap oyma korkuluklarla sınırlandırılmıştır. Kemerli yapılmış olan balkonların üzeri üçgen alınlıkla kapatılmıştır. Kuzeydoğu cephe köylü sokağı, kuzeybatı cephe ön bahçeyi görebilir. Konutun tüm cephe köşeleri ahşap dikmelerle desteklenmiş olup kat silmesi ile katlar ayrılmıştır.

Kapılar: Sokağa açılan güneybatı cephede yer alan çift kanatlı üzeri sundurmalı giriş kapısı ahşap malzemedен yapılmıştır (Fotoğraf:26). Bodrum ve zemin kata giriş kapıları tek kanatlıdır. Zemin kat kuzeydoğuda yer alan çift kanatlı sürgülü kapı hariç diğer oda ve balkon kapıları tek kanatlı yapılmıştır.

Pencereler: Yapının bodrum katında arka bahçeye açılan güneydoğu cephede dört adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Zemin katta güneydoğu cephede iki adet giyotin pahlı çıkma yapmış pencere açıklıkları vardır (Fotoğraf:27). Bu cephenin 1.katında da balkonun iki yanında kare giyotin pencere bulunmaktadır. Güneydoğu cephenin diğer oda ve mutfak mekanında dört adet dikdörtgen giyotin pencere açıklığı bulunur. Kuzeydoğu cephe zemin kat ve 1.kat da üçer adet simetrik yerleştirilmiş dikdörtgen planlı pencere açıklığı vardır. Güneybatı cephe de zemin katta iki adet yuvarlak pencere mevcutken üst katta iki adet dikdörtgen giyotin pencere bulunmaktadır. Kuzeybatı cephede üst katta iki adet giyotin pencere vardır.

Tavanlar: Bodrum kat odaları bakkal tavanlı olup güneydoğu da yer alan odalar ahşap çita üzeri sıva kaplamalı yapılmıştır. Zemin kat ve 1.kat tavanları ahşap çita üzeri alçı sıva ile kaplanmıştır. Konutun üzeri kırma çatı ile örtülü olup alaturka kiremitle kaplanmıştır. Zemin kat da yer alan ana yapının kuzeybatı ve güneybatısında bulunan mekanların üzeri saç ve eğimli kiremit örtüsü ile örtülmüştür.

Süsleme: Süsleme daha çok cephelerin yüzeylerinde; pencere detayları,dikmeler silmeler, balkon üzerinde yer alan kemerler vs. görülür. Evin içerisinde süsleme olarak dikkati çeken yalnızca zemin kat güneydoğuda yer alan oda tavan göbeklerindeki alçı madalyonlardır. Stilize yaprak motiflerinden oluşan madalyonlar oyma tekniğiyle yapılmıştır (Fotoğraf:28).

Yapı sistemi ve malzemeler: Yapının bodrum katı moloz taşla üst katlar ahşap çatki arası tuğla örgü "hımış" tekniğiyle inşa edilmiştir. Oda tavanlarında ve tavan göbeklerinde yer alan madalyonlarda alçı malzeme kullanılmıştır. Tüm kapı kanatları ve pervazları, dolaplar, pencere söveleri ve kanatları, tavan ve taban döşemeleri, cephede yer alan kat silmeleri dikmeler balkonda yer alan ahşap ayaklar balkon korkulukları ve döşemeleri, merdiven basamakları ve korkuluğu, çatı konstrüksiyonunda ahşap malzeme kullanılmıştır. Kapı ve dolap mekanizmaları ile pencere demirliklerinde demir malzeme kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının ne zaman yapıldığı bilinmemekle birlikte kolordu sokakta yer alan evlere ait arşiv fotoğrafında evin mevcut olduğu, ancak bu fotoğrafta katalog 1 deki yapının olmadığı anlaşılmakta olup, bu da yapının katalog 1 deki evden önce 19. yy'ın sonu ile 20. yy'ın başı arasında inşa edildiğini düşündürmektedir (bk.Fotoğtaf:13).

Katalog No: 5**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Hamdi Basmacı Konağı -1923**Adresi:** Nusratiye mahallesi, Doğu sokak no:2 adresinde, tapununun 26.30.2B. Pafta, 135 Ada, 1 Parselinde yer almaktadır (Çizim:32-Fotoğraf:29).**İnceleme tarihi:**10.09.2012**Kat adedi:** Bodrum + Zemin + 1.Kat + Çatı katı**Bahçede bulunan elemanlar:** Çeşme, aşevi (fırın, ocak, küçük ambar), misafir evi(selamlık köşkü), havuz, fiskiyeli süs havuzu, büyük ambar, ahır, kümes, odunluk.**Plan özellikleri:** İç sofalı plan tipine giren evin bodrum katı depo olarak kullanılmıştır. Bahçeye açılan güney cephede yer alan bodruma çift kanatlı ahşap kapıdan girilir. Bodrum giriş kapısının hemen altında sarnıç bulunmaktadır Bodrum katının kuzeybatısında yer alan bölüm müşebbek (kafes bölme) ile bodrumdan sınırlandırılmıştır. Ayrıca müşebbek sayesinde odanın hava ve ışık alması sağlanmıştır (Fotoğraf:30-31). Buradan zemin kat sofaya çıkan onbir basamaklı ahşap merdiven bulunmaktadır (Çizim:33). Kuzeydoğu da yer alan bölümde ise küçük bir banyo ve ocak bölümü vardır. Burası çamaşır yıkama yeri olarak da kullanılmıştır. Kuzeydoğu da yer alan oda depo-kiler işlevi görmektedir. Zemin katın üç girişi bulunmaktadır. 1.giriş, güneydeki taşlıkta yer alan eve giriş kapısının sağından sekiz basamaklı merdivenle solundan ise üç basamaklı merdivenle oluşturulmuş olan balkonlu kısımdan girilir. Bu kısım sofaya açılır. İkinci giriş kapısına doğu cephede yer alan sekiz basamaklı merdivenle çıkılır. Üçüncü giriş kapısı kuzey cephede yer alır ve sokağa açılmaktadır. Giriş sofaya açılmaktadır ve iki kollu düzenlenmiş merdiven vardır. Merdivenin hemen önü daha sonraları evi iki ayrı ailenin kullanabilmesi için ahşap daraba ile kapatılmıştır. Böylece bu giriş doğrudan üst katta yaşayanlar için kullanılan alan haline getirilmiştir. Güney (bahçeden) kapıdan zemin kata girdiğimizde sofanın iki yanında sıralanmış odalar yer alır (Fotoğraf:32). Sofanın sağında(güneydoğu) yer alan odaya tek kanatlı ahşap kapı ile girilir. Dikdörtgen formda düzenlenmiş olan oda doğu da yer alan hol e açılan çift kanatlı kapısı vardır ve kuzey ve güney duvarlarında yer alan ikişer pencere açıklığı vardır. Doğu kapısının girişinde yer alan bu oda ara mekan olarak düzenlenmiş dört duvarında kapısı olan bir geçiş yeridir. Kuzeydoğu da yer alan odaya ise sofadan ve doğu da yer alan holden birer kapı açıklığı vardır. Günlük kullanılan odalardandır. Kuzey duvarında çift kanatlı üç kapısı olan yükler vardır. Sofanın solunda(güneybatı) yer alan oda ise mutfak olarak düzenlenmiştir. Kuzey duvarı

ortasında ocak her iki yanında da dolaplar yer alır. Ocak üzerinde alçı ile üç dilimli kemer oluşturulmuş ve simetrik olarak ikişer raf yerleştirilmiştir. Ocağın sağında düşey formda altı raflı dolap vardır. Diğer dolaplar kapı formunda iki kanatlı olarak düzenlenmiş sol taraftaki dolabın içerisinde bulaşık yıkamak için tezgah bölümü vardır. Diğer dolap ise yüklük vazifesi görmektedir (Fotoğraf:33). Bu odanın hemen yanında tuvalet vardır. Sofadan tek kanatlı kapı ile geçilmektedir. Lavabo ve tuvalete birer kapı ile geçilir. Sofanın sağında yer alan diğer oda ise karşısında yer alan oda ile aynı formdadır. Buradaki dolaplar diğer odanın aksine güney duvara yerleştirilmiştir (Çizim: 34). Sofanın kuzeyinden iki kollu merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Merdiven on iki basamakta sahanla birlikte birleşerek tek kol haline dönüşür. 1.kat zemin katla aynı plana sahip olmakla birlikte birkaç bölümde değişiklikler vardır. Merdivenler sofaya çıkmaktadır. Sofanın tam karşısı sofa eyvan çıkması yapmıştır. Bu bölüm dikdörtgen bir mekan olarak düzenlenmiş altı kanatlı camekanlı kapı ile kapatılmış, kapı üstü ise duvar ile örülmüş burada bir ortak oturma alanı oluşturulmuştur, yörede kahve odası olarak da geçen bölümdür. Bu bölümün sağında ve solunda sofaya açılan birer oda yer almaktadır. Güneybatıda yer alan oda kuzey duvarında dolaplar tezgah şerbetlik ve ocak bölümü vardır (Fotoğraf:34). Güneydoğuda yer alan oda ise misafir odası olarak kullanılmıştır. Bu odanın kuzey duvarında yer alan çift kanatlı kapı ara mekana açılmaktadır. Sofa eyvanında ise üçer basamaklı merdivenle çıkılan yüksek sofa,(sekilik) oluşturulmuştur (Fotoğraf:35). Yüksek sofanın sağında ve solunda yer alan odalar aynı formda düzenlenmiştir. Sofanın solunda kuzeybatı cephede bulunan odanın güney duvarındaki kapıdan açılan sadece bu odada kalanların kullanabileceği bir ebeveyn banyosu vardır. Tek kapısı olan bu banyo tuvalet duvarına bitişik nizamdadır. Merdiven sahanlığının altına yapılan tuvalete ise sofadan açılan kapı ile geçilmektedir. Bu kısım çatıya çıkış kapısı olarak da kullanılmıştır. Yirmi basamaklı ahşap merdivenle çatıya çıkılmaktadır (Çizim:35).

Misafir Evi (Bahçe Köşkü): Genellikle erkek misafirlerin ağırlandığı bu oda konutun güneydoğusunda doğu-batı yönünde dikdörtgen formda düzenlenmiştir (Fotoğraf:36). Bodrum kat ve giriş kattan oluşur. Bodrum kat depo olarak kullanılmıştır (Fotoğraf:37). Giriş balkonlu bölümden oluşur. Balkonun sol tarafına (güneydoğu) iki basamaklı merdivenle çıkılan seki oluşturulmuştur (Fotoğraf:38). Sağ tarafı (kuzeydoğu) ise bahçe zemininden taş blok döşeme ile ayrılmış ahşap sütunlarla ve korkuluklarla

sınırlandırılmış bir mekan olarak düzenlenmiştir. Balkonun orta aksından iki kanatlı ahşap kapı odaya açılmaktadır. Odanın kuzey duvarı ortada alçı çiçeklik her iki yanında dolap ve raflardan oluşur (Fotoğraf:39). Güney duvarında ise ahşap sedir vardır. Bu duvarda bahçeye bakan üç adet pencere açıklığı vardır (Fotoğraf:40). Oda tavanı tekne tavan ile örtülmüştür (Fotoğraf:41). Çatı kırma çatı ile oluklu kiremitle kaplıdır.

Aşevi (Mutfak): Mutfak, bahçenin sokağa açılan batı duvarı sınırında yer alır. Aşevine girişin kuzey batı duvarında çeşme bulunur (Fotoğraf:42). Kuzey kapısından mutfağa girdiğimizde ocak dolap ve terek(raf) vardır (Fotoğraf:43). Güney duvarında yer alan kapıdan fırın ve büyük ocağın olduğu kısma geçilir (Fotoğraf:44). Bir adet ambar bulunur. Burada yer alan pencereler ahşap kafes pencere olarak düzenlenmiştir (Fotoğraf:45).

Cephe: Konut kare planlıdır ve iki cepheden sokağı görmektedir. İki sokağın birleşme noktasında oluşmuş bir köşe evidir. Bahçe yüksek bir duvarla sokaktan ayrılmıştır. İlk cephe batıya yani Paşa deresine bakmaktadır.1.kat bu cephede çıkma yapmıştır. Alt katta ikişer üst katta üçer pencere ile hareketlendirilmiştir. Orta aksında ıslak mekanlar yer alır (tuvalet-banyo)(Çizim:36-Fotoğraf:46). İkinci cephe, kuzey cephedir. Bu cephe doğu sokağa bakmaktadır. Batı cepheye göre daha hareketlidir. Orta aksında yer alan kapı eve açılmaktadır. Giyotin tarzda pencereler bu cephede çokça kullanılmıştır (Çizim:37-Fotoğraf:47). Diğer cephe olan doğu cephe bahçeye bakmakla birlikte üst kattan “Doğu sokak” rahatlıkla görülebilmektedir. Bu cephede de bahçeye açılan kapı ve giyotin tarzda pencereler vardır. Kapı üstünde yer alan oda sofa eyvan çıkma ile hareketlendirilmiştir (Çizim:38-Fotoğraf:48). Güney cephe bahçeyi ve üst kattan “Paşa Deresi” ni görmektedir. Bu cephede de bahçeye açılan bir kapı vardır. 1.kat sofa eyvan çıkması ile cephe hareketlendirilmiş çatıda çıkma devam etmiş üçgen alınlıkla son bulan çıkma, çatının uzantısıyla örtülmüştür (Çizim:39-Fotoğraf:49). Yapının tüm cephe köşeleri ahşap köşe pervazlıdır. Ahşap silmeyle katlar birbirinden ayrılmıştır.

Kapılar: Kuzey cephede sokağa açılan iki adet kapı vardır. Birisi eve giriş kapısıdır. Tek kanatlı ahşap bir kapıdır. Günümüzde demir kapı takılmıştır. Üzerinde iki adet bitişik giyotin tarzda tepe penceresi yer almaktadır. Diğer kapı bahçeye açılmaktadır. Bu kapı daha büyük formda çift kanatlı üstü ahşap harpuşa ile kapatılmıştır. Bahçe

duvarı da harpušta ile örtülmüştür. Kapı düşey tahtaların arkadan üç yatay kuşakla tutturulmasıyla yapılmıştır. Tahtalar bu kuşaklara, bombeli iri başlı çivilerle dışarıdan çakılmıştır (Fotoğraf:50). Batı cephede yer alan kapı bahçeye açılır. Bu kapıda sonradan demir kapı olarak değiştirilmiştir. Kapı üzeri ve bahçe duvarı harpušta ile örtülmüştür. Güney cephede yer alan bodrum giriş kapısı çift kanatlı ahşap malzemedendir. Konağa giriş kapısı iki kanatlıdır. Üç yönden pervaz alttan eşikle çerçevelemiştir. Oda kapıları, doğu cephede yer alan oda kapıları çift kanatlı diğer odalar ise tek kanatlı yapılmıştır. 1.kat Sofa eyvan çıkmasında oluşturulmuş oda da üç adet çift kanatlı kapı bulunmaktadır.

Pencereler: Konutun bodrum katında girişin sağında ve solunda iki adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Sağında ve solunda bulunan banyo ve çamaşırılık ta birer adet girişin sağındaki oda da güney duvarında iki doğu duvarında iki adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Ayrıca doğu cephede iki, batı cephede iki adet dikdörtgen formda pencere açıklığı vardır. Zemin kat eve giriş kapısının iki yanında birer adet dikdörtgen formda kapı üzerinde ise bitişik iki adet sivri kemerli, kemer kısmı üç dilime ayrılmış ve dilimli kısım vitray ile bezenmiştir (Fotoğraf:51). Girişin sağında ve solunda bulunan odalarda güney-doğu, güney-batı cephe duvarlarında ikişer adet dikdörtgen formlu demir parmaklıklıdır. Kuzey cephede girişin hemen solunda merdiven boşluğunda kare formlu küçük bir pencere ve hemen üzerinde merdiven sahanlığında iki adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Sağında yer alan odada iki adet kuzey duvarında iki adet batı duvarında dikdörtgen formda demir parmaklıklılı pencere açıklığı yer almaktadır. Islak mekanların olduğu bölümde iki adet küçük formlu pencere açıklığı vardır. 1.kat pencere açıklıkları zemin kata göre daha muntazam şekilde yerleştirilmiştir. Her odada altı adet pencere açıklığı vardır. Islak mekan pencereleri zemin kattaki gibi düzenlenmiştir. Güney cephede yer alan sofa eyvan çıkmasında beş adet pencere açıklığı vardır. Kuzey cephede yer alan yüksek sofada ise üç adet pencere bulunmaktadır. Doğu cephede orta eksende bulunan ara oda da çıkma yapmış üç adet pencere bulunmaktadır. Çatı katı kuzey cephede beş adet, güney cephede yedi adet batı cephede ise bir adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Oda pencerelerinin tümü giyotin tarzda yapılmıştır. Islak mekanlarda ve merdiven boşluğunda ve çatı da bulunan pencereler küçük formlarda tutulmuştur.

Tavanlar: Bodrum ve çatı katı bakkal tavanla yapılmıştır. Zemin ve 1.kat odaları ahşap düz tavanlıdır. Sofa tavanı ve batıda yer alan oda tavanı bağdadi tavan şeklinde yapılmış olup sıva ile kaplanmıştır. Evin üzeri kırma çatıyla örtülmüştür alaturka kiremit ile kaplanmıştır. Bahçede bulunan misafir köşkünün tavanı tekne tavanla kaplanmıştır. Aşevinde (Mutfak) düz ahşap tavan kullanılmış ambar ve fırın kısmı havalandırma amaçlı tavan kullanılmamış kırma çatıyla örtülmüştür.

Süsleme: Tüm cephelerde kullanılan ahşap köşe pervazları, silmeler ve ahşap dikmeler cepheyi zenginleştirmiştir. Ayrıca kuzey cephede çıkmanın alt kısmı ahşap eliböğründeler ile desteklenerek hareketlendirilmiştir. Zemin ve 1.katta mutfakta yer alan alçı şerbetlik odalara görsel zenginlik katmıştır. Zemin katta yer alan şerbetlik yüksek tutulmuş olup tepe kısmı üç dilimli kemer kuşağıyla son bulmuştur. İki yanında yer alan düz iki rafla sade bir görünüme sahiptir. 1.katta yer alan şerbetlik ise sonradan uğradığı değişikliklerle orijinalliğini büyük oranda kaybetmiştir. Ahşap gömme dolap ve tezgah arasında yer alan şerbetlik iki yanında yer alan iki sıralı nişlerden oluşur. Nişlerin üzeri istiridyeye kabuğu ile süslemiştir (Fotoğraf:52). Misafir evi, evin süsleme açısından en dikkat çekici bölümdür. Kapı önünde yer alan seki, ahşap ayak ve kaideler, kapı ve kapı tokmağı işlevinin yanı sıra cepheyi zenginleştirmiştir(Fotoğraf:53). Odanın içerisinde kuzey duvarda ahşap gömme dolaplar ve merkezinde alçı şerbetlik yer alır. Yarım yuvarlak formda yapılmış olan şerbetlik nişinin iki yanında üç sıra alt alta dizilmiş göz yer alır. Gözlerin etrafı stilize yaprak ve çiçeklerle bezenmiştir. Şerbetliğin iki yanında yer alan yivli sütuncelerin başlıkları vazo görünümündedir. Şerbetliğin alçı tepeliği barok tarzdaki stilize bitki motifleri ile bezenmiştir. Odanın diğer dikkat çekici bölümü tavanıdır. Tekne tavan olarak düzenlenmiş olan tavanın gövdesi "çıtakari" tekniğiyle yapılmıştır. Büyüklükleri farklı boyutlarda olan çıtalarla yapılan karelerin yine çıtalarla birleştirilerek organize edildiği süsleme oluşturulmuştur.Etrafı ise sırasıyla iki yatay baklava ve arasında yer alan küçük düşey baklava dilimiyle süslenmiştir.

Tarihlendirme: Yapının kuzey cephesinde yer alan kitabesinden 1923 tarihinde inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Katalog No: 6**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Merzifon Belediyesi**Adresi:** Naccar mahallesi, Köprübaşı sokak no:2 adresinde, tapunun 26.30.2B. Pafta, 174 Ada, 1 Parselinde yer almaktadır (Çizim:40).**İnceleme tarihi:**11.09.2012**Kat adedi:** Bodrum + Zemin + Ara Kat +1.Kat+ Çatı Katı**Bahçede bulunan elemanlar:** Çeşme, Fırın, Ocak,

Plan özellikleri: İç sofalı plan tipine giren ev, bodrum, zemin kat, ara kat, 1. kat ve çatı katından oluşmaktadır. Güney cepheden üç basamaklı merdivenle inilen bodruma, çift kanatlı ahşap kapı ile girilir. Bodrum büyük bir mekan olarak düzenlenmiş ahşap dikmelerle desteklenmiştir (Çizim:41-Fotoğraf:54) Zemin kata, bahçeden üç basamaklı olarak başlayıp sahanlıktan itibaren iki kola ayrılan dört basamaklı merdivenle ulaşılır. Batı kolunda yer alan merdivenden çift kanatlı ahşap kapı ile sofaya geçilir. Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen mekandan oluşan sofanın kuzeyinde ahşap sedir bulunmaktadır. Sofanın iki yanında yer alan kapılar odalara açılmaktadır (Fotoğraf:55). Sofanın batısında iki adet oda yer almaktadır. Güneybatıda yer alan oda dört kanatlı ahşap kapı ile kuzeybatıda yer alan odadan ayrılmıştır. Bu odanın batı duvarında çift kanatlı ahşap dolap ve tek kanatlı raflardan oluşan dolap vardır. Kuzeybatı da yer alan oda sokağı görmektedir. Kuzey duvarı pencere önünde sedir vardır. Batı duvara ise ocak, gusülhane ve dolaplarla kaplıdır (Fotoğraf:56). Sofanın doğusunda ki kapı ise mutfığa açılmaktadır. Mutfığın kuzey duvarına sonradan eklenmiş seramik kaplama tezgah vardır. Doğu duvarında dolap ve raflar yer alır. Kuzeydoğuda yer alan dolaptan ıslak mekanlara (banyoya) geçilir. Banyo girişine sonradan alafranga tuvalet eklenmiştir. Doğu kolda yer alan merdiven zemin kattan bağımsız yapılmış ayrı yaşam alanı oluşturulmuştur. Bu kısım zemin kat, ara kat, 1.kat ve çatı katından oluşur. Zemin kata arazi eğiminden dolayı sekiz basamaklı merdivenle inilir. Merdiven arasında, kapısı bahçede yer alan merdivene girinti yapmış tuvalet yer alır. Sokak dokusuna bağlı kalınarak üçgen formda oluşturulan zemin kat odanın sokağa doğrudan açılan tek kanatlı ahşap kapısı vardır(Çizim:42). Bu kapının 1.katta yaşayanların eve giriş kapısı olarak kullanıldığını düşünmekteyiz.Üst katlara çıkış bu merdivenlerle sağlanmaktadır. On beş basamaklı ahşap merdivenle 1.kata çıkılmaktadır. Merdivenin onuncu basamağı

sol yanından tek kanatlı ahşap kapı, basık tavanlı küçük üçgen formda yapılmış ara kata açılır. Bu bölüm kiler olarak kullanılmıştır (Çizim:43). 1.kat giriş kısmında ıslak mekanlar (tuvalet-lavabo) ve çatıya çıkış merdivenleri bulunur. Batı duvarında yer alan çift kanatlı ahşap kapı sofaya açılır. Zemin kat ile aynı plana sahip olmakla birlikte bazı eklemeler de görülmektedir. Sofanın kuzey duvarında ahşap sedir vardır. Güney bölümü ise ahşap camekanlı kapılar ile ayrılmış bir oda oluşturulmuştur. Sofanın batısında iki oda yer alır. Kuzeybatıda ve güneybatıda yer alan odalar zemin katla aynı şekilde düzenlenmiştir. Sofanın doğu duvarında yer alan tek kanatlı kapı güneydoğuda yer alan odaya açılır. Oda diğer odalara göre sade düzenlenmiştir. Odanın kuzey duvarında yer alan çift kanatlı kapı girişe açılmaktadır. Girişte yer alan on dört basamaklı ahşap merdivenle çatıya çıkılır (Çizim:44). Çatı katı yüksek tutulmuştur. Güney cephenin bir bölümü açık bırakılmış ahşap lokmalık korkulukla kaplanmıştır. Beşik çatı ile örtülüdür (Fotoğraf:57).

Cephe: Yapı sokak dokusuna uygun konumlanmış köşe evlerinden birisidir. Kuzey ve doğu cepheden sokağı görmektedir. Kuzey cephe 1.kat çıkma yapmıştır. Çıkma ahşap eliböğründelerle desteklenmiştir. Aynı tarzda yapılmış sıra pencereler cepheyi zenginleştirmiştir (Çizim:45). Güney cephe bahçeye bakmaktadır. Pencere açıklıkları ve çatı katında yer alan ahşap korkuluklu balkon ile zengin bir cephe oluşturulmuştur (Çizim:46). Batı cephe kapalı cephedir. Herhangi bir açıklığa sahip değildir (Çizim:47). Doğu cephesi sokağın köşesinde yer aldığı için karmaşık bir görünüme sahiptir. Sırasıyla zemin kat, ara kat, 1.kat ve çatı katından cephe almıştır. Ara kat ve merdivenleri ahşap payandalarla desteklenmiştir (Çizim:48). Kuzey, güney ve doğu cephe ahşap köşe pervazlı olup cepheler aralıklı olarak ahşap dikmelerle hem desteklemiş hem de dekoratif görünüm kazanmıştır.

Kapılar: Sokağa açılan iki adet kapı vardır. Birisi doğuda yer alan ahşap çift kanatlı üzeri harpuşa ile örtülü bahçe kapısıdır. Diğeri kuzeydoğu cephede yer alan zemin kata açılan tek kanatlı ahşap kapıdır. Bodruma ve zemin kata giriş kapısı çift kanatlıdır. Oda kapıları tek kanatlıdır. Ancak doğu cephede yer alan oda kapıları iki odayı birbirine bağlamak için çok kanatlı olarak yapılmıştır.

Pencereler: Evin sokak cephesine bakan bodrumda, iki adet kare formlu küçük pencere yer almaktadır. Yapının sokağa bakan, zemin katında beş adet, 1.katında dört adet dikdörtgen formda giyotin demir korkuluklu pencereler vardır. Çatı katında iki adet ahşap lokma korkuluklu pencere açıklığı vardır. Sokağın köşesinde bulunan kuzeydoğu cephe zemin katında yan yana ki adet dikdörtgen formda giyotin tarzda pencere açıklığı vardır.1.katta kare formda pencere bulunmaktadır. Ara kat merdiven boşluğu ve ıslak mekanlarda (tuvalet-lavabo) küçük dikdörtgen ve kare formlarda pencere açıklıkları vardır. Konutun Batı cephesinde pencere açıklığı bulunmamaktadır. Bahçeye açılan bodrum kapısının sağında ve solunda farklı boyutlarda iki adet pencere açıklığı vardır. Zemin ve 1.katta altışar adet dikdörtgen formda giyotin tarzda pencere açıklığı vardır.

Tavanlar: Bodrum katı bakkal tavanlı olan evin, zemin ve 1.kat tavanları düz tavanla kaplıdır. Çatı katı beşik çatı ile örtülü olup, alaturka oluklu kiremitle kaplanmıştır. Güney cephede yer alan fırının üzeri tek eğimli çatı ile örtülmüş üzeri alaturka oluklu kiremitle kaplanmıştır.

Süsleme: Kuzey, güney ve doğu cephede kullanılan giyotin pencereler, pencere demir korkulukları, ahşap köşe pervazları, silmeler ve ahşap dikmeler, çatıda yer alan ahşap torna lokmalı parmaklıklar ve balkonda yer alan ahşap lokmalı korkuluk cepheye süsleme olarak hareketlilik kazandırmıştır. Zemin kat sofanın doğu ve batı duvarında simetrik olarak yerleştirilmiş iki adet alçı lambalık bulunmaktadır. Külaha benzer formda yarım daire şeklinde çıkıntı yapmış olan lambalıklar stilize yaprak motifi ile bezenmiş alt kısmı ise stilize palmet motifi ile son bulmuştur. 1.kat güneydoğu oda da yer alan odanın batı duvar yüzeyinde iki lambalık ve ortasında yarım daire formunda yapılmış dekoratif obje bulunur. Lambalıklar zemin kat sofada yer alan lambalıkla aynı formda yapılmıştır. Ortada yer alan objenin üst kısmı yivli kuşak şeklinde tasarlanmış alt kısım ise yivli yaprakların sıralı şeklide dizilmesiyle iki kademeli yarım daire oluşmuştur. Kuşağın üstü raf olarak da kullanmıştır. Kuşağın hemen altında orta ekseninde yarım daire ile çerçevelenmiş bölüm de "1907" tarihi yazmaktadır (Fotoğraf:58). Alçı levhanın yapıldığı tarihi göstermesi açısından önem taşır. Ahşap dolapların üzeri geometrik motiflerle bezenmiştir. Yatay ve düşey formlardan oluşan bezemeler dolapları görsel açıdan zenginleştirmiştir.

Yapı sistemi ve malzemeler: Ev subasman seviyesine kadar moloz taş duvar ile örölmüş devamında ahşap çatkı arası tuğla olan hımış tekniğı ile yapılmıştır. Dış kapılar ve oda kapıları, pencere çerçevesleri, parmaklıkları ve alınlıkları, silme ve dikmeler, köşe pervazları, kat kornişleri, evin içerisinde yer alan merdiven ve korkulukları, dolaplar ve sedirler, balkon korkulukları, çatı konstrüksiyonunda ahşap malzeme ile yapılmıştır. Kapı ve dolap mekanizmalarında, pencere parmaklıklarında, metal malzeme kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının 1. katında bulunan odanın duvarında yer alan iki lambalık arasındaki kısımda alçı levha üzerinde 1907 tarihi yazılıdır. Bu tarihten yola çıkarak yapının 1907 yılı veya daha öncesinde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Katalog No: 7**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Hakkı UÇOK**Adresi:** Yokuşbaşı Caddesi, Çeşme Sokak, No:12 adresinde, tapunun 30-27 Aa Pafta, 194 Ada, 1 Parselinde yer almaktadır .**İnceleme tarihi:**12.09.2012-13.09.2012**Kat adedi:** Bodrum + Zemin + Çatı Katı**Bahçede bulunan elemanlar:** Çeşme, Fırın, Ocak,

Plan özellikleri: İç sofalı plan tipine giren ev, bodrum, zemin kat ve çatı katından oluşmaktadır. Bodruma kuzey cephede yer alan çift kanatlı kapıdan ve zemin kat girişinin sol kolunda yer alan merdivenle girilebilmektedir. Bodrum katı günümüzde briket ile örülmüş odalardan oluşmaktadır. Zemin kata, bahçeden iki basamaklı merdivenle yükseltilmiş balkon kısmında girilmektedir. Balkonun altı, yağmur sularının biriktirildiği sarnıç olarak kullanılmıştır. Girişin karşısında yer alan beş basamaklı merdiven sofaya açılmaktadır. Sofanın kuzey, doğu ve batısında yer alan kapılar odalara açılmaktadır. Kuzeyde yer alan iki adet çift kanatlı kapı dikdörtgen planlı mekanlara açılmaktadır. Bu mekanlar içeriden birbirine üç kanatlı ahşap kapıyla bağlanmıştır (Fotoğraf:59). Odaların kuzey duvarında yer alan çift kanatlı kapılarla balkon bölümüne geçiş sağlanılmıştır (Fotoğraf:60). Sofanın batı duvarında yer alan çift kanatlı kapı yüklük kısmına aittir. Hemen bitişiğinde yer alan tek kanatlı kapı yatak odası olarak kullanılan mekana açılmaktadır. Sofanın doğusunda yer alan çift kanatlı kapı ıslak mekanlara(Tuvalet-lavabo) açılmaktadır. Hemen bitişiğinde yer alan kapı ise kiler ve mutfaka açılır. Kiler mekanı kare planlı odadan oluşmaktadır ve güney duvarında yer alan tek kanatlı kapı ile mutfaka geçilebilmektedir. Mutfak mekanının doğu duvarında ocak tezgah ve terek bölümü yer alır. Ocağın üzeri kemerli yapılmış olup üçgen alınlıkla son bulmuştur(Çizim: 49-Fotoğraf:61). Sofanın güneyinde yer alan iki kollu olarak başlayıp sahanlıkta tek kol olarak devam eden on altı basamaklı merdiven çatı katına çıkar. Çatı katında yer alan sofanın etrafında bulunan kapılar odalara açılır. Sofanın kuzeyinde yer alan dikdörtgen planlı oda çıkma yapmıştır (Fotoğraf:62). Bu odanın her iki yanında yer alan dar koridorlar depolama amaçlı kullanılmıştır. Sofanın güneyi iki koldan da çıkılabilen üç basamaklı merdivenle yüksek sofa olarak yapılmıştır. Merdivenlerin karşısında yer alan kapılar güney cephede ki herhangi bir korkuluğu ve duvar örgüsü bulunmayan balkona açılmaktadır (Fotoğraf:63). Sofanın doğu duvarında yer alan kapıdan geçilen koridorun güneyindeki tek kanatlı kapı banyoya açılmaktadır.

Banyonun kuzey ve batı duvarı etrafında "L" planlı koridor bulunmaktadır. Batıda yer alan koridorun doğu duvarı içerisinde banyo suyunu ve banyoyu ısıtmak için kullanılan soba bulunmaktadır. Kuzey duvarında yer alan koridor ise banyo mekanına açılmaktadır. Banyonun doğu duvarında küvet ve baca kısmı yer almaktadır (Çizim:50-Fotoğraf:64). Konut beşik çatı ile örtülü olup alaturka kiremitle kaplanmıştır. Güney cephede yer alan bahçeye açılan kapıdan girilen odanın doğu duvarında kazan ocağı bulunmaktadır. Bu oda odunluk olarak da kullanılmıştır (Fotoğraf:65).

Cephe: Yapı kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Konut iki cepheden de sokağı görmektedir. İlk cephesi kuzeye bakar vaziyette olup bu cepheden sokağa açılan bodrum kapısı vardır. Bodrum zemin katına göre dışa taşkın yapılmış, böylece zemin katında balkon mekanı oluşmuştur. Çatı katı çıkma yapmıştır. Çıkma iki taş kaide üzerine oturtulmuş iki ahşap ayakla desteklenmiştir. Çıkma üçgen alınlıkla son bulmuştur (Fotoğraf:66). Batı cephe taş ve tuğla örgü açık şekilde görülmektedir. Zemin kattan yükselen iki adet asma baca yer alır kuzey cepheye göre daha sade düzenlenmiştir. Güney cephe bahçeye bakmaktadır. Bu cephenin güneydoğu bölümü dışa taşkın yapılmıştır. Çatı katında yer alan balkon kısmı iki taş ayak üzerine oturtulmuştur (Fotoğraf:67). Doğu cephe komşu eve bitişik nizamda yapılmış olduğu için cephe açıklığına sahip değildir.

Kapılar: Bodrumdan kuzey cepheye açılan çift kanatlı kapı ahşap malzemenle yapılmıştır. Etrafı taş kaplama olan kapının üzeri basık kemerlidir (Fotoğraf:). Ana giriş kapısı batı cephede yer alıp bahçeye açılmaktadır. Demir malzemenle yapılmış olan kapı orijinal değildir. Kapının iki yanında sütun yer almaktadır. Eve giriş kapısı güney cephede yer almakta olup çift kanatlı ahşap malzemenle yapılmıştır. Kapı üç yönde pervazla çerçevelenmiştir (Fotoğraf:68). Oda kapılarının genelinde çift kanatlı kapı kullanılmıştır. Balkon kapıları çift kanatlıdır.

Pencereler: Yapının bodrum katında kuzey cephede yer alan kapının iki yanında iki adet, batı cephede üç adet, güney cephede bir adet dikdörtgen pencere yer alır. Evin zemin katında kuzey cephede orta eksenin iki yanında ikişer adet giyotin pencere, batı cephede üç adet giyotin pencere ve güney cephede üç adet giyotin pencere yer almaktadır. Eve giriş kapısının iki yanında dikdörtgen formda birer adet pencere ve kapı

üzerinde yarım daire pencere yer alır. Balkon kapısının üzerinde yer alan pencerelerde aynı tarzda yapılmıştır. Çatı katı kuzey cephede iki adet çıkmanın ön yüzünde, iki adet çıkmanın yanlarında köşe pencereleri yer alır. Ayrıca kuzey cephede çatı arasında iki adet dikdörtgen pencereler yer alır. Güney cephede balkonlu bölümde bir adet, banyonun olduğu kısımda dört adet dikdörtgen pencere açıklığı bulunmaktadır.

Tavanlar: Bodrum katı volta döşeme diyebileceğimiz çelik kirişler arasına tuğlaların tonozcuk şeklinde örülmesiyle ortaya çıkan tavan döşemesiyle yapılmıştır (Fotoğraf:69). Zemin kat düz tavan ve bazı bölümlerde volta döşeme ile kaplanmıştır. Çatı katında yer alan çıkma yapmış oda tonoz ile örtülmüş olup alçı ile sıvanmıştır. Bahçede yer alan odunluk tavanı ise bakkal tavanlıdır.

Süsleme: Evin bodrum kat kuzeybatı cephesinde kullanılan köşe taşı ve taş malzemedен yapılmış pencere söveleri cepheyi hareketlendirmiştir. Zemin katta yer alan balkonlu kısım tabanında kullanılan geometrik motifli döşeme ve balkon mekanında kullanılan demir malzemedен yapılmış korkuluklar cepheyi hareketlendiren diğer elemanlardır. Çatı katı çıkmayı destekleyen ahşap sütunları ile sütunların oturduğu taş kaideler ve ahşap çokgen sütun başlıkları cepheyi zenginleştirmiştir. Güney cephede kullanılan taş devşirme sütunlar, ve eve giriş kapısının önünde yer alan taban döşeme ile kapı üzerindeki detaylar güney cepheyi süsleyen elemanlardır. Evin içerisinde yer alan süsleme elemanları ise sofada yer alan merdiven korkulukları ve merdiveni taşıyan sütunlar ile sütunların arasında yer alan kemerli bölümdür. Torna da yapılmış olan ahşap merdiven korkulukları ve ahşap malzemedен yivli yapılmış sütunlar sofayı görsel açıdan zenginleştirmiştir.

Yapı sistemi ve malzemeler: Yapının bodrum ve zemin katında moloz taş ve tuğla örgü, çatı katında bağdadi duvar örgüsü kullanılmıştır. Dış kapılar, oda kapıları, pencere pervazları, kuzey cephede yer alan sütunlar, evin içerisinde yer alan merdivenler ve korkulukları ile çatı konstrüksiyonunda ahşap malzeme kullanılmıştır. Bodrum katında yer alan pencere söveleri ile zemin katı ayıran silme, sokak kapısının iki yanında ki sütunlar ile güney cephede yer alan sütunlar taş malzemedен yapılmıştır. Pencere ve balkon korkulukları demir malzemedен yapılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının tarihi bilinmemektedir. Ancak tavan döşemesi olan volta döşeme Amerikan Koleji ile aynı özelliğe sahip olduğu için ve malzeme benzerliğinden dolayı 1890'lı yıllarda yapıldığını göstermektedir.

Katalog No: 8**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Hüsamettin KIRAÇ**Adresi:** Yokuşbaşı Caddesi, Şehirli Sokak, No:6 adresinde, tapununun 30-27 Aa Pafta, 192 Ada, 1 Parselinde yer almaktadır (Çizim:51).**İnceleme tarihi:**14.09.2012**Kat adedi:** Bodrum + Zemin +1.Kat+ Çatı Katı,**Bahçede bulunan elemanlar:** Çeşme, Fırın, Ocak, Islak mekanlar

Plan özellikleri: İç sofalı plan tipine giren ev, bodrum, zemin kat, 1. kat ve çatı katından oluşmaktadır. Bodruma doğu cephede yer alan çift kanatlı ahşap kapı ile girilir. Büyük bir mekan olarak düzenlenmiş bodrum ahşap dikmelerle desteklenmiştir. Bodrumun kuzeydoğusunda iki adet şarap havuzu, batı orta eksenin de ise zemin kata çıkış merdivenleri bulunur (Çizim:52-Fotoğraf:70). Zemin kata, bahçeden yedi basamaklı merdivenle çıkılan çift kanatlı ahşap kapı ile girilir. Merdiven sahanlığının alt kısmı depo olarak kullanılmıştır. Bahçe kapısından girilen sofanın kuzey ve güneyinde (sağında ve solunda) simetrik olarak yerleştirilmiş birer oda kapısı vardır (Fotoğraf:71). Kuzeyde yer alan oda kare formdadır. Batı duvarında ahşap sedir ve iki adet pencere açıklığı vardır. Doğu duvarında yer alan kapıdan kuzeydoğuda yer alan küçük odaya geçilir. Sofanın güneyinde yer alan odanın güney duvarında ahşap dolap ve yüklükler bulunur. Doğu duvarında bahçeye açılan iki adet pencere açıklığı, batı duvarında ise mutfak açılan çift kanatlı ahşap kapı bulunur. Mutfak küçük dikdörtgen formdadır. Güney duvarında dolaplar ve tezgah, batı duvarında sokağa bakan iki adet penceresi bulunur (Fotoğraf:72). Sofanın batısında sokağa açılan tek kanatlı kapısı bulunur. Sofanın batı duvarı sonradan kapatılmıştır. Orijinalinde burası sokağa açılan Giriş bölümünün olduğu kısmı içine almaktadır ve üst kata çıkış buradan sağlanmaktadır (Çizim:53). 1.kat zemin katla aynı planda düzenlenmiştir. Sofanın sağında ve solunda yer alan kapılar odalara açılmaktadır. Güneydoğuda yer alan oda zemin kattaki gibi düzenlenmiş güney duvarında ahşap dolap ve yüklükle kaplanmıştır. Batıda yer alan tek kanatlı kapı mutfak açılmaktadır. Mutfakın güney duvarında dolaplar, ocak ve tezgah bulunur. Kuzeyinde yer alan kapıdan sofaya geçilir. Kuzeyde yer alan odalar zemin kattan farklı yapılmış olup yan yana yer alan birer kapı odalara açılır. Kuzeybatıda yer alan oda daha küçük formda yapılmıştır. Sofanın batısında ıslak mekanlar (tuvalet-lavabo) bulunur (Çizim:54). Bahçenin güneydoğusunda “L planlı” tandır(fırın-ocak)

bulunur. Bahçenin kuzey bahçe duvarı sınırında ıslak mekan(tuvalet-çeşme) ve kümes bulunmaktadır. Tuvaletin yan duvarı ise çeşme olarak düzenlenmiştir.

Cephe: Yapı kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Konak iki cepheden de sokağı görmektedir. İlk cephesi batıya bakar vaziyette olup bu cepheden sokağa açılan kapısı vardır. 1.kat çıkma yapmıştır. Orta aksında yer alan sofa üzeri üçgen alınlıklı olarak düzenlenmiştir (Çizim:55). Sokağa bakan diğer cephe kuzey cephedir. Bu cephe pencere açıklıklarıyla hareketlendirilmiştir. 1.kat çıkma yapmıştır. Çıkma iki köşeden elibögründelerle desteklenmiştir. Kuzey cephenin üstü üçgen alınlıklıdır. Alınlığın ortasında yatay dikdörtgen formlu pencere bulunur (Çizim:56). Doğu cephe bahçeyi görmek olup 1.kat çıkma yapmıştır. Sofanın olduğu bölüm batı cephe gibi üçgen alınlıklıdır ve altı ahşap konsollarla desteklenmiştir (Çizim:57). Güney cephe pencere açıklığı olmayan sağır duvardan oluşmaktadır. Evin doğu, batı, kuzey cepheleri ahşap köşe pervazlıdır. Zemin kat ve üst kat tüm yönlerde ahşap bir silmeyle birbirinden ayrılmıştır.

Kapılar: Batı cephede sokağa açılan üç basamaklı merdivenle yükseltilmiş çift kanatlı ahşap kapı vardır. Kuzey cephede bahçeye açılan kapı daha büyük formda çift kanatlı ahşap malzemedden yapılmıştır. Düşey tahtaların yana yana dizilerek oluşturulduğu kapı, düşey tahtaların arkadan üç yatay kuşakla desteklenmesiyle yapılmıştır. Tahtalar bombeli çivilerle dışarıdan çakılmıştır. Kapının etrafı (bahçe duvarı) moloz taş ve tuğla ile yükseltilmiş üzeri kerpiç ile sıvanmıştır. Bahçeye açılan bodrum kapısı ve zemin kat kapısı çift kanatlı olup, ahşap malzemedden yapılmıştır. Sofadan odaya açılan kapılar tek kanatlıdır. Sadece zemin kat güneydoğu odadan mutfığa geçiş kapısı çift kanatlı yapılmıştır.

Pencereler: Konutun bodrum katında, doğu cephenin güneyinde bir adet pencere açıklığı, kuzeyinde şarap havuzunun üst kısmında sonradan kapatılmış iki adet pencere açıklığı ve kuzey cephesinde sokağa açılan bir adet pencere açıklığı bulunur. Doğu cephede yer alan yatay dikdörtgen formlu pencere açıklığının alt kısmı pabuçluk olarak kullanılmıştır. Yapının zemin katında ve birinci katında, evin giriş ekseninin (Batı cephe) sağında ve solunda ikişer adet dikdörtgen formlu giyotin tarzda pencereler vardır. Giriş kapısının solunda yer alan iki adet küçük boyutlarda söveli pencereler

havalandırma amaçlı yapılmıştır. Üst kat orta ekseninde iki adet düşey dikdörtgen pencere ve ıslak mekan havalandırması için yapılmış dönel pencere, orta eksenin her iki yanında simetrik ikişer adet giyotin tarzı pencereler bulunmaktadır. Kuzey cephede zemin ve 1.kat da aynı dikey çizgide üçer adet giyotin pencere bulunmaktadır. Ayrıca bodrum ve çatı katında yatay dikdörtgen formlu havalandırma pencereleri bulunmaktadır. Doğu cephede bodrum giriş kapısının solunda bir adet sağında ise sonradan kapatılmış iki adet pencere bulunmaktadır. Zemin kat giriş kapısının her iki yanında düşey dikdörtgen formlu, Kapı üzerinde ise yatay dikdörtgen formlu pencere açıklığı bulunmaktadır. 1.kat orta ekseninde çıkma yapmış bölümde iki adet giyotin pencere , çıkmanın köşelerinde birer adet köşe penceresi bulunmaktadır. Her iki yanında ikişer adet diğer giyotin pencerelerle aynı form ve sırada pencere açıklıkları bulunmaktadır.

Tavanlar: Konutun bodrum katı bakkal tavanlıdır. Zemin ve 1.kat tavanları düz ahşap tavanlıdır. Sofalarda yer alan tavan göbeklerinde on dört adet stilize yaprak ile dairesel bir form oluşturulmuş olup, bu daire kare bir çerçeve ile sınırlandırılmıştır (Fotoğraf:73). Konağın üzeri kırma çatı ile örtülü olup alaturka kiremitle kaplanmıştır. Bahçenin güneydoğusunda yer alan tandır ve kuzeydoğusunda yer alan tuvalet ve kümes, bakkal tavanlı olup tek eğimli çatı ile örtülüdür.

Süsleme: Cephelerde yer alan giyotin pencerelerin muntazam sıralanışı ve orta eksen (doğu-batı) yer alan üçgen alınlık süsleme olarak hareketlilik kazandırmıştır. Cephelerde kullanılan ahşap köşe pervazları, eliböğründeler, ahşap dikmeler, cepheyi zenginleştiren diğer elemanlardır. Ayrıca dış kapılarda bulunan kapı mekanizmaları işlevsellikleri yanında birer dekoratif obje olarak kullanılmışlardır. Sofalarda yer alan tavan göbekleri ve mutfaklarda yer alan ocak ve ahşap dolaplar evin içerisinde kullanılan nadir süsleme elemanlarıdır.

Yapı sistemi ve malzemeler: Yapının bodrum katı subasman seviyesine kadar moloz taşla örülmüş, hıms tekniği olan ahşap çatki arası tuğla örgü ile tamamlanmıştır. Tüm kapılar, pencere çerçeveleri, tavan ve taban döşemeleri, sedir ve dolaplar, merdiven basamakları ve korkulukları, kat kornişleri, silmeler, dikmeler ile çatı

konstrüksiyonunda ahşap malzeme kullanılmıştır. Giriş kapısı mekanizmalarında, pencere parmaklıklarında, dolap mekanizmalarında demir malzeme kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının tarihi bilinmemekle birlikte, Katalog 5 te yer alan Hamdi Basmacı konağıyla benzer plan tipine sahip olması ve malzemedeki paralellik göstermesi sebebiyle 1920'li yıllarda yapıldığı anlaşılmaktadır.

Katalog No: 9**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Kazım-Fahri MADEN**Adresi:** Eski Cami Mahallesi adresinde, tapununun 30-27 Ab Pafta, 546 Ada, 21 Parselinde yer almaktadır (Çizim:58).**İnceleme tarihi:**12.06.2013**Kat adedi:** Zemin +1.Kat+ Çatı Katı,**Bahçede bulunan elemanlar:** Çeşme, Fırın, Ocak, Kuyu, Islak mekanlar

Plan özellikleri: Bu ev ikiz olarak planlanmış sonradan evin içerisinden geçişi sağlayan kapı kapatılmıştır. İç sofalı plan tipine giren ev, zemin kat, 1. kat ve çatı katından oluşmaktadır. Büyük bahçede yer alan konutun zemin katına doğu cephe orta ekseninde yer alan çift kanatlı ahşap kapı ile girilir. Sofanın iki yanında yer alan kapılar odalara açılır. Sofanın batısında üst kata çıkışı sağlayan günümüzde kullanıma kapatılmış merdiven bulunmaktadır (Fotoğraf:74). Sofanın güneyinde yer alan oda mutfak olarak kullanılmıştır. Mutfağın güneybatı duvarında banyo vardır. Batı duvarında yer alan kapıdan banyoya geçilir. Hemen yanında da kiler odası yer alır. Sofanın kuzeyinde dikdörtgen formda bir oda ve bu odanın batı duvarında bitişik yapılmış ocağa geçişi sağlayan ara oda bulunmaktadır. Bu odanın da kuzey duvarında ocak ve tezgah bulunmaktadır (Fotoğraf:75). Doğu duvarında yer alan kapıdan bahçeye geçilebilmektedir. Dört basamaklı merdivenle inilen bahçenin kuzey duvarında kazan ocağı bulunmaktadır. Kazan ocağının doğusunda sonradan yapılmış olan tezgah-lavabo ve hemen yanında oda içerisine alınmış su kuyusu bulunmaktadır . Bu mekanların üzerini kaplayan beton tavan aynı zaman da üst kata çıkış bölümü olarak kullanılmıştır (Çizim:59). Bahçenin doğusunda yer alan sonradan eklenmiş on yedi basamaklı merdiven üst kata çıkmaktadır. Terasın batısında yer alan üç basamaklı merdiven sonradan mutfak olarak düzenlenmiş odaya açılır. Diğer odalara geçiş buradan sağlanmakta olup orijinalinde ise alt kattaki gibi iç sofalı plan tipine sahiptir. Mutfağın batı duvarında tezgah yer alır. Kuzeyinde yer alan iki adet odadan birisi kiler diğeri de ıslak mekanlar(tuvalet-banyo) olarak kullanılmıştır. Mutfağın güneyinde yer alan kapılardan tezgah yanında yer alan kapı çatıya çıkış merdivenlerinin olduğu bölüme açılır (Çizim:60). Çatı katında orta ekseninde dikdörtgen formda bir oda yer almaktadır (Çizim:61). Sofanın güneyinde yer alan diğer kapı iç içe açılan odalara geçişi sağlamaktadır. Bu odalar zemin kattaki gibi düzenlenmiştir. Güneyde yer alan oda başodadır. Bu odanın batı ve güney duvarı şerbetlik dolap ve yüklüklerden oluşmaktadır

(Fotoğraf: 76). İkiz evlerden, güney cephesi sokağa bakan diğer ev daha küçük alana ve bahçeye sahiptir. Bahçeden yükseltilmiş üç basamaklı merdivenle oluşturulmuş balkon şeklindeki bölümden tek kanatlı kapı ile eve girilir. Girişin kuzeydoğusunda yer alan on basamaklı merdivenle üst kata çıkılır. Merdivenin alt kısmı sonradan yapılan mutfak dolapları ve tezgahla kaplıdır. Tezgahın yanında yer alan kapı odaya açılır. Giriş bölümünün güneyinde yer alan odalar sokağa bakmaktadır. 1.kat yine sokak cephesinde sıralanmış odalardan oluşmaktadır. Üst kat Merdivenlerinin yanında diğer eve geçiş kapısı bulunmaktadır. Günümüzde burası duvarla örülmüştür. Başoda diyebileceğimiz büyük odanın kuzey duvarında şerbetlik ve dolaplar bulunmaktadır. Doğu ve güney duvarında ise "L" şeklinde ahşap sedir vardır (Fotoğraf:77). Batı duvarında yer alan çift kanatlı kapı diğer odaya açılmaktadır. Başodanın yanında yer alan oda daha küçük formu bir odadır.

Cephe: Yapı düzgün olmayan dikdörtgen planlıdır. İkiz evlerden güney cepheye bakan küçük ev sokağı görmektedir. Üst kat çıkma yapmıştır (Fotoğraf:78). Diğer ev doğu cepheye, yani bahçeye bakmaktadır. Zemin kat kapısının sağında çeşme bulunmaktadır. Yapının doğu ve güney cepheleri ahşap silmeler, dikmeler ve köşelerde yer alan ahşap köşe pervazlarıyla kaplanmıştır. Katla ve odalar bu silme ve dikmelerle belirgin şekilde birbirinden ayrılmıştır(Çizim:62).

Kapılar: İkiz evlerin bahçeleri de bir perde duvarla birbirinden ayrılmıştır. Bu yüzden bahçe giriş kapıları da farklı yerlerdendir. Günümüzde orijinal kapılar yerine demir kapılar kullanılmaktadır. Orijinalinde güney cephede yer alan kapının olduğu kısımda çift kanatlı ahşap kapının olduğu düşünülmektedir. Zemin giriş katta çift kanatlı kapı kullanılırken zeminde yer alan odalarda tek kanatlı kapı kullanılmıştır. 1.katta yer alan oda kapıları çift kanatlı yapılmıştır. Eve giriş kapıları üç yönden pervaz alttan eşikle çerçevelenmiştir (Fotoğraf:79).

Pencereler: Yapının doğu cephesinde, zemin kata girişte kapının iki yanında giyotin tarzda pencere ve üzerinde bir adet elips formunda tepe penceresi bulunmaktadır. Zemin ve 1.katta her odada üçer adet ahşap giyotin tarzda pencere açıklığı vardır. Güney cepheye açılan evin doğu cephesinde zemin de bir adet 1.katta üç adet giyotin pencereler vardır. Bitişğinde yer alan ocaklı oda da dört adet sıralı giyotin pencere

bulunmaktadır. Evin güney cephesinde zemin katta iki adet orijinal olmayan pencere vardır.1.katta ise beş adet giyotin tarzda pencereler vardır. Doğu cephe 1.kat orta ekseninde yer alan pencerelerin üst kısımları sivri kemerli çerçeve ile oluşturulmuş içleri çıtalarla üç bölüme ayrılarak vitray camlarla renklendirilmişlerdir.

Tavanlar: Evin üst kat başoda hariç tüm odalar düz ahşap tavanla kaplıdır. Düz tavanın bazı bölümleri ince çıtalarla yalın şekilde bezenmiştir. Sofada yer alan tavan "*çıtakari*" denilen tavan bezemesine sahiptir. Tavanın gövdesi geometrik motiflerle bezenmiştir. Etrafında yer alan kuşak baklava motifi ile çerçevelenmiş, kirpi saçakla süslenmiştir(Fotoğraf:82). İkiz evlerin üzeri iki ayrı beşik çatı ile örtülü olup alaturka kiremitle kaplanmıştır.

Süsleme: Cephelerde kullanılan giyotin tarzı pencereler ve üzerinde yer alan çapraz demir korkuluklar cephede hareketlilik katmıştır. Doğu cephede yer alan giriş kapısının üzerinde yer alan elips tepe penceresi ve bitkisel süslemeli demir korkulukları ile 1.katta yer alan giyotin pencere alınlıklarında yer alan vitray pencereler cepheyi zenginleştirmiştir. Ahşap köşe pervazları, köşe silmeleri ve dikmeler cepheleri süslemişlerdir. Ayrıca doğu ve güney cephe çatı saçaklarında yer alan testere dişi motifi bulunmaktadır. Zemin kat sofada iki adet simetrik yerleştirilmiş alçı lambalık bulunmaktadır. Külah şeklinde yapılmış olan lambalık stilize yaprak motifi ile bezenmiştir. 1.kat baş odanın güney cephesinde alçı, batı cephesinde ahşap çiçeklik vardır (Fotoğraf :81). Aynı formda farklı malzemedan yapılmış olan çiçekliklerin yanları ahşap yüklük ve dolaplarla çevrilmiştir. Güney cephe 1.kat da yer alan odanın güney duvarın da pencere aralarında iki adet aynı formda lambalık bulunmaktadır (Fotoğraf:83). Bu odada ahşap malzemedan yapılmış olan çiçeklik odayı zenginleştirmiştir. Ayrıca odanın kapı aynalığı üzerinde bitkisel motifler vardır.

Yapı sistemi ve malzemeler: İkiz evler ağaç direkler üzerine çakılmış çıtalara sıva vurularak yapılan bağdadi duvardan yapılmıştır. Yapının çatı konstrüksiyonunda ahşap malzeme kullanılmıştır. Kapı, dolap, şerbetlik, pencere, katlardaki silme ve dikmeler, köşe pervazları, saçaklar, merdiven basamak ve korkulukları, tavan ve taban döşemelerinde ahşap malzeme kullanılmıştır. Lambalıklarda ve bir adet şerbetlikte alçı

malzeme kullanılmıştır. Kapı ve dolap mekanizmalarında, pencere korkuluklarında demir malzeme kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının tarihi bilinmemekle birlikte, katalog 5 te yer alan Hamdi Basmacı konağıyla plan tipi ve çıtakari tavan düzenlemesinin benzerliği sebebiyle 1920'li yıllarda yapıldığı anlaşılmaktadır.

Katalog No: 10**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Mehmet KUTUCU⁴¹ - 1904**Adresi:** Remzi Özkanca Caddesi Şerbetçi Sokak No:18 adresinde, tapunun 30-27 Ab Pafta, 210 Ada, 1 Parselinde yer almaktadır(Çizim:63)**İnceleme tarihi:**13.06.2013**Kat adedi:** Bodrum+Zemin +1.Kat**Bahçede bulunan elemanlar:** Fırın, Ocak, Kuruluk, Islak mekan (Tuvalet).

Plan özellikleri: Dış sofalı plan tipine giren ev, bodrum, zemin kat, 1. kattan katından oluşmaktadır. Doğu cephede yer alan zemin kat merdiven sahanlığının altındaki tek kanatlı ahşap kapı ile girilebilen bodrum, depo olarak kullanılmıştır (Fotoğraf:84). Batı cephesi sıkıştırılmış toprak ile doldurulmuş olan bodrumun, kuzey cephesinde bodrumdan bağlantısı duvarla kesilmiş olan ve kuzey cephesinden ahşap bir kapı ile sokağa açılan ayrı bir depo bulunmaktadır. (Çizim:64). Zemin kata doğu cephesinde yer alan yedi basamaklı merdivenle çıkılmakta ve çift kanatlı kapı ile giriş sağlanmaktadır. Dış sofaya açılan kuzey cephede yer alan çift kanatlı kapının batı duvarında camekanlı kapılar ile kapatılmış mutfak yer alır. Mutfağın batı duvarında ocak, tezgah ve raflı dolap, güney duvarında ise dolaplar vardır (Fotoğraf:85). Sofanın kuzey duvarında yer alan çift kanatlı kapı odaya açılmaktadır. Bu odanın batı duvarında ortada şerbetlik iki yanda dolaplar düzenlenmiştir (Fotoğraf:86). Kuzey ve doğu duvarlarında pencere açıklıkları vardır. Sofanın güneydoğusunda sonradan yapının dış duvarına bitişik nizamda eklenen kapı açıklığına sahip ıslak mekanlar(tuvalet-banyo) yer alır. Zemin katın batı cephesi duvarla örülmüştür. Bu cephe arazi eğiminden dolayı sokağa doğrudan kapı ile açılır. Bu camekanla kapatılmış bölüm dükkan olarak tasarlanmıştır. Günümüzde kahvehane olarak kullanılmaktadır (Çizim:65). Mutfağın güney duvarında yer alan merdivenle 1.kata çıkılır. 1.kat sofanın kuzey duvarında yer alan kapı antreye açılmaktadır. Antrenin kuzeyinde yer alan sıralı üç oda vardır. Ortada yer alan oda çıkma yapmıştır. Odanın doğu duvarında dolaplar ve baca vardır. Kuzeybatıda ise abdestlik açık şekilde yapılmıştır (Fotoğraf:87). Bu odanın batısında (antrenin sonunda) ıslak mekan (tuvalet) vardır. Sofanın batı duvarında yer alan kapı açıklığı uzun bir koridora sahiptir⁴²(Çizim:66).

⁴¹ Mehmet KUTUCU konağı olarak bilinen evin Kasap Yahya adında biri tarafından yaptırıldığı görüşülen kişiler tarafından söylenmiştir.

⁴² Bu koridorun bağdadi yapılmış doğu duvarı sıvasızdır. Kasap Yahya'nın aynı zamanda dericilik te yaptığı derileri bu duvar yüzeyine asarak kuruttuğu söylenir.

Cephe: Yapı doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Konak iki cepheden de sokağı görmektedir. İlk cephesi batıya bakar vaziyette olup bu cepheden sokağa açılan Camekanlı kapısı vardır. Üst kat sıralı altı adet pencere açıklığına sahiptir (Çizim:67-Fotoğraf:88). Sokağa bakan diğer cephe kuzey cephedir. Bu cephe pencere açıklıklarıyla hareketlendirilmiştir. 1.kat orta ekseninde çıkma yapmıştır. Çıkma da üç adet pencere açıklığı vardır. Çıkma ahşap konsollarla desteklenmiş olup üçgen alınlıklı sahiptir (Çizim:68). Doğu cephe bahçeyi görmek olup 1.kat çıkma yapmıştır. Sofanın olduğu bölüm batı cephe gibi üçgen alınlıklıdır ve alınlıkta yatay dikdörtgen formda pencere açıklığı vardır (Çizim:69). Güney cephe pencere açıklığı olmayan sağır duvardan oluşmaktadır. Evin doğu, batı, kuzey cepheleri ahşap köşe pervazlıdır. Zemin kat ve üst kat tüm yönlerde ahşap bir silmeyle birbirinden ayrılmıştır.

Kapılar: Batı cephede sokağa açılan bir basamaklı merdivenle yükseltilmiş tek kanatlı ahşap kapı vardır. Kuzey cephede bahçeye açılan kapı daha büyük formda çift kanatlı ahşap malzemedan yapılmıştır. Düşey tahtaların yana yana dizilerek oluşturulduğu kapı, düşey tahtaların arkadan üç yatay kuşakla desteklenmesiyle yapılmıştır. Tahtalar çivilerle dışarıdan çakılmıştır. Kapının etrafı (bahçe duvarı) moloz taş ve tuğla ile yükseltilmiş üzeri kerpiç ile sıvanmıştır (Fotoğraf:90). Bahçeye açılan bodrum kapısı tek kanatlı, zemin kat kapısı çift kanatlı olup, ahşap malzemedan yapılmışlardır. Sofadan odaya açılan kapılar tek kanatlıdır. Sadece zemin kat kuzey de yer alan oda kapısı çift kanatlı yapılmıştır.

Pencereler: Konutun bodrum katında, doğu cephenin kuzeyinde bir adet söveli pencere açıklığı vardır. Doğu cephede yapının zemin katında beş adet, 1.katında sağında altı adet dikdörtgen formlu giyotin tarzda pencereler vardır. Kuzey cephede zemin katta ve 1.katta sağ tarafta üçer adet giyotin pencere bulunmaktadır. Cephesin sol tarafında zemin katta boydan camekanlı ahşap duvar üst katta ise üç adet giyotin pencere bulunmaktadır. Çıkma yapmış orta ekseninde üç adet giyotinli sivri alınlıklı pencere çıkmanın iki yanında birer adet giyotin formlu köşe penceresi bulunur. Batı cephede zemin katta üç adet sıralı dizilmiş boydan camekanlı alt kısmı ahşaptan yapılmış duvar vazifesi de gören yapı elemanları bulunur. 1.katta ise giyotin tarzı altı adet pencere

bulunmaktadır. Çatı üçgen alınlık bölümünde yatay dikdörtgen formda pencere açıklığı vardır.

Tavanlar: Konutun bodrum katı bakkal tavanlıdır. Zemin ve 1.kat oda tavanları düz ahşap tavanlıdır. 1.kat sofa ve kuzeyde yer alan koridor da tavan bulunmamaktadır. Çatı konstrüksiyonu açık şekilde görülebilmektedir. Konağın üzeri beşik çatı ile örtülü olup alaturka kiremitle kaplanmıştır. Bahçenin güneydoğusunda yer alan fırın-ocak ve ıslak mekan (tuvalet) ve kümes, bakkal tavanlı olup tek eğimli çatı ile örtülüdür.

Süsleme: Cephelerde yer alan giyotin pencerelerin muntazam sıralanışı ve kuzey cephe orta ekseninde yer alan çıkma hareketlilik kazandırmıştır. Cephelerde kullanılan ahşap köşe pervazları, konsollar, ahşap dikmeler, cepheyi zenginleştiren diğer elemanlardır. Ayrıca sokak kapısında bulunan kapı mekanizmaları işlevsellikleri yanında birer dekoratif obje olarak kullanılmışlardır. Kapı yüzeyinde bulunan demir kuşaklar çiçek motiflerinde yapılmıştır. Zemin kat sofanın kuzeyinde yer alan odadaki şerbetlik barok etkisi taşımaktadır. Şerbetliğin iki yanında yer alan burmalı sütunceler ve aynalık kısmında stilize yaprak ve çiçek motiflerinden oluşturulmuş kompozisyon yer alır. Çiçekli kompozisyonun üzerinde iki yanda kuş motifi de dikkat çekicidir. Niş kısmının yüzeyi boş bırakılmış üzeri beşik kemerle sınırlandırılmıştır. Şerbetliğin iki yanda üçer adet rafı vardır. Bu bölümlerin her birinin etrafı stilize motiflerle bezenmiştir.

Yapı sistemi ve malzemeler: Yapının bodrum katı subasman seviyesine kadar moloz taşla örülmüş, bağdadi duvar örgü ile tamamlanmıştır. Tüm kapılar, pencere çerçeveleri, tavan ve taban döşemeleri, dolaplar, merdiven basamakları ve korkulukları, kat kornişleri, silmeler, dikmeler ile çatı konstrüksiyonunda ahşap malzeme kullanılmıştır. Giriş kapısı mekanizmalarında, pencere parmaklıklarında, dolap mekanizmalarında demir malzeme kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının cephesinde yer alan kitabede 1904 tarihi yer almakta olup, bu da yapının 1904 veya daha öncesi bir tarihte yapıldığını göstermektedir.

Katalog No: 11**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Rabia BOZKURT-?**Adresi:** Hoca Süleyman Mahallesi, İrfan Sokak, No:24 adresinde, tapununun 30-30 Td Pafta, 389 Ada, 11 Parselinde yer almaktadır (Çizim:70).**İnceleme tarihi:**19.06.2013**Kat adedi:** Bodrum + Zemin +1.Kat+**Bahçede bulunan elemanlar: -**

Plan özellikleri: Dış sofalı plan tipine giren ev, bodrum, zemin kat, 1.kattan oluşmaktadır. Güney cephede iki adet giriş kapısı yer alır. Birincisi zemin kat ve zemin kata ait bodrum kapısıdır. İkincisi ise 1.kata ve 1.katın bodrumuna ait giriş kapısıdır. Zemin kata ait olan kapıdan girildiğinde sağ kolda yer alan altı basamaklı merdivenle bodruma inilmektedir. İki odadan oluşan bodrum katı , güneybatıda yer alan oda mutfak olarak kullanılmıştır. Mutfağın kuzey duvarında ocak yer almakta, doğu duvarında ise tezgah yer almakta olup, tezgahın kuzeyindeki kapıdan diğer odaya geçiş sağlanmaktadır (Fotoğraf: 91). 1.kata ait olan bodrum ise uzun bir koridordan ve kareye yakın dikdörtgen formlu bir odadan ibarettir (Çizim:71). Zemin kat; sofa, iki oda ve ıslak mekanlar(Tuvalet- banyo)dan oluşmaktadır. Dört basamaklı ahşap merdivenle çıkılan sofanın kuzey duvarında dolap bulunmaktadır (Fotoğraf:92). Sofanın güneyinde yer alan iki odadan güneybatıda yer alan oda kare formludur ve güney duvarında yer alan çift kanatlı kapı ile diğer odaya geçilmektedir. Güneydoğuda da yer alan oda yatay dikdörtgen formludur. Sofanın kuzeydoğusunda ıslak mekanlar (tuvalet- banyo) yer almaktadır (Çizim:72). On altı basamaklı merdivenle 1.katın sofa kısmına çıkılmaktadır. Sofanın kuzeybatısında yer alan mekan mutfak olarak kullanılmakta olup, odanın kuzey duvarında mutfak tezgahı yer almaktadır (Fotoğraf:93). Sofanın güneybatısında yer alan odaya tek kanatlı ahşap bir kapıdan girilmekte olup, oturma odası olarak kullanılmakta olan odanın güney duvarında yer alan çift kanatlı ahşap kapı balkona açılmaktadır (Fotoğraf:94). Sofanın güneydoğusunda yer alan kare planlı mekan yatak odası olarak kullanılmakta olup, odaya tek kanatlı ahşap kapıdan geçiş sağlanmaktadır. Sofanın kuzeydoğu kısmında yer alan tek kanatlı ahşap kapı ıslak mekanlara (tuvalet, banyo) açılmaktadır (Çizim:73).

Cephe: Ev iki cepheden de sokağı görmektedir. İlk cephe olan batı cephe giriş kapılarının her iki yanı kesme taş ile desteklenmiş, cephe 1.katı çıkma yapmış ve çıkmanın altı kaplama tahtası ile kaplanmıştır. Konutun güneybatı köşesi kesme taşla çıkmanın altına kadar pahlanmıştır. Çıkma altı ise devam eden kaplama tahtası ile pahlanmıştır (Çizim:74-Fotoğraf:95). Güney cephe zemin kat orta ekseninde de yer alan kesme taş ve güneybatı köşede yer alan kesme taş cepheyi hareketlendirmiş ve desteklemiştir. Kesme taşın iki yanında pencere açıklığı bulunmaktadır. 1.kat da yer alan balkon, dört ahşap dikme ile desteklenmiş ve pahlanarak batı cephede son bulmuştur (Çizim:7-Fotoğraf:96). Balkonun sağ yanında pencere vardır. Bitişik komşu bahçeye bakan doğu cephesi zemin kat da pencere açıklığı bulunmazken 1.kat da iki adet pencere açıklığı vardır (Çizim:76) Yapının batı ve güney cepheleri ahşap köşe pervazlıdır. Zemin kat demir silmesi ile cepheyi çevrelemektedir. Çatı altı testere dişli ahşap saçak ile kaplanmıştır.

Kapılar: Sokağa açılan iki adet giriş kapısı tek kanatlı dikdörtgen formludur. Kapıların üzerinde yatay dikdörtgen formlu tepe penceresi yer almaktadır. Zemin kat güneydoğu odadan güneybatı odaya açılan kapı ile 1.kat balkon kapısı çift kanatlı, diğer oda kapıları tek kanatlı yapılmıştır.

Pencereler: Yapının bodrum katında güney ve batı cephede duvar içerisinde yatay dikdörtgen formda söveli üç adet pencere bulunmaktadır. Tüm oda pencereleri kare formlu ahşap kanatlı düzenlenmiştir.

Tavanlar: Bodrum katı bakkal tavanlı yapılmış , zemin ve 1.kat odaları düz tavanla kaplanmıştır. Konağın üzeri kırma çatı ile örtülü olup alaturka kiremitle kaplanmıştır.

Süsleme: Cephelerde kullanılan ahşap dikmeler, kat silmesi, çıkma altında yer alan ahşap kaplama cepheyi hareketlendirmiştir. Güneybatı köşede bulunan pahlı kesme taş sütun, yapıyı desteklemesinin yanında üzerinde yer alan göz motifi cephe de kullanılan önemli süsleme unsurlarındandır. Balkon cephesi üzerinde yer alan testere dişli silme ve testere dişli saçak cepheyi zenginleştirmişlerdir. Zemin kat pencere korkulukları ve 1.kat balkon korkulukları bitkisel motiflerle bezenmiştir.

Yapı sistemi ve malzemesi: Yapının bodrum katı moloz taş ve tuğla örgü ile yapılmış, üst katlar ahşap arası tuğla örgü olan hımış tekniğiyle yapılmıştır. Tavanlar, kapılar, Pencere söveleri, kat silmeleri odaların içerisinde yer alan duvar kornişleri ile dikmeler ve çatı konstrüksiyonu ahşap malzemedan yapılmıştır. Kapı mekanizmalarında, pencere parmaklıklarında demir malzeme kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının inşa tarihi bilinmemekte olup, sadece ev sahibinin beyanına göre 20. yy'ın ortalarına doğru yapıldı anlaşılmaktadır.

Katalog No: 12**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** İsmail ÖZDOĞAN⁴³-?**Adresi:** Hoca Süleyman Mahallesi, Postane Sokak, No:10 adresinde, tapunun 30-27 AA Pafta, 391 Ada, 6 Parselinde yer almaktadır .**İnceleme tarihi:**20.06.2013**Kat adedi:** Bodrum + Zemin +1.Kat+Çatı katı**Bahçede bulunan elemanlar: -****Plan özellikleri:** Dış sofalı plan tipine giren ev, bodrum, zemin kat, 1.kat ve çatı katından oluşmaktadır. Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olan evin bodrum katına zemin katının orta ekseninde yer alan on dört basamaklı ahşap dönel merdivenle inilmektedir. Bodrum katının kuzey kısmı sığınak olarak kullanılmış, güney kısmı ise odunluk- depo olarak kullanılmıştır (Çizim:77). Zemin kata güney cephede yer alan tek kanatlı kapıdan girilmektedir. Zemin kat salon, mutfak, sofa ve tuvaletten mekanlarından oluşmaktadır. Mutfağın kuzey duvarında yer alan kapı bahçeye açılmaktadır (Çizim:78). On altı basamaklı merdivenle 1.kata çıkılır. Bu katta yer alan odalar yatak odaları olarak kullanılmıştır. Kuzeybatıda yer alan mekan banyo olarak kullanılmıştır (Çizim 79). Bodrumdan başlayıp devam eden merdivenler çatı katında son bulmaktadır. Çatı katında bir oda, bir hol ve tuvalet bulunmaktadır.**Cephe:** Yapı iki cepheden de sokağı görmektedir. İlk cephe kuzeye bakar. Bu cephe 1.kat ve çatı katı orta ekseninde çıkma yapmıştır. Bu cephede iki kanatlı ahşap giriş kapısı bulunmaktadır. Batı cepheye göre daha hareketlidir (Fotoğraf:97). Batı cephe sokak yan cephesidir. Yine orta eksen üst katta çıkma yapar. Cephenin sağ tarafında tek kanatlı eve giriş kapısı bulunur (Fotoğraf:98). Diğer cepheler komşu evlere bitişik nizamda oldukları için sağır duvarlardan oluşur.**Pencereler:** Yapının kuzey cephesinde alt kat pencereleri sonradan değiştirilmiştir. Üst katlar giyotin pencerelerden oluşur. Çatı katında daha küçük formda üç adet cumba önünde iki adet cumba köşelerinde pencere açıklığı vardır. Batı cephede zemin kat yine orijinal olmayan pencerelere sahipken üst katlarda giyotin pencereler bulunmaktadır.

---

⁴³ İsmail ÖZDOĞAN 2012 yılında vefat ettiği için ve ailesi İstanbul 'da ikamet ettiğinden sadece dış cephe fotoğrafları çekilebilmiştir.

Yapı sistemi ve malzemeler: Yapının bodrum katında moloz taş örülü olup üst katlar hımış tekniğiyle yapılmıştır. Odaların tavan ve taban kaplamaları ahşap malzemedendir. Dış kapılar, oda kapıları, pencere çerçevesleri ve söveleri, cephede yer alan silmeler ve dikmeler, çatı konstrüksiyonu ahşap malzemedenden yapılmıştır.

Tarihlendirme: Yapı cephesinde yer alan çıkma ve üzerinde yer alan üçgen alınlık ile pencere düzenleri bakımından katalog 8 ile benzerlik göstermekte olduğu tespit edilmiştir. Bu da yapının 19. yy'ın sonu ile 20. yy'ın başında yapılmış olabileceğini göstermektedir.

Katalog No: 13**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Faruk GEYİK**Adresi:** Hoca Süleyman Mahallesi, İrfan Sokak, No:4 adresinde, tapunun 30-27 Aa Pafta, 392 Ada, 21 Parselinde yer almaktadır (Çizim:80).**İnceleme tarihi:**22.06.2013**Kat adedi:** Bodrum + Zemin +1.Kat+Çatı katı**Bahçede bulunan elemanlar:** Odunluk,

Plan Özellikleri: İç sofalı plan tipine giren ev; zemin, 1.kat, 2.kat ve çatı katından oluşmaktadır. Eve sokaktan iki kapı ile girilebilmektedir. İlk kapı zemin kata açılan çift kanatlı kapıdır. Diğer kapıda aynı hizada yapılmış bahçeye açılan kapıdır. Zemin katın kuzeydoğu köşesinde yer alan oda orijinalinde evden bağımsız olarak kullanılmaktaydı. Sokağa açılan tek kanatlı bir kapıya ve zemin kattan ayrılan duvar örgüsüne sahipti. Günümüzde bu kapı kapatılarak zemin kata dahil edilmiştir. Zemin kat kota farkından dolayı orta ekseninde altı basamaklı bir merdivene sahiptir. Zemin katın batı cephesi bitişiğinde yer alan odalar müstemilat olarak kullanılmıştır. Günümüzde kalorifer dairesi ve depo amaçlı kullanılmaktadır(Çizim:81). 1.kata güney(bahçe) cephesinde yer alan on üç basamaklı ahşap merdivenle girilir. Girişte balkon oluşturulmuştur. Çift kanatlı kapı sofaya açılır (Fotoğraf:99). Sofanın kuzey, doğu, batı duvarlarında odalara açılan kapılar vardır. Sofanın doğusunda yer alan oda sokak cephesine bakmaktadır. Düşey dikdörtgen planlı odaya çift kanatlı kapıdan girilmektedir. Sofanın kuzey duvarında iki kapı yer alır. Sağda yer alan kapı 2.kat çıkış merdivenlerine aittir(Fotoğraf:100). Solda yer alan kapı ise Zemin kata iniş için kullanılmıştır. Merdivenlerin güney kısmında hol vardır. Holün doğusunda ise tuvalet mekanı yer almaktadır. Sofanın batı duvarında bulunan iki kapı odalara açılmaktadır. Kare planlı yapılmış olan odalar arasında geçişi sağlayan çift kanatlı kapı yer alır. Kuzeybatıda yer alan odanın batı duvarında yer alan kapı mutfağa açılmaktadır. Yatay dikdörtgen planlı mutfağın kuzey duvarında dolap ve merdiven, batı duvarında ise tezgah bölümü bulunmaktadır (Çizim: 82). Sofanın kuzeyinde yer alan on altı basamakla çıkılan 2.kat merdivenleri sofaya açılmaktadır. Bu katta sofa güney cepheye doğru çıkma yapmıştır. Sofanın doğusunda iki adet oda yer almaktadır. Güneydoğuda yer alan oda kare planlıdır ve kuzey duvarında yer alan çift kanatlı kapıdan yatay dikdörtgen planlı yapılmış kuzey duvarında gömme dolaplar ve gusülhanenin bulunduğu odaya geçilir(Fotoğraf:101). Sofanın batısında yer alan kapılar kare planlı odalara açılır.

Kuzeybatıda yer alan oda mutfak mekanı olarak kullanılmıştır (Çizim:83). Sofanın kuzeyinde kapı içerisinde yer alan merdivenden çatı katına çıkılmaktadır. Çatı katı orta ekseninde yer alan kısım düşey dikdörtgen formda bir mekandan oluşmaktadır. Bu oda da güney cepheye doğru çıkma yapmıştır. Odanın iki yanında yer alan kapılar tavan arasına açılır (Çizim:84).

Cepheler: Yapının doğu cephesi sokağa bakmaktadır. 2.kat çıkma yapmıştır. Çıkmanın üzeri üçgen alınlığa sahiptir. Güneydoğu köşesi konsolla desteklenmiştir (Fotoğraf:102). Güney cephe bahçeye bakar vaziyette olup sokak cephesini de görmektedir. 1.katta balkonlu girişi bulunan cephenin 2.katı çıkma yapmıştır. Çatı katı pencere açıklıkları üçgen alınlığın içerisinde kalmıştır(Fotoğraf:103). Batı cephesi 2.kat çıkma yapmış güneybatı köşeden konsolla desteklenmiştir. Çatı katı üçgen alınlıklı olup orta ekseninde diğer cephelerde olduğu gibi pencere açıklığı bulunmaktadır.

Kapılar: Sokağa açılan doğu cephede yer alan iki adet kapı çift kanatlı ahşap malzemeden yapılmıştır. Bahçeye açılan kapı daha büyük boyutlarda yapılmış olup sundurma ile üzeri kapatılmıştır. düşey tahtaların arka taraftan üç yatay kuşakla tutturulmasıyla yapılmış olan kapı bombeli iri başlı çivilerle dışarıdan çakılmıştır. Kapı etrafı bahçe duvar örgüsü ile çevrilmiştir. Eve giriş kapısı çift kanatlı olup etrafında pencerelerle çerçevelenmiştir. Oda kapıları büyüklüklerine ve işlevlerine göre tek kanatlı yada çift kanatlı yapılmıştır.

Pencereler: Yapının zemin katında sokak cephesinde söveli küçük formlu havalandırma amaçlı pencere yer alır. Doğu cephede 1.katta dört adet, 2.katta üç adet dikdörtgen planlı, çatı katında da yatay dikdörtgen planlı pencere bulunmaktadır. Aynı şekilde güney cephede zemin katta iki adet farklı büyüklüklerde pencereler bulunmaktadır. 1.katta giriş kapısının iki yanında birer adet, odalarda ikişer adet pencere yer alırken , 2.kat da sofada iki, odalarda iki olmak üzere altı adet düşey dikdörtgen pencere açıklığı mevcuttur. Çatı katı aynı şekilde iki dikdörtgen planlı pencereye sahiptir. Batı cephe zemin katta bir adet, 1.katta iki adet, 2.katta dört adet düşey dikdörtgen planlı pencere açıklığı bulunmaktadır.

Tavanlar: Zemin kat bakkal tavanla kaplıdır. Diğer katlar düz ahşap tavanlıdır. Evin üzeri kırma çatı olup alaturka kiremitle kaplanmıştır. Yapıya bitişik olan müştemilatın üzeri tek eğimli çatı ile örtülüdür.

Süsleme: Evin içerisinde ve cephede herhangi bir süsleme detayı bulunmazken daha çok cephelerde kullanılan üçgen alınlık, çıkmalar, konsollar gibi yapı elemanlarıyla hareketlilik kazandırılmaya çalışılmıştır.

Yapı sistemi ve malzemeler: Yapının ana malzemesi ahşap çatki arası tuğla örgülü olup üzeri sıvalıdır. Tüm kapı kanatları ve pervazları , pencere söveleri, odalarda yer alan kornişler, merdiven basamakları, korkulukları ve küpeşterleri, ahşap silmeler dikmeler ve konsollar, çıkmayı alttan destekleyen ahşap ayaklar, tavan ve taban döşemeleri ile çatı konstrüksiyonunda ahşap malzeme kullanılmıştır. Kapı ve dolap mekanizmalarında demir malzeme kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının tarihi bilinmemekle birlikte katalog 12 ile aynı sokakta yer almaları ve plan açısından benzer olmaları dolayısı ile bu yapının da 19. yy'ın sonu ile 20. yy'ın başında yapıldığı düşünülmektedir.

Katalog No: 14**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Erol KARGI**Adresi:** Cumhuriyet Caddesi, Hoca Süleyman Mahallesi, No:156 adresinde, tapunun 30-30 Ta Pafta, 400 Ada, 34 Parselinde yer almaktadır (Çizim:85).**İnceleme tarihi:** 03.07.2013**Kat adedi:** Bodrum + Zemin +1.Kat+**Bahçede bulunan elemanlar:** -

Plan Özellikleri: İç sofalı plan tipine giren ev bodrum, zemin ve 1.kattan oluşmaktadır. Bodruma güney cephede yer alan çift kanatlı kapıdan girilmektedir. Üç odada oluşan bodrumun doğu duvarında yer alan merdivenle zemin kata çıkılır. Ayrıca batı duvarı hizasında da yine üst kata çıkışı sağlayan merdiven bulunmaktadır (Çizim:86-Fotoğraf:104). Zemin kata batı cephede yer alan çift kanatlı ahşap kapıdan geçilir. Girişte yer alan sofanın iki yanında odalar sıralanmıştır. Güney de yer alan iki odayı birbirine bağlayan çift kanatlı ara kapısı vardır. Sofanın batısında yer alan merdivenler 1.kata çıkmaktadır. Sofanın kuzeyinde yer alan odanın batı duvarında duvarla çevrilmiş tuvalet ve lavabo yer alır Kuzey duvarında ise dolaplar yer alır. (Çizim:87-Fotoğraf:105). Zeminden on altı basamaklı merdivenle 1. kat sofaya çıkılır. Sofanın güney ve kuzey yanlarında ikişer oda bulunur. Güneyde yer alan odalar zemin katla aynı plana sahiptir. Kuzeyde bulunan odalar ise yine çift kanatlı kapı ile birbirine bağlanmıştır. Kuzeybatıda yer alan odanın kuzey duvarında dolaplar bulunur. Kuzeydoğudaki oda mutfak mekanı olarak kullanılmıştır. Kuzeybatı duvarında tezgah, batı duvarında ise banyo bulunmaktadır (Çizim:88).

Cephe: Yapı arazi eğiminden dolayı düzgün olmayan plana sahiptir. İki cepheden de caddeyi gören evin ilk cephesi doğu cephedir . Sade bir görünüme sahip olan cephenin üst katı çıkma yapmıştır. Çıkmanın altı ahşap eliböğründelerle desteklenmiştir(Fotoğraf:106). Güney cephe kot farkından dolayı farklı bir cephe görünümüne sahiptir. Üst kat bu cephede de çıkma yapmış ve eliböğründe ile desteklenmiştir (Fotoğraf:107). Kuzey ve doğu cepheler komşu evlere bitişik nizamda oldukları için kapalıdır. Yapının güney ve batı cepheleri ahşap köşe pervazlıdır. Katla ahşap silmeyle birbirinde ayrılmıştır.

Kapılar: Dışarıya açılan iki kapıdan; Sokağa açılan bodrum kapısı çift kanatlı yapılmıştır. Caddeye açılan zemin kat kapısı yine çift kanatlı yapılmıştır ama diğer kapıya oranla daha gösterişli görünümüne sahiptir. Oda kapıları tek kanatlı kapılardan oluşmaktadır. Odalar arası geçiş kapıları çift kanatlı yapılmıştır.

Pencereler: Batı cephede bodrum katta küçük söveli pencereler, zemin katta kapısının sağında dikdörtgen planlı pencere ve kapının iki yanında ve 1.katta daha geniş formlu dikdörtgen planlı pencereler bulunur. Güney cephede küçük formlu üç adet bodrum katta, değişik boyutlarda iki adet zemin katta ve yine değişik boyutlarda iki adet 1.katta pencereler bulunmaktadır.

Tavanlar: Bodrum katı bakkal tavanlı, zemin ve 1.kat düz ahşap tavanlıdır. Konutun üzeri kırma çatılı olup oluklu alaturka kiremitle kaplanmıştır.

Süsleme: Evin zemin kat giriş kapısı kanatları üzerinde geometrik motiflerden oluşan süslemeler yer alır. Ayrıca cephede yer alan elibögründeler cepheleri hareketlendirmişlerdir. Kuzeydoğuda yer alan odaların dolap kapakları oyma tekniğiyle geometrik motiflerle bezenmiştir.

Yapı sistemi ve malzemeler: Yapı subasman seviyesine kadar moloz taşla inşa edilmiş devamında da hımiş tekniği uygulanmıştır. Tüm kapılar, Pencere çerçeveleri, tavan be taban döşemeleri, kat silmeleri, elibögründeler, çıkmanın alt kısmı, dolaplar ve merdiven basamakları ve çatı konstrüksiyonun da ahşap malzeme kullanılmıştır. Kapı ve dolap mekanizmalarında demir malzeme kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının sahibi evin 1923 tarihinden sonra inşa edildiğini beyan etmiştir.

Katalog No: 15**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Volkan Hazneci-1922**Adresi:** Ulus Caddesi, No:47 adresinde, tapununun 30-30 Ta Pafta, 25 Ada, 9 Parselinde yer almaktadır .**İnceleme tarihi:** 04.07.2013**Kat adedi:** Zemin +1.Kat+Çatı Katı**Bahçede bulunan elemanlar:**Fırın

Plan Özellikleri: İç sofalı plan tipine giren ev zemin kat, 1.kat ve çatı katından oluşmaktadır. Evin zemin katına kiracı olarak oturan şahıs izin vermediği için girilememiş ve çizim yapılamamıştır. 1. kata kuzeydoğuda yer alan sekiz basamaklı merdivenle çıkılmakta ve sofa kısmına girilmektedir. Sofanın güney, batı ve doğu tarafında yer alan kapılar odalara açılmaktadır. Sofanın batı duvarında yer alan kapılar mutfak ve oturma odasına açılır. Kuzeydoğuda yer alan mutfağın güney duvarında tezgah ve ocak bulunmaktadır. Güneydoğuda yer alan oturma odasının kuzey duvarında ocak nişi ve gömme dolap içerisine yapılmış gusülhane bulunmaktadır(Fotoğraf:109). Sofanın güney duvarında yer alan çift kanatlı kapı çıkma yapmış odaya açılmaktadır. Sofanın batı duvarında yer alan kapılar oturma odası ve mutfağa açılır.Güneybatıda yer alan odanın kuzeydoğu duvarında gömme dolap bulunmaktadır. Kuzey duvarında yer alan çift kanatlı kapı mutfağa açılır. Mutfağın kuzey duvarının orta kısmında ocak ve şerbetlik, ocağın iki yanında ise dolaplar mevcuttur (Fotoğraf:109). Mutfağın batı duvarında yer alan kapıdan sonradan yapıldığını düşündüğümüz hole geçiş yapılmaktadır. Hol evin kuzeyine sonradan eklenen tuvalet ve banyolar ile birlikte L plan şeklini almıştır. Holün güney duvarından bahçeye merdivenle ulaşılmaktadır(Çizim:89). Sofanın batısında yer alan merdivenle çatı katına çıkılmaktadır. Çatı katının kuzeyinde yer alan küçük oda kuzey cepheye çıkma yapmıştır. Ortada yer alan dikdörtgen planlı oda salon olarak kullanılmıştır. Doğu ve batı duvarında yer alan tek kanatlı kapılardan dikdörtgen planlı basık şekilde yapılmış iki mekana geçilmektedir. Bu mekanlar depo olarak da kullanılmıştır. Salonun güneyinde yer alan çift kanatlı kapı balkona açılmaktadır (Çizim:9-Fotoğraf:110-111).

Cephe: Yapının güney cephesi zemin kattan çatı katına kadar orta eksenden çıkıntı yapmıştır. zemin kat ve 1. kat kapalı mekana dahil edilirken çatı katı çıkması balkon olarak kullanılmıştır. Balkon üzerinde yer alan üçgen alınlık içerisinde evin inşa

kitabesi yer almaktadır (Fotoğraf:112). Yapının batı cephesi sade tutulmuş olup bu cepheye sonradan mekan ilave edilmiştir.

Kapılar: Evin bahçe giriş kapısı günümüze ulaşmamıştır. Evin zemin katına güney cephede yer alan tek kanatlı ahşap kapı ile giriş yapılmaktadır. 1. kata kuzey doğuda yer alan merdivenlerle ulaşılan tek kanatlı ahşap kapıyla girilmektedir. 1. katın güneydoğusunda yer alan odaya ve güneyde bulunan salon kısmına çift kanatlı, diğer odalara ise tek kanatlı ahşap kapılar ile geçiş yapılmaktadır.

Pencereler: Yapının tüm pencereleri dikdörtgen şekilde ve ahşap malzeme ile yapılmıştır. Güney cephede yer alan odalarda ikişer adet, diğer cephelerde yer alan odalarda ise tek pencere bulunmaktadır. Çatı katı balkonda yer alan çift kanatlı kapının iki yanında da birer adet pencere bulunmaktadır.

Tavanlar: Evin tüm odalarının tavanları düz tavan şekilde ve ahşap malzemenen yapılmıştır. evin üzeri beşik çatı ile örtülü olup çıkma yapan üçgen alınlıklı bölüm bu çatıya bağlanmıştır.

Süsleme: Yapının güney cephesinde yer alan balkon korkulukları ahşap malzemenen yapılmış geçmelerden oluşmaktadır. 1. katın kuzeydoğusunda yer alan mutfak duvarındaki ocak üzerinde yer alan şerbetlik, ortada yarım daire şeklinde bir niş ve iki yanında yer alan altlı üstlü iki gözden oluşmaktadır. Gözlerin üzerinde geometrik şekiller bulunur. şerbetliğin üst kısmında simetrik olarak yerleştirilmiş iki adet çiçek motifi bulunmaktadır (Fotoğraf:113).

Yapı sistemi ve malzemeler: Yapı ahşap çatki arası tuğla örgü şeklinde yapılan ve hımış tekniği olarak bilinen teknikle inşa edilmiştir. Dış kapı, oda kapıları, pencere çerçeveleri, tavan ve taban döşemeleri, kat silmeleri ve dikmeler, merdiven basamakları ve korkulukları, balkon tavan ve taban döşemesi ile korkulukları ve çatı konstrüksiyonunda ahşap malzeme kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının kuzey cephesinde yer alan kitabesinde 1922 tarihi yazmaktadır.

Katalog No: 16**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Sabri KAPLAN-?**Adresi:** Balı Caddesi, Kaledibi Sokak No:12 adresinde yer almaktadır .**İnceleme tarihi:** 06.07.2013**Kat adedi:** Zemin +1.Kat**Bahçede bulunan elemanlar:**

Plan Özellikleri: Dış sofalı plan tipine giren ev zemin kat ve 1.kattan oluşmaktadır.Kuzey cephede yer alan tek kanatlı ahşap kapıdan girilen sofanın batı duvarında yer alan kapı odaya açılır. Sofanın batı duvarında yer alan diğer kapı sonradan kapatılarak bakkal mekanı oluşturulmuştur. Sofanın güney duvarında yer alan kapıdan tuvalete geçilir(Çizim:91).Sofanın doğu duvarı bitişiğinde yer alan ahşap merdivenle üst kata çıkılmaktadır(Fotoğraf:114). Üst kat sofa ve sofanın batısında yer alan odalardan oluşur. Sofanın kuzey kısmı camekanlı kapı ile sınırlandırılarak küçük oda oluşturulmuştur. Sofanın batısında yer alan iki odada kuzeybatıda bulunan oda salon olarak kullanılmıştır. Odanın güney duvarında gömme dolaplar bulunur(Fotoğraf:115). Güneybatıda yer alan oda yatak odası olarak kullanılmıştır. Sofanın doğu duvarında yer alan kapı ıslak mekanlara(tuvalet-banyo) açılır (Çizim:92).

Cephe : Yapı iki cepheden de sokağı görebilen köşe evi olarak yapılmıştır. İlk cephe eve giriş kapısının yer aldığı kuzey cephedir. Bu cephe üst katı çıkma yapmıştır. Üst kat orta aksı üçgen alınlıklıdır (Fotoğraf:116). Batı cephe üst katta çıkma yapmış ahşap eliböğründelerle çıkma altı desteklenmiştir. Alt katta yer alan pencere yakın zamanda değiştirilmiştir (Fotoğraf:117).

Kapılar: Eve giriş kapısı ve oda kapıları tek kanatlı olup ahşap malzemenle yapılmıştır.

Pencereler: Evin üst katında orijinal dikdörtgen iki kanatlı pencereler bulunmaktadır. 1.katta kuzey cephede altı adet, batı cephede beş adet pencere bulunmaktadır. Alt katta kapı üzerinde ve kapının sağ yanında havalandırma ve aydınlata amaçlı iki adet pencere bulunmaktadır.

Tavanlar: Evin zemin katı düz ahşap tavanlıdır. 1.kat oturma odası tavanı gövdesi düz ahşap malzeme ile tavan etrafında yer alan silme ve silme üzerinde yer alan "s" kıvrımları alçı malzemedan yapılmıştır. Evin üzeri beşik çatı ile örtülü olup alaturka kiremitle kaplanmıştır.

Süsleme: Evin üst katı yatak odasında yer alan alçı lambalık yarım daire şeklinde çıkıntı yapmış külah formunda düzenlenmiştir. Lambalığın altı kısmı yaprak motifiyle sonlandırılmıştır. Salon da yer alan tavan silmesi "s" kıvrımları dekoratif olarak kullanılmıştır.

Yapı sistemi ve malzemeler: Ev hıms tekniğiyle yapılmıştır. Dış kapı, oda kapıları, pencere kanatları ve söveleri, çıkmanın alt kaplamasın ve eliböğründeler, saçak kaplaması, tavan ve taban döşemesi, merdiven basamakları ve korkulukları ahşap malzemedan yapılmıştır. Alçı sadece lambalık ve üst kat salon tavan silmesinde kullanılmıştır. Maden ise pencere ve kapı mekanizmalarında ve cephe de yer alan asma yapraklarını taşımak için kullanılan demir çubuklarda kullanılmıştır.

Tarihlendirme: Yapının üst katında bulunan salonun doğu duvarında yer alan alçı levha içerisinde 1919 tarihi yazmakta olup, bu sebeple yapının 1919 tarihinde ya da daha önce yapıldığını söyleyebiliriz.

Katalog No: 17**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Fatih SAPAN-?**Adresi:** Nusratiye Mahallesi, Çorbacı Sokak No:10 adresinde yer almaktadır .**İnceleme tarihi:** 09.07.2013**Kat adedi:** Zemin +Ara Kat+1.Kat**Bahçede bulunan elemanlar:**

Plan Özellikleri: Yapı zemin kat, ara kat ve 1. kattan oluşmaktadır. Zemin katta depo ve dükkan olarak kullanılmıştır. Zemin katın kuzeyinde üç ayrı giriş mevcuttur. Kuzeydoğuda yer alan giriş kepenk şeklinde olup dükkana, güneybatıda yer alan giriş depo kısmına, ortada yer alan kapı ise eyvan şeklindeki mekana açılmaktadır (Çizim:93). Zemin katın güneydoğusunda ve güneybatısında yer alan iki ayrı merdivenle ara kata ulaşılmaktadır. Ara katın doğusunu kaplayan dikdörtgen şeklindeki mekan diğer odalardan bağımsızdır. Ara katın orta ekseninde yer alan mekan ile batısında kalan odaya ise aynı yolla ulaşılmaktadır. Bu katın kuzeybatısında yer alan odanın güneyinde dolap bulunmaktadır (Fotoğraf:118). Ara katın güneybatısında yer alan merdivenle 1. kata ulaşılmaktadır (Çizim:94). 1. kat merdivenle ulaşılan alan dışında kuzeyde iki ve güneybatıda bir olmak üzere toplam üç mekandan ibarettir (Çizim:95 -Fotoğraf:119).

Cephe: Yapının batı ve doğu cephesi binalara bitişik olup kör cephe olarak tabir edilir. Kuzey cephesi sokağa bakmakta olup, bu cephede üç ayrı giriş mevcuttur. yapının 1. katı sokağa doğru çıkma yapmaktadır. 1. katta simetrik olarak düzenlenmiş pencereler vardır. Ayrıca ara katın üzerinden çıkma yapan kısmı eliböğründelerle desteklemektedir(Fotoğraf:120). Yapının güney cephesinin zemin kat kısmı eyvan şeklinde düzenlenmiş, birinci kat kısmı ise sade şekilde düzenlenmiştir.

Kapılar: Evin kapıları zemin katın kuzey cephesinde yer alan kepenkli kısım ve çift kanatlı iki kapı haricinde tek kanatlı ve ahşap kanatlı kapılardır.

Pencereler: Evin zemin katında sadece bir adet pencere bulunmakta olup bunun temel sebebi bu katın depo olarak kullanılmasıdır. Yapının ara katında beş tane kuzey cephede ve üç tanede güney cephede olmak üzere dışarı açılan sekiz adet dikdörtgen pencere vardır. ayrıca ara kat mekanları arasında iki adet pencere yer almaktadır. Evin 1. katında

ise altı tane güney cephede ve altı tane de kuzey cephede olmak üzere toplam on iki adet dikdörtgen pencere yer almaktadır.

Tavanlar: Evin zemin katı güney cephede yer alan beşik tonozlu eyvan dışında düz ahşap tavanlıdır. Ara kat tavanı ve birinci katın tavanı düz ahşap tavanlı olup, birinci katın odalarında tavanda dikdörtgen şeklinde çerçeveler oluşturulmuş ve çerçevelere in üzeri kıvrımlarla hareketlendirilmiştir. Evin üzeri kırma çatı ile örtülü olup alaturka kiremitle kaplanmıştır.

Süsleme: Evin üst katı yatak odasında yer alan alçı lambalık yarım daire şeklinde çıkıntı yapmış külah formunda düzenlenmiştir. Lambalığın altı kısmı yaprak motifiyle sonlandırılmıştır. Salon da yer alan tavan silmesi "s" kıvrımları dekoratif olarak kullanılmıştır.

Yapı sistemi ve malzemeler: Yapı ahşap çatkı arası tuğla örgü şeklinde yapılan ve hımış tekniği olarak bilinen teknikle inşa edilmiş olup dış kapı, oda kapıları, pencere kanatları ve söveleri, çıkmanın alt kaplaması, eli böğründeler, saçak kaplaması, tavan ve taban döşemesi, merdiven basamakları ve korkulukları ahşap malzemedan yapılmıştır. Maden ise pencere ve kapı mekanizmalarında kullanılmıştır.

Katalog No: 18**Evin veya sahibinin adı ve inşa tarihi:** Fatih SAPAN-?**Adresi:** Nusratiye Mahallesi, Çorbacı Sokak No:11 adresinde yer almaktadır .**İnceleme tarihi:** 09.07.2013**Kat adedi:** Bodrum kat+Zemin Kat**Bahçede bulunan elemanlar:**

Plan Özellikleri: Fatih Sapan 'a ait olan ve K17 nin güney cephesinde ortak bahçede yer alan ev bodrum ve zemin kattan oluşmaktadır. Bodrum katı girişi yaklaşık yirmi basamaklı merdivenle hemen karşısında arka sokağa açılan kapının olduğu yere uzanır. Merdivenlerin sol kolunda yer alan kapı bodrum katı odalarına açılır (Fotoğraf:122). Oda boylar olabildiğince yüksek tutulmuştur. Burası depo ve atölye olarak kullanılmıştır (Fotoğraf:123). Yapının kuzey cephesinde yer alan kemerli eyvan oluşturulmuş giriş bulunur. Kapı sofaya açılır. İç sofalı plan tipine giren ev, sofa etrafına dizilmiş odalardan oluşur. Kuzeydoğu da yer alan oda mutfak olarak kullanılmıştır. İçerisinde Ocak ve dolaplar bulunur (Fotoğraf:124). Güney duvarında yer alan çift kanatlı kapı diğer odaya açılır. Bu odada herhangi bir dolap yada ocak yoktur. Sofanın güneybatısında yer alan odalar da aynı formda düzenlenmiştir. İki odanın ortak duvarlarında gömme dolaplar bulunmaktadır. Sofa oda kapılarının arasına altı kapaklı dolap üstü şerbetlik olarak yapılmış dekoratif elemanlar bulunur.

Cephe: Yapının kuzey cephesi diğer eve bakmakta olup girişinin kemerli olması dışında sade bir görünüme sahiptir(Fotoğraf:125). Doğu ve batı cepheler sağır duvarlardan oluşur. Güney cephe de her oda da üçer adet olmak üzere dokuz adet pencere bulunur.

Yapı sistemi ve malzemeler: Yapı ahşap çatki arası tuğla örgü şeklinde yapılan ve hımmış tekniği olarak bilinen teknikle inşa edilmiş olup dış kapı, oda kapıları, pencere kanatları ve söveleri, saçak kaplaması, tavan ve taban döşemesi ahşap malzemeden yapılmıştır. Maden ise pencere korkuluklarında ve kapı mekanizmalarında kullanılmıştır.

4. DEĞERLENDİRME

4.1 Plan Özellikleri

Sofanın konumuna göre yapılan gruplama ile, geleneksel Merzifon evlerinin planları karşılaştırıldığında genelinin iç sofalı plan tipine girdiği görülmektedir. 18 adet Merzifon evi incelenmiş, 14 adedinin iç sofalı, 4 adedinin de dış sofalı olduğu belirlenmiştir. Sofaya göre yaptığımız bu inceleme sonucu Merzifon Evleri plan itibariyle "iç sofalı" ve "dış sofalı" evler olmak üzere iki başlıkta incelenir.

4.1.1. İç Sofalı Evler

İç sofalı plan tipinde odalar sofanın iki yanına dizilmiş şekildedir. Sofa evi orta eksenden ikiye böler. İç sofalı plan tipi, bodrum ve iki kattan oluşan evlerde daha fazladır. Bu tipteki evlerin bodrum katları, depo ve odunluk olarak kullanılmaktadır. İç sofalı tipte pek çok örnek bulunmaktadır. Yapılan incelemede evlerin yarısından fazlasının iç sofalı plan tipinde olduğu görülmektedir. Bu evlerin plan şemaları hemen hemen aynıdır. Bodrum katların sokak cephelerinde küçük pencere açıklıkları bulunmaktadır. Bodrum katlara giriş evin bahçe cephesinden sağlanmıştır. Bazı evlerde ek olarak evin sofa kısmında merdivenle inilebilmektedir. Bodrum kat odaları üst katlardan bağımsız yapılmış odalar olabildiğince geniş tutulmuş ve duvarlar genellikle sıvasız yapılmıştır. İç sofalı evler; K.1-Çizim:4, K.3-Çizim:22, K.4-Çizim:30, K.5-Çizim: 34, K.6-Çizim: 42, K.7-Çizim:49, K.8-Çizim:59, K.9-Çizim:65, K.13-Çizim:81, K.14-Çizim:86, K.17-Çizim:93, K.18-Çizim:96.

Evin bahçesi genellikle evin arka cephesinde yer almakta olup bazı evlerin bahçesi bulunmamaktadır. Hamdi BASMACI(Katalog 5 - Çizim:39), Hüsametdin KIRAÇ (Katalog 8- Çizim:59), Faruk GEYİK (Katalog 13-Çizim:87) evleri, iç sofanın bahçe yönüne çıkma yaptığı evler olarak gösterilebilir.

İç sofalı plan semasının 19. yüzyılın sonlarında itibaren uygulanmaya başladığını söyleyebiliriz. Nedeni ise geleneklerin yavaş yavaş değişmesi, iklimi sert olan yerlerde

bu plan tipinin dışarıya karşı daha kapalı olması ve dış sofalı plan şemasına göre daha korunaklı olması gösterilmektedir⁴⁴.

4.1.2. Dış Sofalı Evler

Bu plan tipinde odalar sofanın bir kenarına dizilmişleridir. Merzifon'da dört adet ev dış sofalı plan tipine girmektedir. Bu evlerin sayılarının az oluşunun nedeni, evin mahremiyetini sağlayamaması olabileceğini düşünmekteyiz. Ramazan Remziye KOZLU (Katalog 2-Çizim: 12), Mehmet KUTUCU(Katalog 10-Çizim:69), Rabia BOZKURT(Katalog 11-Çizim:76), İsmail ÖZDOĞAN(Katalog 12-Çizim:82) evleri dış sofalı plan tipine girmektedir. Dış sofalı evler, iç sofalı evlere göre daha küçük yapılmışlardır. Mehmet KUTUCU, Ramazan Remziye KOZLU konutları sokaktan ve bahçe cephesinden dışa taşkın yapılmışken, İsmail ÖZDOĞAN ve Rabia BOZKURT evleri sadece sokak cephesinden çıkma yapmışlardır. İsmail ÖZDOĞAN ve Rabia BOZKURT evleri bir bahçeye sahip değildir.

4.2. Cephe Özellikleri

4.2.1. Cephe Düzeni

Merzifon merkezindeki eski sokaklar genellikle bitişik düzen içinde yapılan evlerle sınırlandırılmış olup, sokakların Müslim, Gayrimüslim (bazı mahalleler dışında) olarak ayrıştırıldığı yazılı kaynaklardan bilinmektedir. Bazı evlerin yan cepheleri komşu evlere bitişik olarak yapıldığından sağır tutulmuştur. Evlerde yaşayanların ekonomisine bağlı olarak gelişen cepheler de tek düzelik olmamasının yanında pek çok ortak özelliklerde bulunmaktadır. Merzifon evleri genellikle iki cepheli olup iki veya üç katlı olarak yapılmışlardır.

İncelenen 18 evden, 13 adet ev iki katlı, 5 adet ev üç katlıdır. Evlerin 4 adedi içeriye çekilmiş girişli, 9 adedi yükseltilmiş girişli, 5 adedi de düz girişlidir. Esas cepheler sokak cephesidir. Evler genellikle ortada çıkma iki yanda giyotin ikişer adet pencere açıklığına sahiptir. İncelenen evler içerisinde Katalog 6 ve 11 dışında köşe pahlarına rastlanmamıştır. Bu iki ev de sokak köşesinde yer almaktadır.

---

⁴⁴ Yüksel Sayan ve Sahabettin Öztürk, *Bitlis Evleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, TTK Basımevi, Ankara 2001, s. 100.

EVLERİN GİRİŞLERİ		
İÇERİYE ÇEKİLMİŞ GİRİŞLİ	YÜKSELTİLMİŞ GİRİŞLİ	DÜZ GİRİŞLİ
K.2	K.1	K.8
K.4	K.3	K.9
K.6	K.5	K.17
	K.7	K.18
	K.10	
	K.13	
	K.15	
	K.16	

4.2.1.1. İki Katlı ve Üç Katlı Evlerde Cephe

Bodrum üzeri iki kat ve üç kat şeklinde yapılan evlerin üst katta yer alan çıkmaların bir çıkıntısı olarak kimi zamanda üst kat çıkma şeklinde sokağa doğru uzanmaktadır. Geleneksel Merzifon Evleri genellikle iki katlı olup üst katlar ya çıkma şeklinde yapılmıştır ya da balkon açıklığı bulunmaktadır. İki ve üç katlı çıkmalı evleri tabloda gruplayacak olursak;

Cephe çıkmalı Evler	Cephe Çıkmalı Üçgen Alınlıklı Evler	Ortada Tek Cumbalı Alınlıklı Evler	İki Katlı Balkonlu Evler	İki Katlı Balkonlu Cephe Çıkmalı Evler	İki Katlı Balkonlu Üçgen Alınlıklı Evler	Çıkmasız Düz Evler
K.14	K.6	K.5	K.1	K.11	K.7	K.9
K.18	K.8	K.10	K.2		K.15	
	K.17	K.12	K.3		K.16	
		K.13	K.4			

4.2.1.2. Evlerdeki Arka Cephe Hareketleri

İncelediğimiz evler arasında arka cephelere de ön cepheler kadar önem verilmiştir. Bazı evlerin ön cepheleri düz iken arka cephelerde çıkmalarla hareketlendirildiği

görülmüştür. Bazen de komşu evle bitişik nizamda yapıldığı için sağır duvardan oluşur. Arka cephe hareketlerini gruplandırdığımızda birkaç başlık karşımıza çıkar.

Düz Cephe	Balkonlu Cephe	Tek Cumbalı Üçgen Alınlık	Cephe Çıkmalı	Sağır Duvar
K.1	K.2	K.5	K.6	K.11
K.3	K.4	K.8		K.12
K.9	K.7	K.10		K.13
K.18		K.15		K.14
		K.16		K.17

4.2.1.3. Alınlıklar

Merzifon' da ki evlerde üçgen alınlıklar yaygın olarak uygulanmıştır. Genellikle ortada tek cumba üzerinde kullanılan üçgen alınlık inceleme yaptığımız ancak çeşitli sebeplerden dolayı katalog içerisine alamadığımız bir çok evde de karşımıza çıkmıştır. Alınlıkların içerisi iki örnek dışında boş bırakılmıştır. Katalog 1 (Fadime TURAYLAR) evinde alınlık içerisinde Osmanlı dönemine ait ay-yıldız motifi olan madalyona benzer metal obje bulunmaktadır. Katalog 17 (Volkan HAZNECİ) evinde ise alınlık içerisinde evin inşa tarihi olan 1341 tarihi yazmaktadır.

ALINLIKLAR			
Tek Cumba Üzerinde Alınlık	Çıkma Üzerinde Alınlık	Ön ve Arka Cephe de Alınlık	Balkon Üzerinde Alınlık
K.5	K.6	K.8	K.1
K.10	K.17		K.3
K.12	K.18		K.4
K.13			K.15
K.16			K.16
			K.17

4.2.2. Girişler

Merzifon 'da bahçeli olan evlerin bir kısmında giriş avludan bir kısmında sokaktan bir kısmında ise hem avludan hem de sokaktan sağlanmıştır. Merzifon evlerini üç ana başlık altında gruplandırabiliriz;

- 1.Girişi sokaktan olan evler
- 2.Girişi avludan olan evler.
- 3.Girişi sokaktan ve avludan olan evler.

Girişi sokaktan olan evlerin bir bölümünde hem avlu kapısından hem de sokaktan düz ayak olarak giriş sağlamıştır. Avludan girişi olan evlerde genelde yükseltilmiş girişlere sahiptir.

4.2.2.1 Girişi Sokaktan Olan Evler

İncelediğimiz evler arasında girişi sokaktan düz bir girişle sağlanan beş adet ev belirlenmiştir (K11-12-14-17-18). Bu evlerden üç adedinin kapısı tek kanatlı yapılmışken bir tanesi çift kanatlıdır(K11-12-17/K18). İncelenen evlerden üç adedi zemin kat cephesi hareketsizken üst katları çıkma yapmıştır (K11-17-18). Sokaktan girişli evlerden K11-K12-K17 'nin kapıları giriş aksının solunda yer alırken K18(Fatih Sapan)'in giriş kapısı cephe aksının ortasında yer almaktadır.

4.2.2.2 Girişi Avludan Olan Evler

İncelenen evlerin içerisinde yedi adedinin girişi yalnızca avludan yapılmaktadır. Bu tip evlerin daha büyük ve gösterişli olduğu bu yüzdende maddi durumu iyi insanların yaşadığını söyleyebiliriz. Avludan girişli evlerin kapıları çift kanatlı dikdörtgen planlı ahşap malzemedden yapılmıştır. Kolordu sokakta karşılıklı olarak bulunan üç ev bu sokakta bu tipin yoğun olduğunu göstermiştir. Aile mahremiyeti gözetilmesinin yanında Kolordu Sokakta Konforlu Lojman Evleri olarak geçen Amerikan Koleji öğretim üyelerinin ve ailelerinin kaldığı Gayrimüslim evleri aynı zamanda onların mahallesi olarak kurulmuştur. Girişi avludan olan diğer evler farklı mahallelerde yer almaktadır.

Kolordu sokakta yer alan Fadime TURAYLAR'a (K1) ait olan eve yalnızca avludan girilmektedir. Yüksek duvarlara sahip olan bu evin çift kanatlı ahşap bir kapısı vardır.

Şerbetçi sokakta yer alan Mehmet KUTUCU(K10)'ya ait olan evde aynı şekilde avlu kapısına sahiptir. Çift kanatlı ahşap malzemedden yapılan kapının üzeri sundurma ile örtülmüştür.

4.2.2.3. Giriş Sokaktan ve Avludan Olan Evler

Merzifon'da yedi adet evin girişi hem sokak kapısında hem de avlu kapısından sağlanmıştır. İncelenen bu evlerin sokak kapıları tek kanatlı ahşap malzemeden olup, üç adedi bodrum kata açılırken, üç adedi zemin kata açılmaktadır. Avlu kapıları ahşap malzemeden çift kanatlı yapılmıştır. Bu kapıların genellikle yük hayvanlarının girişi için kullanılmıştır.

Hamdi Basmacı Konağı olarak geçen (K5) evin iki cephesinde de kapı yer almaktadır. Kuzey cephede yer alan ahşap malzemeden çift kanatlı yapılan kapı daha büyük boyuttadır. Evleri girişlerini tabloda özetleyecek olursak;

GİRİŞLERİNE GÖRE EVLER		
Giriş Sokaktan Olan Evler	Avludan Olan Evler	Hem Sokaktan Hem Avludan Olanlar
K.11	K.1	K.2
K.12	K.3	K.5
K.14	K.4	K.6
K.17	K.9	K.7
K.18	K.10	K.8
	K.15	K.13
	K.16	

4.3. Kat sistemi

Merzifon'da konak tipinde yapılmış nadir evler de bulunmaktadır. Bahçesinde yer alan servis elemanları olsun, iç ve dış görünümü olsun birbirinden farklılık gösteren bu evlerden tez yazım aşamasında çeşitli sebeplerle (vandalizm, doğal yıkım) günümüze ulaşamamış olanları ayırt ederek değerlendirmeye aldığımız için şu anda konak olarak geçen yalnızca bir ev kalmıştır. Hamdi Basmacı Konağı (K5) olarak geçen bu ev 1923 yılında yapılmıştır.

4.3.1. Avlular

Evler genellikle arazinin yol kenarına inşa edilmiş olup sokak ile doğrudan görsel bir ilişki sağlanmıştır. Sıradan evlerde giriş avlusu ya da küçük bahçe, mutfak, depo, ahır

ve samanlık ile çevriliydi. Avluların zemini genellikle topraktı⁴⁵. İncelenen evler içerisinde on dört adedinin küçük de olsa bir avluya sahip olduğu belirlenmiştir (Katalog 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-13-15-16-18). Avluda kimi zaman fırın, çeşme ve odunluk kimi zamanda, mutfak, depo ve ahır yer almıştır.

Konak tipinde olan Hamdi Basmacı(K5) evinin avlusunda aşevi, çeşme, kümes, ahır, havuz, misafir köşkü bulunur. Aile mahremiyetinde yola çıkarak avlu etrafında yer alan duvarlar yüksek tutulmuş, bu evlerde bayanlar için avlu içerisinde yaşama alanı sunulmuştur. Avludan girişin sağlandığı on dört ev farklı mahallelerde karşımıza çıkmaktadır.

Hüsamettin Kıraç (K8)'a ait olan evin avlusunda ise fırın ıslak mekanlar ve çeşme bulunmaktadır. Toprak zeminden oluşan bahçede çeşitli meyve ağaçları bulunmaktadır.

4.4.1.1. Çeşmeler

İncelenen evlerin yedi adedinde avluda çeşme tespit edilmiştir (Katalog 1,2,3,5,6,8,9). Bu çeşmelerden Hamdi Basmacı Konağında (K5) yer alan çeşme aşevi duvarına bağımlı ve iki cepheli olarak yapılmış diğerleri ise bahçe içerisinde yer alan bağımsız çeşmelerdir.

Hamdi Basmacı Konağı (K5) bahçede yer alan mutfağın kuzey duvarına bitişik olarak yapılan çeşme dikdörtgen planlıdır. Çeşmenin taştan oyulmuş yalağı ve musluğu vardır. Sivri kemerli yapılan çeşmenin üzeri profille sonlandırılmıştır. Sivri kemerin iki yanında nişler bulunur. Çift cepheli çeşmenin diğer yüzü mutfağa bakmakta olup bu kısımda niş ve musluk bölümü vardır.

4.3.1.2. Havuzlar ve Fıskiyeler

İncelenen Merzifon evleri içerisinde havuza ve fıskiyelere yalnızca iki evde rastlanmıştır. Bunlar Fadime TURAYLAR (K1) ve Hamdi BASMACI (K5) evleridir. K1'de yer alan havuz evin güneydoğusunda yer almaktadır. Altıgen yapılan süs havuzu toprak seviyesinden beş santim kadar yukarıdadır. Ortasında fıskiye bulunur. Hamdi BASMACI (K5) konağında ise bahçenin güneydoğusunda yer alan havuz dikdörtgen formlu ve 1metre derinliğindedir. Doğusunda yer alan küçük altıgen süs havuzu içerisinde fıskiye bulunmaktadır.

⁴⁵ Doğan Kuban, *Türk "Hayat"lı Evi*, Mısırlı Matbaacılık A.Ş., İstanbul, s.161.

4.3.1. Bodrum Katlar

İncelenen evler arasında bodrum katların depo ve kışlıkların hazırlanıp saklandığı yerden başka bir işlev görmediği mekanın düzeninden ve plan özelliklerinden tespit edilebilmiştir. Evlerin bodrum katları üst katların planıyla örtüşmeyen genellikle sıvasız bakkal tavanlı, içerisinde yer alan basit örülü ara duvarları ile üst katlardan ayrılır. Bodrum duvarları kalın moloz taş ile örülmüştür.

Merzifon evlerinin bodrum katlarının bir kısmında şinavat denilen içerisinde üzümün çığnenerek şarap yapıldığı tekneler vardır (K8-Fotoğraf:126).

4.3.2. Zemin Katlar

İncelediğimiz evlerin zemin katlar ile üst katların plan bakımından aynı olduğu tespit edilmiştir. Zemin kat giriş kapısı on dört örnekte iç sofaya açılırken, dört örnekte dış sofaya açılmıştır. Zemin katta hizmet odalarının yer almasının yanında günlük kullanım odası olarak da hizmet vermişlerdir. Sofanın hemen karşısında yer alan merdivenle üst kata çıkış sağlanmıştır. Zemin kat girişleri bahçeden yüksek giriş olarak sağlanmıştır. Sokak dan sağlanan girişler düz ayaktır. Zemin kat tavanları genellikle düz tavanlı yapılmıştır (K6-Fotoğraf:127). Ancak tekne tavanlı alçı sıvalı örneklerde mevcuttur(K1-Fotoğraf:9, K3-Fotoğraf:128).

4.3.3. Üst Katlar, Yaşam Mekanları

Türk evini asıl biçimlendiren öğelerin başında odalar gelir. Odanın olmayışı ev kavramını ortadan kaldırdığı için ana unsur olarak gereklidir. Odaların en önemli özelliği çok amaçlı kullanılıyor olmaları ve sürekli kullanıma olanak verebilmeleridir. Örneğin oda içerisinde yer alan sedir hem oturma ihtiyacını hem de yatak ihtiyacını karşılar. Ayrıca sedir dolap vazifesi de görmektedir. Çeşitli meyveler sedir içerisinde rahatlıkla muhafaza edilebilmişlerdir⁴⁶.

İncelenen evlerin üst katları yaşama birimleri olarak kullanılmışlardır. Plan bakımından zemin katları tekrarlayan üst katlar odaların düzenlenişi bakımından farklılık gösterirler. Odaların en az birisinde içerisinde dolap, ocak, şerbetlik, sedir, gusülhane gibi elemanların bulunduğu tespit edilmiştir. Başoda olarak da geçen bu

⁴⁶ Sözen, *Türklerde Ev Kültürü*, s.74-76.

odalara genellikle sokağı gören cephede yer verilmiştir. Bazen de tavan çıtakari ile bezenmiştir. Örneğin Kazım-Fahri MADEN(K9)'e ait olan evin başodasında iki duvar boyunca dolaplar ve ortalarında şerbetlikler yer almıştır ancak düz bir tavana sahiptir(Fotoğraf:78). Hamdi BASMACI(K5) evinde ise bahçede yer alan misafir köşkü olarak kullanılan oda içerisinde dolaplar ve alçı şerbetlik ile çıtakari tekniğiyle yapılmış tavan kaplaması göz doldurur. Süslemelere ağırlık verilen odaların yanında zemin katta yer alan sokağa bakan oda içerisinde tavan göbeği alçı madalyondan şeklinde olan ve pencereleri pahlı çıkma yapmış olan Fadime Turaylar(K1)'ın evinde bu odalarda fazlaca oturulduğu hatta misafirlerinde bu odalarda ağırlandığını düşünebiliriz.

Merzifon Evlerinde haremlik- selamlık ayrımı bulunamamıştır. Misafirler Türk aile örf adetine göre ağırlanmış erkekler evde varsa başodada ağırlanmıştır. Bayanlar ise zemin katta yer alan günlük kullanım odalarında yada üst katlarda ki odalarda ağırlanmışlardır.

4.4. Servis Birimleri

4.4.1. Mutfaklar

Merzifon Evleri içerisinde sadece Hamdi BASMACI(K5-Fotoğraf:45) evinde aşevi tespit edilmiştir. Bahçenin batısında yer alan aşevi içerisinde ocak, kazan ocağı ,mutfak dolapları, fırın ve ambar bulunmaktadır. Evin içerisinde yaşayan hane sayısının çok olmasının yanında, kalabalık misafirler geldiği zaman, önemli günlerde(düğün, bayram) ve kışlık yiyeceklerin hazırlanması aşamalarında bu mekandan yararlanılmıştır.

İncelenen birkaç evde zemin katta yer alan servis birimlerinden olan mutfak ve mutfak duvarından açılan kapı ile geçilen fırın odasından oluşan mekanlar bir aradadır. Örneğin K1-Fotoğraf:129 ve K3-Fotoğraf:130 evlerinde mutfak mekanında yer alan kapıdan kiler ve fırına geçiş bulunmaktadır.

Diğer evlerde mutfağın sabit bir konumu olmamıştır. Mutfak içerisinde tezgah ocak ve dolaplar bulunmaktadır. Birçoğu günümüzde orijinalliğini yitirmiştir.

4.4.2. Tuvaletler

İncelenen evlerin tuvaletleri iki şekilde gruplayabiliriz;

- Evin içerisinde yer alan tuvaletler
- Bahçe içerisinde yer alan tuvaletler

Evin içerisinde yer alan tuvaletler ya merdiven altına süpürgelik kısmına yada arka cephede olacak şekilde yapılmıştır. Kolordu sokakta yer alan, Gayrimüslimlere ait olan evlerin tuvaletleri evin içerisinde yer almaktadır(K1,K2,K3,K4). Aynı şekilde K5,K6,K7,K8,K9,K10,K11,K12,K13,K14 de yer alan tuvaletler evin içerisinde yer alır. K5,K7,K11 de bulunan tuvaletlerin girişinde lavabo bölümü bulunmaktadır. Bahçe içerisinde tespit edilen dört adet tuvalet; K5,K6,K8 ve K10 a aittir. Bu tuvaletler zamanla evin içerisine de tuvalet mekanının eklenmesiyle kullanılmaz duruma gelmiştir.

4.5. İç Mekan Özellikleri

Merzifon evlerinin iç mekan düzenleri birbirinin tekrarı gibidir. Sadece başoda diyebileceğimiz oda içerisinde ocak, şerbetlik, sedir, dolaplar bulunmaktadır. Başodalar genellikle sokağa bakan cephede yer alır.

4.5.1. Ocaklar

Merzifon evlerinde kullanılan ocaklar sade bir görünüme sahiptir. Isınma ihtiyacının giderilmesinin yanında oda içerisinde dekoratif bir görünüm kazanmıştır. Ocakların iki yanında gömme dolaplar bulunmaktadır. İncelenen evlerden sekiz adedinde ocak belirlenmiştir (K5, K6, K7, K8, K10, K13, K15, K16).

4.5.2. Dolaplar, Şerbetlikler

Merzifon evlerinde kullanılan önemli unsurlardan biri dolaplardır. Oda içerisinde bulunan birçok malzemeyi (yatak, kıyafet, çeyiz, yiyecek, içecek) depolamaya yarayan dolaplar aynı zamanda içerisinde gusülhane olarak da değerlendirilmiştir.

İncelenen evlerin çoğunda gömme dolaplar tespit edilmiştir. Dolapların tümü ahşap malzemeden yapılmıştır.Dolaplar tek kapaklı veya çift kapaklı olabilmekte, pek çok evde genellikle çiçekliğin veya şerbetliğin iki yanında veya ocağın iki yanında simetrik olarak yer almaktadırlar. Ancak çok süslü dolaplara rastlanmamıştır. Dolapların yer aldığı evler; K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K13, K14, K15, K16, K17, K18. Dolap içerisinde gusülhane bulunan evler; K5, K6, K8, K13,K16 olarak belirlenmiştir. Dolapların orta aksında şerbetlik ve kimi zaman altında ocak bulunmaktadır. İncelenen evler arasında şerbetlikler genellikle üst katlardaki odalarda görülmüştür. Alçı yada ahşaptan yapılan şerbetlik nişinin iki yanında ikişer yada üçer

sıra gözler bulunmaktadır. Katalog içerisinde şerbetlik tespit edilenler evler; K5, K9, K10, K15, K16, K18.

4.5.3.Lambalıklar ve Sedirler

Lambalıklar yarım daire formunda duvar yüzeylerinde bulunan alçıdan yapılan elemanlardır. İnsan boyunu aşmayacak şekilde konumlandırılmışlardır. Konik formda yapılmış olan lambalıkların alt kısımları kıvrımlı yaprak motifiyle tamamlanmıştır.

Belediye ' ye (K6) ait olan zemin katta ve 1.katta bulunmaktadır. Zemin katta yarım daire şeklinde çıkıntı yapan lambalık külah şeklinde olup altı stilize yaprak motifiyle son bulmuştur. 1.katta yer alan lambalıklar aynı tarzda olup iki lambalık arasına yerleştirilen yarım daire formunda alçı raftan oluşmaktadır. Alçı raf üstten profille sonlandırılmış alttan ise zikzag şeklinde yapılmış olan yaprak motifiyle sonlandırılmıştır. Rafın ortasında 1907 tarihi yazmaktadır (Fotoğraf:60). Diğer evlerdeki lambalıkların tarihlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Kazım Fahri MADEN'e (K9) ait olan evin zemin katında ve 1.katta yer alan lambalıklar ayı formdadır. Alçı malzemedeki külah formunda yarım daire şekline çıkıntı yapan lambalığın üzeri kazıma tekniğiyle yapılmış yivlerden oluşur (Fotoğraf:81).

Mehmet KUTUCU Konağı olarak geçen (K10) evin sofasında yer alan alçı lambalık yine yarım daire şeklinde çıkıntı yapmış külah formunda alt kısmı stilize palmet motifiyle son bulmuştur (Fotoğraf:131).

Sabri KAPLAN'a (K17) ait olan evin 1.katında yer alan alçı lambalık yarım daire şeklinde çıkıntı yapmış külah formundadır. Alt kısmı stilize kıvrımlı yaprakla son bulmuştur (Fotoğraf:132).

Fatih SAPAN'a (K18) ait olan evin zemin katta yer alan lambalıklar ise daha farklı tarzda yapılmışlardır. Bu lambalıklar iki formdadır. Birincisi yarım daire şeklinde çıkıntı yapmış olup külah formundadır. Gövdesi üzerinde stilize yivli yaprak motifleri vardır. Alt kısmı sivri şekilde uzamakta olup iki yanı kıvrımlı yapılmıştır (Fotoğraf:133). İkincisi yine yarım daire şeklinde çıkıntı yapmış olup külah yüzeyi daha geniş tasarlanmıştır. Gövde üzerinde simetrik yaprak ve yarım çiçek motifleri bulunan lambalığın alt kısmı ortada gonca güle benzer çiçekle iki yanında kıvrımlı yaprak motifiyle son bulmuştur (Fotoğraf:134).

Sonuç olarak beş evde tespit edilen lambalıkların form ve ölçü olarak genellikle birbirine çok yakın oldukları dip kısımlarında bir takım değişiklikler olduğu görülmektedir.

Oturmak için yapılan yerden yarım metre kadar yükseklikte olan genellikle giriş kapısının karşısında pencere kenarında yer alan ahşaptan yapılan yörede makat olarak da adlandırılan oturma kolları kullanılırdı. Bu sedirler üzeri minderler ve sırt yastıkları ile kaplanarak kullanılırdı. Günümüzde de birkaç evde orijinalliğini bozmadan korunabilmişlerdir. Sedir bulunan evler; K5, K6, K8, K9 VE K18 evleridir.

4.5.4. Tavanlar

İncelenen Merzifon evleri genellikle ahşap tavanlıdır. Ahşap tavanlar düz ve çıtakari olmak üzere iki şekilde kullanılmıştır. Ahşap çıta üzeri alçı kaplama olan tavan örnekleri ve bir adet de volta döşeme tavan diyebileceğimiz tavan bulunmaktadır. Tablo üzerinde evlerin başoda tavanlarını gösterecek olursak;

TAVANLAR				
DÜZ TAVAN		ALÇI SIVALI TEKNE TAVAN	ÇITAKARİ TEKNE TAVAN	VOLTA DÖŞEME TAVAN
K2	K13	K1	K5	K7
K6	K14	K3	K9	
K8	K16	K4	K15	
K10	K18	K17		
K11				
K12				

4.6. Açıklıklar

4.6.1. Kapılar

4.6.1.1. Cümle Kapıları

İncelenen evlerin kapıları genellikle çift kanatlı dikdörtgen planlı ahşap malzemeden yapılmışlardır. Kapılar belli bir standartta yapılmamış olup boyutları farklılık gösterir. Kapılar önden düşey tahtalarla arkadan da üç yatay tahta ile çakılarak desteklenmiştir. Yatay kuşakların ön kısımları bombeli çivilerle çakılarak desteklenmiştir. Bahçe

kapıları ise yüklü hayvanların geçebilmesi için daha büyük boyutlarda yapılmışlardır. Cümle kapıları üzerinde herhangi bir süsleme tespit edilememiştir. İncelenen evlerin 12 adedinin cümle kapısı bulunmaktadır. Bu evlerden 9 adedinin kapısı orijinal ahşap kapılardır. 3 adedi ise değişik zamanlarda yapılmış demir malzemedir.

CÜMLE KAPILARI		
AHŞAP KAPILAR		DEMİR KAPILAR
K1	K10	K3
K4	K13	K7
K5	K16	K9
K6	K18	
K8		

4.6.1.2. Oda Kapıları

Oda kapıları genellikle tek kanatlı ve ahşap olup, yaklaşık 2 metre yüksekliğe sahiptir. Merzifon evlerinde oda kapılarında bir iki örnek hariç herhangi bir süslemeye rastlanılmamaktadır. Merzifon ilçe merkezindeki evlerin oda kapıları yaklaşık birbirinin aynısıdır. Ahşap tablalı kapı kanatlarının kimi zaman üzerinde aydınlık penceresi bulunmaktadır (K1-Fotoğraf:135).Daha büyük evlerde odalar arasında yer alan çift kanatlı yada üç kanatlı kapılarda bulunmaktadır (K1, K3, K7, K13). Kapılar ahşap malzemedir yapılmış olup kilit mekanizmaları demir malzemedir.

4.6.2. Pencereler

Pencereler; ışığı, güneşi, sıcaklığı, soğukluğu, rüzgarı, kokuyu, manzarayı kısacası dış dünyayı eve açan elemanlardır⁴⁷. İncelenen evlerde genellikle giyotin pencere tiplerine rastlanmaktadır. Bodrum katı taş işçiliği ile yapılan bir evde pencereler taş sövelerle çerçevelenmiş, ahşap duvarlara açılan pencereler ise ahşap pervazlarla çerçevelenmiştir(K7-Fotoğraf:136).

⁴⁷ Reha Günay, *Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul 1999, s.270.

4.6.2.1. Bodrum Kat Pencereleeri

İncelenen evlerde en sık görülen pencere söveli kare planlı küçük pencerelerdir(K1,K5,K6,K8).Kullanılan malzeme bakımından sadece Hakkı UÇOK(K7) evi bodrum katı penceresi taş söveli olup alttan ve üstten profille sonlandırılmıştır. Pencere boyutu diğer bodrum katlara göre büyük olup demir parmaklık ile kapatılmıştır(K7-Fotoğraf:137).

4.6.2.2. Yaşama Birimlerine Ait Pencereleer

Bu pencereler düşey dikdörtgen formlu çoğunluğu giyotin olmak üzere ahşap malzemeyle yapılmıştır. Zemin kat pencereleri de üst katlarla aynı düşünülmüş hatta bazen daha detaylı bile tapılmışlardır. Fadime TURAYLAR(K1) ve Kültür Evi(K3) zemin katında yer alan pencereler pahlı çıkma yapmıştır (Fotoğraf:7-20). Özellikle sokak cephesinde yer alan pencereler genellikle ikişerli yada üçerli dizilmişlerdir.

Merzifon Evlerinde cumba kenarlarında yer alan köşe pencereleri daha dar bir görünüme sahiptirler(K5, K8, K10, K13-Fotoğraf:103).

4.7. Merdivenleer

4.7.1. Evin Dışındaki Merdivenleer

Dışarıdan eve girişi sağlayan merdivenleer taş malzemedenden yapılmıştır. Bahçeden zemin kata girişleer genellikle yükseltilmiş girişleer olup 8-10 basamaklı merdivenleerle sağlanmıştır. K1 de yer ala merdiven altı boş bırakılmış burası bodrum girişinin tavanı olarak değerlendirilmiştir. Aynı şekilde kültür evi (K3) merdiven sahanlığı altından bodruma giriş kapısı yer alır (Fotoğraf:). Bu şekilde düzenlenen diğer evleer; K5, K6, K8, K10, K13. Hakkı UÇOK'a ait olan bahçede yer alan merdiven taş malzemedenden yapılmıştır. Dört basamakla yükseltilmiş merdivenin sahanlığında iki adet sütun yer almaktadır (Fotoğraf:138)

4.7.2. Evin İçerisinde Bulunan Merdivenleer

Katlar arası ilişkiyi sağlayan merdivenleer Merzifon'da sofanın bir köşesinde bulunur. Merdivenleer tek kollu ve iki kollu olarak yapılmıştır. Tablo üzerinde değerlendirecek olursak;

MERDİVENLER		
TEK KOLLU		İKİ KOLLU
K1	K2	K5
K3	K4	K7
K6	K8	
K9	K10	
K11	K12	
K13	K14	
K15	K16	
K17	K18	

İncelenen evlerin hepsi ahşap malzemeden yapılmıştır. Merdiven korkulukları da ahşap malzemeden tornada yapılmıştır.

4.8. Üst Örtü Sistemi

Evleri yağmur, kar, güneş gibi dış etmenlerden koruyan çatılar Merzifon Evleri'nin olmazsa olmaz yapı elemanlarından birisidir. Özellikle ahşap evlerde çatı konstrüksiyonunun sağlam olması evin erken yıpranmaması için büyük önem taşımaktadır. İncelenen evlerin çatıları iki şekilde yapılmıştır;

1.Beşik Çatı

2.Kırma Çatı

ÇATILAR			
BEŞİK ÇATI		KIRMA ÇATI	
K2	K10	K1	K15
K5	K2	K3	
K6	K16	K4	
K7	K17	K11	
K8	K18	K13	
K9		K14	

Evlerin bahçelerinde yer alan diğer elemanlar fırın, müştemilat, odunluk ,ıslak mekanlar tek eğimli çatı ile örtülmüştür. Çatıların üzeri alaturka kiremitle kaplanmıştır. Evlerin

hepsi ince bir plaka halinde saçağa sahiptir. Saçağı kirpi saçak şeklinde olan evler üç adettir (K7, K9, K10).

4.9. Süslemeler

Merzifon Evlerini süsleme açısından değerlendirdiğimizde çok fazla süsleme detayı tespit edilmemiştir. Evlerde genellikle başodalarda görülen süslemeler alçı ve ahşap malzemeden yapılmışlardır. Süsleme zenginliği evi yaptıran kişinin ekonomik zenginliğine paralellik göstermektedir. Örneğin Hamdi BASMACI konağı(K5) bahçesinde yer alan misafir köşkünün çıtakari tavan, dolaplar ve şerbetlik incelenen Merzifon Evleri'nin içerisinde süsleme bakımından zenginlik gösteren tek örnektir. Rabia BOZKURT (K11)'a ait olan evin içerisinde ise hiçbir süsleme örneği görülememiştir.

İncelenen evlerin iç mekanları yalın yapılmış sadece belli odalarda süslemeler kullanılmıştır. Gömme dolaplı odalar düz tablalardan oluşmuş olup sade bir görünüme sahiptirler. Şerbetlikler alçı malzemeden yapılmış olup üzerinde bitkisel ve geometrik motifler bulunmaktadır. Tavan ve tavan göbekleri alçı ve ahşap malzemeden yapılmışlardır. Genellikle geometrik motifler ahşap malzemede bitkisel motifler de alçı malzemede tercih edilmiştir.

4.9.1. Ahşap Süslemeler

Merzifon evlerinin yapı malzemesi olarak da kullanılan ahşap süslemede de tercih edilmiştir. Süslemenin tercih edildiği bölümler;

- 1.Dolapların ahşap süslemeleri
- 2.Tavanların ahşap süslemeleri

4.9.1.1. Dolapların Ahşap Süslemeleri

Merzifon'da ahşap dolap kapaklarında süsleme çok nadir olarak kullanılmıştır. K14 zemin katta yer alan odanın gömme dolap kapakları alçak oyma tekniğiyle yapılmış baklava dilimi motifleriyle bezenmiştir(Fotoğraf:139). K5 misafir köşkünde yer alan dolaplar alçak oyma tekniğiyle dikdörtgen yatay ve düşey tablaların bir arada kullanılmasıyla oluşturulmuştur(Fotoğraf:140).

4.9.1.2. Tavanların Ahşap Süslemeleri

Merzifon evlerinde tavanlar; ahşap kenar motifleri ile zenginleştirilmiş kademeli 'tekne' tavan olarak yapılmışlardır. Merzifon evlerinde düz tavan ve tekne tavan tipi yaygın olarak kullanılmaktadır. Çoğunlukla dikdörtgen kesitli tavanlar ahşap ya da alçı silmelerle çevrelenmiştir. Tavanların geneli ahşap malzemedan yapılmış olsa da alçı tavanlı evlerde bulunmaktadır. Düz yapılan tavanlara düz ahşap çıtalar çakılarak hareketlilik kazandırılmıştır (K5-Fotoğraf:141). K8 de sofa da yer alan tavan; düz tavanlı olup ortasında bitkisel süslemeli ahşap tavan göbeği bulunmaktadır (Fotoğraf:73). K9 başodada bulunan tavan ise baklava dilimlerinin sıralanmasıyla oluşmuştur. etrafında yer alan kuşak daha büyük formda sıralı baklava dilimi motifinden oluşmaktadır. Korniş kısmında kirpi saçak oluşturulmuştur. Tavan göbeği bulunmamaktadır (Fotoğraf:82). K5 misafir köşkünde yer alan tekne tavan geometrik motiflerle bezenmiştir. Çıtaların kare formlar olarak çakıldığı ve formların çıtalarla birbirine bağlandığı tavan baklava dilimleriyle çerçevelenmiştir (Fotoğraf:142).

4.9.2. Alçı Süslemeler

Evlerde alçı süslemeler tavan da ve şerbetliklerde tespit edilmiştir. Tavan da tespit edilen evler K1, K3, K4 ve K11 evleri. K1 zemin kat odada ortada yuvarlak formlu tavan göbeğinde bulunan madalyon bitkisel kabartma motiflidir. Tavanın etrafında silme şeklinde yapılmış "s" kıvrımları dolaşmaktadır. Silmenin dört köşesinde akantüs yaprağı bulunur(Fotoğraf:10).

K3 de yer alan evin tavanı K1 ile aynı formda yapılmıştır. Silmelerin iç köşelerinde yer alan akantüs yaprakları burada bulunmamaktadır (Fotoğraf:16).

K4 de düz alçı tavan göbeğinde yer alan mavi boyalı madalyon bitkisel çiçek motiflerinden oluşmaktadır. Çiçek yapraklarının uç kısımları çıkıntı yaparak zikzag motifleri oluşturulmuştur (Fotoğraf:28)

K11 de üst katta bulunan tavan silmesi alçı malzemedan olup "s" kıvrımlarıyla çerçevelenmiştir. Ancak tavan gövdesi düz ahşap tavan ile yapılmıştır.

Şerbetliklerin tespit edildiği evler K5, K9, K10, K15, K16, K18 e aittir. K5 evin zemin kat güneybatısında yer alan oda içerisindeki şerbetlik yükselen duvar boyunca yapılmıştır. Şerbetlik altında ahşap kapaklı ocak bulunur. Şerbetlik nişi ve şerbetliği sınırlandıran üç dilimli yapılmış çift kemer alçı malzemedendir. Şerbetliğin yalın rafları

ise alçı malzemedendir. Odanın hemen üst katında bulunan şerbetlik ise daha küçük boyuttadır. Altında yer alan ocak bölümü bozulmuş fayansla kaplanarak fırınlı ocak yerleştirilmiştir. Üzerinde yer alan şerbetlik ortasında niş ve yanlarda iki gözlü oluşturulmuştur. Gözlerin üzerinde istiridye kabuğu motifi vardır (Fotoğraf:52).K5 bahçede yer alan misafir köşkü içerisinde bulunan şerbetlik yine alçı malzemedendir yapılmış olup daha gösterişlidir. Şerbetliğin iki yanından sütunceler bulunur. Sütunce başlıkları vazo görünümündedir ve şerbetliğin üzerinde yer alan stilize bitkisel bezemeler bu vazolardan çıkıyor gibi tasvir edilmiştir. Niş yuvarlak kemerle sınırlandırılmıştır. Kemer profili üzerinde çiçek motifleri bulunmaktadır. Şerbetliğin iki yanında üçer adet göz bulunur (Fotoğraf:143). Dikkat çekici diğer şerbetlik K10 a aittir. Bu evin zemin katında yer alan şerbetlik barok tarzda yapılmıştır. Şerbetliğin iki yanında sütunceler bulunur. Yuvarlak kemerle sınırlandırılmış niş sade bırakılmıştır. Nişin iki yanında üçer adet göz bulunur. Gözlerin üstleri stilize edilmiş yaprak ve akantüs yaprağıyla bezenmiştir. İki sütunce birbirine barok tarzı bitkisel motiflerle bağlanmıştır. Bitkisel bezemenin üzerinde iki adet karşılıklı oturan kuş motifi bulunmaktadır (Fotoğraf:144).

4.10. Malzeme ve Teknik

4.10.1.Taş

Merzifon Evleri'nin bodrum katlarının tümü moloz taşla yığma tekniğinde yapılmış devamında tuğla örgü ile örülmüştür. Özellikle K7 Hakkı Uçok'a ait olan evin bodrum katı moloz taşla dönüşümlü olarak da tuğla ile örülmüştür. Pencere söveleri düzgün kesme taşla ve evin köşe cephelerinde de düzgün kesme taşla köşe taşları oluşturulmuştur (Fotoğraf:145). K 11 de Rabia BOZKURT' a ait olan evin dış cephesi üzerinde zemin katta belli aralıklarla düzgün kesme taşlarla yapıyı destekleyen ayaklar bulunmaktadır (Fotoğraf:97).

4.10.2.Maden

Madeni malzemenin; pencere korkulukları, kapı kilitleri, kapı menteşeleri, anahtarları, kapılardaki kalpaklı çiviler, kapı tokmakları ve çekekleri, gibi kısıtlı yerlerde kullanıldıkları görülmektedir. Maden olarak kullanılan mimari unsurlarda malzeme ve işçilik birbirine çok yakındır. Yerlerinden sökülmeleri kolay olan bu malzemelerin pek çoğu günümüze kadar gelememiştir. Madeni malzemelerden en sık karşılaşılan tipi genellikle dövme veya döküm demir olanlardır. Bölgede çok az kullanıldığı görülen

dövme demir işçiliğinin; evlerin kapı, pencere ve balkon korkuluklarında kullanıldığı görülmektedir. Önceleri sadece kapı tokmaklarında, menteşelerde ve ahşabı sabitlemekte kullanılan metal, 19. yüzyıldan itibaren pencere parmaklıkları ve korkulukların başta gelen malzemesi olmaktadır⁴⁸.

Madeni malzemenin Merzifon Evlerinde görüldüğü kısımlar;

1. Kapı kilit mekanizmaları ve kalpaklı çiviler
2. Parmaklıklar
3. Kapı çekecekleri ve tokmakları.

Demir malzeme incelenen evlerin tümünde tespit edilmiştir. Özellikle cümle kapılarının kilit mekanizmalarında kullanılan demir kapının ön yüzeyinde kalpaklı çivi olarak da destek sağlamıştır. K5 ve K8 de kalpaklı çiviler ve mekanizma dikkat çekicidir (Fotoğraf:50-146) .

Pencere parmaklıklarında da kullanılan demir daha çok sonradan yapılmıştır. K7 de bodrum kat pencerelerinde geçmeli olarak yer alan parmaklık dövme demirden yapılmıştır (Fotoğraf:66)

Kapı çekecekleri, kolları ve tokmaklarında pirinç yada demir malzemeden yapılmış, cümle kapılarında yer aldığı içinde çoğu çalınmıştır. Günümüze ulaşan bir kaç örnekten K5 bahçe kapısının kapı çekeceği ve misafir köşkünde yer alan kapı tokmağı (Fotoğraf:147), K18 de eve giriş kapısının tokmağı (Fotoğraf:148), K3 de yer alan eve giriş kapısının el biçiminde olan kapı tokmağı (Fotoğraf:149), kalan son örneklerdir.

4.10.3.Ahşap

Ahşap Merzifon evlerinin her bölümünde kullanılmıştır. Evler bağdadi yada hımiş tekniğiyle yapılmıştır. Evlerin pencere, kapı, tavan taban döşemeleri, dolaplar, şerbetlikler, cephe üzerinde yer alan silmeler ve dikmeler, köşe pervazları, cumbalar, balkon korkulukları, merdiven basamakları ve korkulukları ahşap malzemeyle yapılmıştır. Ayrıca bodrum katta yer alan hatıllar da ahşaptandır.

4.11. Tarihlendirme

Merzifon evlerinin üç tanesinde inşa kitabesi tespit edilmiştir. Bunlar Mehmet KUTUCU(1904), Volkan HAZNECİ(1922), Hamdi BASMACI(1923) evleridir. Bu

⁴⁸ Doğan Demirci, "Isparta Evleri...", s.551.

bağlamda bu üç evin plan özellikleri diğer evler ile karşılaştırılarak (4 ev hariç) benzer özellikler taşıdığı tespit edilmiştir. Tarihlendirme konusunda diğer husus arşiv belgeleri olmuştur. 17 Aralık 1908 tarihine ait bir fotoğrafta Kolordu sokakta yapılan 2.Meşrutiyet Kutlamalarında K3 ve K4 evleri, başka bir fotoğrafta da K2,K3 ve K4 evleri görünmektedir.Bu üç evin yer alması evlerin 1908 veya daha öncesinden yapıldığını K1 e ait evin ise olmaması ve arazisinin boş olması bu evin 1908 den sonraki bir zaman diliminde yapıldığını kanıtlamaktadır. Malzeme bakımından referansımız K7'ye ait evdir. Bu evde kullanılan tuğla malzeme ile Merzifon Amerikan Kolejinde kullanılan tuğla malzemenin aynı olması ve iki binanın da tavan kaplamasının demir çelik halatlar arası çapraz tuğla örgü (volta döşeme) şeklinde yapılması benzer tarihlerde yapılma ihtimalini güçlendirmektedir. Bu sebeple K7 Hakkı UÇOK'un evini 1800'lü yılların sonuna tarihleyebiliriz. Süsleme özellikleri açısından baktığımızda ise K6 Merzifon Belediyesine ait olan evin 1.katında yer alan alçı lambalıklar arasındaki yarım daire pano içerisinde yazılı 1907 tarihi evin bu tarihten daha önce veya bu tarihte yapılma ihtimalini güçlendirmektedir. Bu veriler ışığında Merzifon evlerini 19.yüzyıl sonu ile 20.yüzyıl başlarına tarihlemek mümkündür.

SONUÇ

Merzifon Evleri adlı çalışmamızda Merzifon'da farklı mahallelerde inşa edilmiş ve günümüze kadar gelmiş geleneksel Merzifon evleri ele alınmıştır. Çalışmamızda 18 ev yerinde incelenmiş evlerin dış ve iç mekan fotoğrafları çekilerek eksik çizimler tamamlanmıştır.

Merzifon Evleri iç sofalı ve dış sofalı olmak üzere iki plan tipinden oluşmaktadır. İç sofalı plan tipi 14 evde dış sofalı plan tipi ise 4 evde tespit edilmiştir. Bu plan tipleri doğrultusunda iç sofalı plan tipinin baskın olarak kullanıldığı görülmektedir.

Merzifon evlerinin sadece üç tanesinde inşa kitabesi bulunmaktadır. Diğer evlerin tarihlendirilmesinde kitabesi olan evlerle plan ve mimari özellikleri açısından karşılaştırılarak sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu veriler ışığında Merzifon evlerini genel olarak 19.yüzyıl sonu ile 20.yüzyıl başlarına tarihlemek mümkündür.

Merzifon Evleri genellikle iki katlıdır. Evlerin zemin katları hizmet odaları ve günlük oturma mekanları olarak, üst katlar asıl yaşam alanları olarak kullanılmıştır. Bu düzenleme Amasya- Tokat bölgesi üzerinde görülebilmektedir.

Merzifon evleri içerisinde iki örnekte(K6-K17) ara kat tespit edilmiştir. Bunlardan K6 ya ait ara kat kiler odası olarak kullanılmışken K17 ye ait olan ara kat basık tavanından dolayı kış mevsiminde kolay ısındığı için tercih edilmiştir.

Evlerin ana cepheleri her zaman sokağa bakmaktadır. Çıkmalar cepheyi hareketlendiren en önemli unsurlar olarak karşımıza çıkar. Kat çıkması yada cumba olarak kullanılan çıkma altları eliböğründeler ile desteklenmiştir. Aynı çıkma örnekleri Amasya ve Tokat bölgesinde görülmektedir.

Evlerin büyük çoğunluğu bahçelidir. Bahçenin bir köşesinde yer alan evlerin etrafında fırın, ahır, ocak, odunluk kimi zamanda aşevi(K5) gibi elemanlar bulunur.

Çatı düzenlemesi olarak beşik ve kırma çatı tercih edilmiş üzerleri oluklu alaturka kiremitle kaplanmıştır. Sade şekilde yapılan saçakların altı düz ahşapla kaplıdır.

Hımiş yada bağdadi yapılan evlerin ana malzemesi taş, tuğla, ahşap ve kerpiçtir. Bodrum katları taş olan evlerin üst katları ahşap ve tuğla örülü olup kerpiçle

sıvanmıştır. Maden, pencere ve dolap mekanizmaları ile kapı tokmak ve çekeceklerinde kullanılmıştır.

İç mekanda belli odalarda süslemeler karşımıza çıkmaktadır. Başoda diyebileceğimiz odaların tavanı çıtakari ile, lambalıklar ve şerbetlikler alçı malzemedden yapılmıştır. Bazı evlerin tavanları ahşap üzeri alçı sıvalı olup tavan göbekleri ve "s" kıvrımlı silmeleriyle dikkat çekicidir. Süsleme türleri açısından baktığımızda evlerin tavan ve dolapları geometrik süslemeler, şerbetlikler ve lambalıklarda bitkisel süslemeler yoğunluk kazanmıştır. Barok tarzı alçı süslemelerin bulunduğu Merzifon evleri kendine has üslubuyla en kısa süre içinde belli bir koruma programına dahil edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abdizade Hüseyin Hüsameddin Efendi (2007). *Amasya Tarihi*. Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yayını.
- Akın, Nur (2001). *Balkanlarda Osmanlı Dönemi Konutları*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Arslan, Hidayet, *Osmanlı Mimarisinde Ahşap Tavan Göbekleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2005 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Aydınlı, M.Kadri (2011). *Fotoğraflarla Merzifon*. Merzifon: Özcan Ofset.
- Babacan, Hasan (2010). *Geçmişten Günümüze Merzifon*. Ankara: Hangar Yayıncılık.
- Bektaş, Cengiz (1996). *Türk Evi*. İstanbul: YEM Yayın.
- Çal, H.-Ö. Çal. (2008). *Trakya Bölgesi Kapı Tokmakları ve Çekecekleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Çal, Halit (1998). *Tokat Evleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.
- Demirci, Doğan, *Isparta Evleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010 (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Hasol, Doğan (1995). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul: YEM Yayın.
- İmamoğlu, Vacit (2006). *Geleneksel Kayseri Evleri*, Kayseri: Kayseri Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Eldem, S. H.(1984). *Türk Evi-I*. İstanbul: TAÇ Vakfı.
- _____.(1987).*Türk Evi Osmanlı Dönemi-II*. İstanbul: Taç Vakfı, Güzel Sanatlar Matbaası.
- _____.(1968).*Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Günay, Reha (1999). *Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri*. İstanbul:Yem Yayın.
- Kafesçioğlu, Ruhi.(1995). *Kuzey-Batı Anadolu'da Ahşap Ev Yapıları*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi
- Karpuz, Haşim (1989). *Erzurum Evleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kuban, Doğan (1995). *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- _____.(2013). *Türk Hayat'lı Evi*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Kurşun, Z.-Kahraman, S.A. ve Dağlı, Y.(1999). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*. İstanbul: YKY.

- Küçükerman, Önder (1985). *Kendi Mekan Arayışı İçinde Türk Evi*. İstanbul: T.Turing ve Otomobil Kurumu Yayını.
- Özhan, N. (2006). *Anadolu'nun Geleneksel Konutlarında Ahşap Kullanımına Ait Bir Derleme*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Sözen. M.-C. Eruzun. (1992). *Anadolu'da Ev ve İnsan*. İstanbul: Emlak Bankası Yayını.
- Taşan, A.Aziz (1979). *Dün'den-Bugün'e Merzifon*. İstanbul:Erler Matbaası.